

Universitetet i Bergen

Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier

NOLISP350

Mastergradsoppgave i nordisk

Vår 2019

**«en smule konsentrasjon», «den siste skvetten med kaffe»
og «haugevis av spørsmål»**

*En undersøkelse av grammatisk og semantisk variasjon i
pseudopartitive konstruksjoner på norsk*

Elise Midtbø

Forord

Massevis av takk til veilederen min, Torodd Kinn. Takk for at du introduserte meg for emnet, og takk for uvurderlige tilbakemeldinger gjennom hele prosessen. Takk for at du alltid tar med deg humor inn i arbeidet. Takk for at du er en didaktiker.

Mengder av takk til Helge Dyvik som har bidratt med søk i korpuset *NorGramBank*.

En hel haug av takk til «læringsgropa». Kjersti og Sarah, dere har vært viktigere enn dere tror. *En ekstra takk* til Kjersti for kommentarer og hjelp med tekst, litteratur og livet generelt.

Tusen takk til alle medstudenter og lesesalsvenner. Hva hadde jeg vel gjort uten dere, alle de (u)faglige samtalene, kakefredagene og kvissene i sofakroken?

Til slutt vil jeg også takke nære og kjære utenfor «masterbobla». Takk for at dere er der når livet byr på utfordringer. Jeg lover å prioritere dere mer fremover.

Elise Midtbø

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning.....	1
1.1	Motivasjon for valg av fordypning.....	1
1.2	Partitive vs. pseudopartitive konstruksjoner.....	1
1.3	Pseudopartitive konstruksjoner på norsk.....	3
1.4	Et behov for videre forskning på PPT-konstruksjoner.....	3
1.5	Forskningsspørsmål og oppgavens struktur.....	5
2.	Teori.....	7
2.1	En kognitiv tilnærming til grammatikk.....	7
2.1.1	Faghistorie og generelle målsettinger.....	7
2.1.2	Kroppsforankring og motivasjon.....	8
2.1.3	Bildeskjema.....	9
2.1.4	Hendelseskjemaer (event schemas).....	10
2.2	Grammatikalisering.....	12
2.2.1	Fra leksikalsk til grammatisk.....	12
2.2.2	Motivasjon bak og resultat av grammatikalisering.....	13
2.3	Bruksbasert teori.....	14
2.3.1	Et bruksbasert perspektiv på språk.....	14
2.3.2	Konstruksjoner i bruksbasert teori.....	15
2.3.3	Skjemaer i bruksbasert teori.....	16
2.3.4	Grammatikalisering i bruksbasert teori: konstruksjoner i endring.....	17
2.3.5	Betydningen av frekvens for grammatikalisering.....	17
2.4	Oppsummering av kapittel 2.....	18
3.	Tidligere forskning.....	19
3.1	Frasen: syntaktisk struktur og avgrensning.....	19
3.1.1	PPT-konstruksjoner i norsk og svensk.....	19
3.1.2	Hva skal regnes med som en del av PPT-konstruksjonen?.....	21
3.2	Målssubstantivet.....	22
3.2.1	Målssubstantiv som heterogen gruppe.....	22
3.2.2	Semantisk klassifisering av MS.....	23
3.3	Hva skiller jukstaposisjon, <i>av</i> og <i>med</i> ?.....	28
3.3.1	Jukstaposisjon vs. preposisjon.....	28
3.3.2	<i>av</i> vs. <i>med</i>	32
3.4	Oppsummering av kapittel 3.....	37
4.	Metode.....	38
4.1	Begrunnelse for valg av metode.....	38
4.2	Innhenting av et representativt og tilfeldig utvalg.....	38

4.2.1	Valg av målssubstantiv.....	38
4.2.2	Leksikografisk bokmålskorpus	40
4.2.3	Søk i Leksikografisk bokmålskorpus	41
4.3	Manuell sortering av materialet.....	43
4.3.1	Avgrensning av korpusmaterialet.....	43
4.3.2	Feiltreff og fjerning av støy.....	43
4.3.3	Manuell sortering av materialet.....	43
4.3.4	Variabler knyttet til MS-frasen	44
4.3.5	Variabler knyttet til AS-frasen	46
4.4	Omdanning av data i SPSS.....	47
4.4.1	Inndeling i frasekategorier	48
3.4.2	Deskriptiv statistikk i SPSS.....	48
4.4.3	Klyngeanalyse	49
4.5	Oppsummering av kapittel 4.....	50
5.	Analyse.....	52
5.1	Semantisk klassifisering av målssubstantivene	53
5.2	Frasekategorier	55
5.2.1	Oversikt over frasekategoriene.....	55
5.2.2	Frasekategorier og foretrukne konstruksjonstyper.....	55
5.2.3	Sammenslåing av frasekategoriene	57
5.3	Semantisk klyngeanalyse av frasekategoriene	58
5.4	Frasekategori 1	58
5.4.1	Frasetyper i frasekategori 1	58
5.4.1	Frasekategori 1: hierarkisk klyngeanalyse	59
5.4.2	Klynge A og B: jukstaposisjon vs. preposisjon.....	61
5.4.3	Klynge A1 og A2: MS som foretrekker jukstaposisjon	62
5.4.4	Klynge A1: Fraksjoner, kvanta og formene rekke og masse	64
5.4.5	Klynge A2: MS som foretrekker jukstaposisjon (en heterogen klynge).....	73
5.4.6	Klynge B1, B2 og B3: MS som foretrekker preposisjon	76
5.4.7	Klynge B1: MS som foretrekker av	77
5.4.8	Klynge B2: gjeng og haug.....	80
5.4.9	Klynge B3: MS som foretrekker med og jukstaposisjon	82
5.4.10	Oppsummering av frasekategori 1	85
5.5	Frasekategori 2	86
5.5.1	Frasetyper i frasekategori 2.....	86
5.5.2	Frasekategori 2: hierarkisk klyngeanalyse	88
5.5.3	Klynge C: MS som foretrekker preposisjonen med	89

5.5.4	Klynge D: MS som foretrekker jukstaposisjon	91
5.5.5	Klynge E: MS som foretrekker preposisjonen av	93
5.5.6	Oppsummering av frasekategori 2	96
5.6	Frasekategori 3	98
5.6.1	Frasetyper i frasekategori 3	98
5.6.2	Frasekategori 3: hierarkisk klyngeanalyse	99
5.6.3	Klynge F: MS som foretrekker preposisjonen med	100
5.6.4	Klynge G1: MS som foretrekker preposisjonen av (og litt med).....	102
5.6.5	Klynge G2: MS som foretrekker preposisjonen av	104
5.6.6	Jukstaposisjon i frasekategori 3.....	107
5.6.7	Oppsummering av frasekategori 3	107
6.	Diskusjon og avslutning	110
6.1	Hva bestemmer PPT-konstruksjonstypen?	110
6.1.1	Semantisk klassifisering av målssubstantivene.....	110
6.1.2	AS-ets semantiske egenskaper	112
6.1.3	Frasekategorier	113
6.1.4	Grammatikalisering.....	114
6.1.5	Kan ulike skjemaer forklare foretrukket konstruksjonstype?	116
6.2	Er konstruksjonstypene motiverte?	118
6.3	Forslag til videre forskning.....	119
7.	Litteraturliste	120
8.	Vedlegg	125
8.1	Søkeresultater fra <i>NorGramBank</i>	126
8.2	Frekvenstabeller.....	128
8.2.1	Hele materialet	128
8.2.2	Frasekategori 1	133
8.2.3	Frasekategori 2	136
8.2.4	Frasekategori 3	139
	Sammendrag.....	142
	Abstract	143
	Profesjonsrelevanse.....	145

1. Innledning

1.1 Motivasjon for valg av fordypning

(1)–(6) er eksempler på autentisk norsk språkbruk hentet fra *Leksikografisk bokmålskorpus*. De understrekede frasene er eksempler på en type mengdeuttrykk i norsk, kalt *pseudopartitiver*,¹ der et substantiv (*haug, flokk*) viser til en mengde og et annet substantiv (*bøker, mennesker*) viser til en art:

- (1) Vi hadde jo en haug bøker.
- (2) En haug av bøker i en vinduskarm.
- (3) etter å ha lest en haug med bøker og ha snakket med folk (...)

- (4) Lenger ned i gaten stod en flokk mennesker.
- (5) som en bøling på beite, en ståkende flokk av mennesker.
- (6) Anna slår ut med hånden, mot en flokk med mennesker (...)

Eksemplene viser noe interessant. I tilfeller der *haug* «måler» *bøker* og *flokk* «måler» *mennesker*, så er tre ulike konstruksjonstyper mulige: 1) *jukstapponering* av de to substantivene, som i (1) og (4), 2) preposisjonen *av* mellom de to substantivene, som i (2) og (5), og 3) preposisjonen *med* mellom de to substantivene, som i (3) og (6). Denne observasjonen aktualiserer særlig to spørsmål som danner utgangspunktet for denne avhandlingen: Er det forskjeller i betydning og bruk mellom de tre konstruksjonstypene? Og hva er det som bestemmer valget av konstruksjonstype?

1.2 Partitive vs. pseudopartitive konstruksjoner

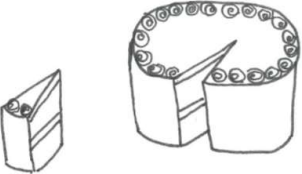

Både språklige uttrykk som (7)–(8) og (9)–(10) har i litteraturen tradisjonelt blitt regnet som partitive nominale konstruksjoner (Koptjevskaja-Tamm, 2006: 218):

- (7) et stykke av denne kaken
- (8) en bunke av Kjersti sine gamle bøker
- (9) et stykke kake
- (10) en bunke med gamle bøker

¹ Termen *pseudopartitiv konstruksjon* ble først tatt i bruk av Selkirk (1977), men også andre termer, slik som *binominal quantifiers/constructions* (Vervecken, 2015) og *falska partitiver* (Damberg, 2002) blir anvendt i litteraturen

Felles for de fire konstruksjonene er at de hovedsakelig består av to substantiv, det ene et *målssubstantiv* (*stykke* og *bunke*, heretter referert til som MS) og det andre et *artssubstantiv* (*kake* og *bøker*, heretter referert til som AS). I tillegg til et MS og et AS kan konstruksjonene også bestå av ulike determinativ, adjektiv, etterfølgende relativsetninger og preposisjonsfraser. Jeg kommer derfor videre til å referere til MS-et og alle ord stående til dette som *MS-frasen* (*en bunke*), og AS-et og alle ord stående til dette som *AS-frasen* (*gamle bøker*). En nærmere beskrivelse av MS- og AS-frasens struktur vil bli gitt i kapittel 3.1.

Til tross for likheter mellom de fire nevnte konstruksjonene blir det i nyere litteratur trukket et skille mellom partitive konstruksjoner (heretter PT-konstruksjoner) og pseudopartitive konstruksjoner (heretter PPT-konstruksjoner). Et argument for dette skillet er at det bare er i PT-konstruksjoner, som (7) *et stykke av denne kaken* og (8) *en bunke av Kjersti sine bøker* at det refereres til **en del** av enten en masse, en enhet eller en samling enheter (heretter masse). I PPT-konstruksjoner som (9) *et stykke kake* og (10) *en bunke med gamle bøker* refereres det på den andre siden til **en mengde** av en masse. Denne konseptuelle forskjellen kan på forenklet vis visualiseres som i figur 1.

Partitiv konstruksjon	Pseudopartitiv konstruksjon
<i>Et stykke av denne kaken</i>	<i>Et stykke kake</i>
	

Figur 1: PT- vs. PPT-konstruksjon (mine illustrasjoner)

Det som også kjennetegner PT-konstruksjoner, som *et stykke av denne kaken*, er at uttrykket har to referenter: en bestemt masse (*denne kaken*) og en del eller delmengde som blir valgt fra denne massen (*et stykke*). PPT-konstruksjoner, slik som *et stykke kake*, kan derimot forstås som å bare ha én referent (*et stykke kake*), der MS-frasen (*et stykke*) kategoriserer over **mengden** og/eller **typen masse** som indikeres av AS-frasen (*kake*). Selv om mange av de samme MS-ene kan opptre i både PT- og PPT-konstruksjoner, blir det med dette tydelig at MS-ene innehar ulike roller i de to konstruksjonstypene. Mens MS-ets referent velges fra AS-ets referent i PT-konstruksjoner, kategoriserer MS-et, på den andre siden, kvantitativt (og/eller kvalitativt) over AS-ets referent i PPT-konstruksjoner. Når dette skillet er etablert, vil jeg videre i oppgaven rette fokuset mot PPT-konstruksjonene.

1.3 Pseudopartitive konstruksjoner på norsk

På norsk kan PPT-konstruksjoner uttrykkes på tre forskjellige måter: 1) med *jukstaponerering*, 2) med preposisjonen *av* og 3) med preposisjonen *med*. I jukstaponerering følger AS-frasen direkte etter MS-frasen, mens ved bruk av preposisjonen *av* eller *med* vil preposisjonen stå mellom MS-frasen og AS-frasen. Denne variasjonen ble vist innledningsvis med MS-ene *haug* og *flokk* i (1)–(6). Selv om alle de tre konstruksjonstypene er mulige for *haug* Ø/*av/med* *bøker* og *flokk* Ø/*av/med* *mennesker* i eksemplene over, er det ikke slik at alle de tre konstruksjonstypene er mulige, eller like foretrukne, for alle MS. Dette er særlig tydelig for MS som refererer til en beholder, slik som *sekk* i konstruksjonene under:

- (11) en sekk ull
- (12) *en sekk av ull
- (13) en sekk med ull

Mens jukstaposisjon og preposisjonen *med* er mulige konstruksjonstyper for MS-et *sekk*, fører preposisjonen *av* til en konseptualisering av sekken som laget av materialet ull, noe som gjør at denne konstruksjonen dermed ikke kan regnes som en PPT-konstruksjon. At konstruksjonstypen ikke er vilkårlig for alle MS i PPT-konstruksjoner, aktualiserer spørsmålet om hva det er som bestemmer eller motiverer valget mellom jukstaposisjon, preposisjonen *av* og preposisjonen *med* for de ulike MS-ene.

1.4 Et behov for videre forskning på PPT-konstruksjoner

Variasjonen i MS-enes mulige og foretrukne konstruksjonstyper i de tre skandinaviske språkene svensk, dansk og norsk har i flere tilfeller vært undersøkt i litteraturen (Daugaard, 1994, Delsing, 1993, Ekberg, 1994, Kinn, 2001, Koptjevskaja-Tamm, 2001, Damberg, 2002 og Hankamer og Mikkelsen, 2008). En gjennomgang av et utvalg av denne forskningen vil bli gitt i kapittel 3. For norsk er det særlig Torodd Kinn (2001), som ved å utføre en større korpusstudie, har bidratt til en dypere forståelse av PPT-konstruksjoner når han i doktorgradsavhandlingen sin *Pseudopartitives in Norwegian* stiller spørsmålet: Hva er det som bestemmer om det er jukstaponerering, preposisjonen *av* eller preposisjonen *med* som brukes i norske pseudopartitiver? Selv om Kinn (2001) gjør rede for en mengde variabler som kan bidra til å forklare denne variasjonen på norsk, ser jeg et behov for å undersøke fenomenet nærmere.

For det første finnes det lite forskning på PPT-konstruksjoner på norsk. Kinn (2001) er den eneste større undersøkelsen jeg kjenner til, og selv om det det er gjort interessante studier av dansk og svensk, er det problematisk å hevde at disse er generaliserbare til norsk. For det andre kan det argumenteres for at deler av korpusmaterialet som er anvendt hos blant andre Kinn (2001), er mangelfullt, noe som gjør at det kan settes spørsmålsteget ved dette materialets generaliserbarhet. For det tredje, som en forlengelse av forrige punkt, har det skjedd en stor utvikling av digitale tekstkorpus de siste årene. Dette gjør at en ny korpusundersøkelse utført i dag trolig vil kunne bidra med ny innsikt. For å underbygge denne påstanden vil jeg trekke frem tre av MS-ene som blir diskutert hos Kinn (2001), nemlig *bunke*, *flokk* og *stabel*, og i korte trekk sammenligne disse treffene med mine egne treff på de samme MS-ene i *Leksikografisk bokmålskorpus* (LBK). En oversikt over antallet treff på de tre MS-ene og deres opptreden i de ulike konstruksjonstypene hos Kinn (2001) kan presenteres med tabell 1. På samme måten presenterer jeg mine egne treff i tabell 2:

MS	Juksta.	Prep.	Av	Med	Total
<i>bunke</i>	36	6	6	0	42
<i>flokk</i>	83	12	5	7	95
<i>stabel</i>	5	8	4	4	13

Tabell 1: Tall fra Kinn (2001: 141)

MS	Juksta.	Prep.	Av	Med	Total
<i>bunke</i>	442	451	91	360	893
<i>flokk</i>	940	446	269	177	940
<i>stabel</i>	108	401	133	268	509

Tabell 2: Tall fra mitt eget materiale hentet fra LBK i 2018

Som det kan observeres, er den mest åpenbare forskjellen mellom de to tabellene det totale antallet treff. Hos Kinn (2001) har *bunke* totalt 42 treff, *flokk* 95 treff og *stabel* 13 treff. I mitt materiale har de samme MS-ene henholdsvis 893, 940 og 509 treff. Årsaken til dette er at korpusene som ble brukt av Kinn i 2001, hadde om lag 11 millioner ord, mens LBK har om lag 100 millioner ord.

I tillegg til det totale antallet treff gir de to korpussøkene også ulike resultater for MS-enes opptreden i de tre konstruksjonstypene. En forskjell som er særlig interessant, kan observeres for MS-et *bunke*. Selv om jukstaposisjon er den mest frekvente av de tre konstruksjonstypene for *bunke* hos både Kinn (2001) og meg selv, har MS-et 0 treff med preposisjonen *med* hos Kinn (2001), mens det i mitt eget materiale har hele 360 treff i den samme konstruksjonstypen. Dette taler for at en ny kvantitativ undersøkelse av PPT-konstruksjoner

for norsk trolig vil kunne bidra med ny kunnskap om fenomenet. Styrken med å ta i bruk et større tekstkorpus er muligheten til å utføre en empirisk sterkere undersøkelse. Et stort materiale vil gjøre det mulig å undersøke grammatiske og semantiske variabler, noe som også vil kunne bidra til å finne potensielle mønstre i materialet som ikke kan oppdages gjennom introspeksjon.

Et siste argument for en ny undersøkelse av PPT-konstruksjoner på norsk er at selv om PPT-konstruksjoner i liten grad har vært behandlet i litteraturen, så har flere undersøkelser av PPT-konstruksjoner på andre (indoeuropeiske) språk vært utført de senere årene, deriblant hos De Clerck og Brems (2016) og Verweckken (2015). Flere av disse undersøkelsene har knyttet PPT-konstruksjoner, og særlig enkelte MS, til *grammatikalisering*, studiet av grammatiske former, forstått som enheter i endring (Hopper og Traugott, 2003: 19). Selv om de undersøkte språkene i de nevnte studiene ikke kan si noe om variasjonen *av* vs. *med* og jukstaposisjon i skandinavisk, er det likevel tenkelig at denne nyere forskningen vil kunne bidra til å belyse de komplekse norske PPT-konstruksjonene på et mer generelt plan.

1.5 Forskningsspørsmål og oppgavens struktur

Målet for den videre oppgaven blir dermed å undersøke nærmere hva det er som bestemmer hvilken av de tre PPT-konstruksjonstypene, jukstaposisjon, preposisjonen *av* og preposisjonene *med*, som tas i bruk på norsk. Med utgangspunkt i et korpusmateriale hentet fra *Leksikografisk bokmålskorpus*, en kognitiv tilnærming til grammatikk, skjemateori, teori om grammatikalisering og tidligere forskning på PPT-konstruksjoner vil jeg i de videre kapitlene undersøke forskningsspørsmålene listet opp nedenfor. Termene *beholdermetafor* og *materialmetafor* (jf. forskningsspørsmål 1.3) lanseres i sammenheng med PPT-konstruksjoner av Kinn i *Pseudopartitives in Norwegian* (2001). Disse vil bli presentert i kapittel 3.3.2. Også termene *motivasjon* og *kroppsliggjøring* (jf. forskningsspørsmål 1.4), slik de er brukt av blant andre Bernd Heine (1997a) og George Lakoff (1987), vil bli presentert i kapittel 2.1.2.

1. Hva er det som bestemmer hvilken av de tre PPT-konstruksjonstypene, *jukstaposisjon*, preposisjonen *av* eller preposisjonen *med*, som tas i bruk på norsk?
 - 1.1. Kan følgende variabler, knyttet til MS-frasen og AS-frasen, forklare forskjellen mellom de tre konstruksjonstypene?
 - 1.1.1. MS-ets semantiske gruppetilhørighet
 - 1.1.2. AS-ets semantiske egenskaper:
 - 1.1.2.1. Om AS-et er tellelig eller masse
 - 1.1.2.2. Om AS-et er konkret (menneske, dyr, objekt) eller abstrakt
 - 1.1.3. Ulike frasekategorier:

- 1.1.3.1. MS-ets tall og bestemthet
- 1.1.3.2. Tilstedeværelse eller fravær av determinativ og adjektiv i MS frasen (nakenhet)?
- 1.2. Kan grammatikaliseringsteori forklare valget mellom konstruksjoner med jukstaposisjon og konstruksjoner med preposisjon?
- 1.3. Kan beholdermetafor, materialmetafor eller partitive kontekster forklare valget mellom preposisjonen *av* og *med*?
- 1.4. Kan konstruksjonstypene sies å være motiverte, og kan denne motivasjonen forklares ved hjelp av kroppsliggjøring?

I kapittel 2 presenterer jeg det teoretiske rammeverket for oppgaven. Jeg gjør her rede for sentrale momenter ved kognitive tilnærminger til grammatikk, og presenterer videre skjemateori og grammatikaliseringsteori, ettersom dette også har vært det teoretiske utgangspunktet for flere andre undersøkelser av PPT-konstruksjoner. Til slutt knytter jeg dette opp mot bruksbasert teori. Teorien vil av den grunn danne et sentralt utgangspunkt for forskningsspørsmål 1.2, 1.3 og 1.4.

Videre, i kapittel 3, presenterer jeg et utvalg av den mest sentrale forskningen på PPT-konstruksjoner, både for de skandinaviske språkene norsk, dansk og svensk, men også i noen grad for andre språk. I denne delen går jeg nærmere inn på PPT-konstruksjonen og dens struktur, semantiske egenskaper ved MS-ene og hva tidligere forskning sier om skillet mellom de tre konstruksjonstypene jukstaposisjon, *av* og *med*. Jeg viser også hvordan de teoretiske antagelsene jeg presenterer i kapittel 2, har blitt anvendt i den tidligere forskningen. Dette kapittelet danner hovedsakelig utgangspunktet for forskningsspørsmål 1.1, men også 1.2 og 1.3.

I kapittel 4 presenterer jeg metode og begrunner de metodiske valgene jeg har tatt. Dette innebærer blant annet en beskrivelse av korpuset *Leksikografisk bokmålskorpus*, utvelgelse og avgrensning av materiale, søk i korpus, manuell sortering av materialet og en beskrivelse av anvendte analyseverktøy.

Opgavens hovedkapittel er kapittel 5, der jeg presenterer og diskuterer korpusmaterialet. Dette kapittelet har fem sentrale delkapitler, der jeg i de to første presenterer den semantiske klassifiseringen av MS-ene og frasekategoriene, mens jeg i de tre siste kapitlene presenterer tre hierarkiske klyngeanalyser og diskuterer disse opp mot forskningsspørsmål 1.1.1 og 1.1.2.

Helt til slutt, i kapittel 6, oppsummerer og diskuterer jeg funnene mine, besvarer forskningsspørsmålene og foreslår videre forskning.

2. Teori

I dette kapittelet vil jeg skissere det overordnede teoretiske rammeverket for denne oppgaven. Jeg vil presentere begreper og teoretiske antagelser om språk som er sentrale for en forståelse av tidligere forskning på PPT-konstruksjoner, samt undersøkelsens forskningsspørsmål og metodiske valg. I kapittel 2.1 vil jeg presentere den overordnede teoretiske retningen som jeg baserer oppgaven på, nemlig *en kognitiv tilnærming til grammatikk*, samt gjøre rede for viktige perspektiver på og antagelser om koblingen mellom kognisjon og språk som har gjort seg gjeldende innenfor denne retningen. Som en forlengelse av dette gir jeg i kapittel 2.1.3 en kort presentasjon av to syn på *skjemaer*, nemlig *bildeskjema* og *hendelsesskjema* og presenterer i kapittel 2.2 *grammatikaliseringsteori*. Til slutt, i kapittel 2.3, presenterer jeg *bruksbasert teori*, med et særlig fokus på *konstruksjoner*. Dette kapittelet vil med andre ord være viet til en overordnet og generell fremstilling av det teoretiske rammeverket. En mer spisset fremstilling av tidligere forskning på pseudopartitive konstruksjoner følger i kapittel 3.

2.1 En kognitiv tilnærming til grammatikk

2.1.1 Faghistorie og generelle målsettinger

I korte trekk er kognitiv lingvistikk en retning innenfor lingvistikken som studerer menneskelige konseptuelle mønstre og uttrykkene disse mønstrene får gjennom språket (Kristoffersen, 2001: 9). På denne måten kan språk ses på som et vindu inn til kognitive prosesser, og dermed bidra til et innblikk i naturen, strukturen og organiseringen til tanker og ideer (Evans og Green, 2006: 5). Kognitiv lingvistikk må anses som en moderne retning innenfor lingvistikken, og den oppsto som en reaksjon på de rådende tilnærmingene til språk som fantes på 70-tallet, slik som eksempelvis generativ grammatikk. Retningen er også tett knyttet til utviklingen av moderne kognitiv vitenskap på 60- og 70-tallet, der blant annet menneskelig kategorisering og gestaltpsykologi sto i fokus. Det var likevel ikke før på 90-tallet at retningen fikk et skikkelig fotfeste ved at blant annet *the International Cognitive Linguistics Association* og tidsskriftet *Cognitive Linguistics* ble opprettet (Evans og Green, 2006: 3).

I dag må kognitiv lingvistikk beskrives som en bevegelse eller retning heller enn en spesifikk teori. Årsaken til dette er at utviklingen har ført til en rekke overlappende, og i noen tilfeller også konkurrerende, teorier om sammenhengen mellom språk og kognisjon (Evans og Green, 2006: 3). På grunn av dette velger jeg videre paraplybetegnelsen *en kognitiv*

tilnærming til grammatikk når jeg refererer til den kognitive lingvistiske retningen som en helhet.

Selv om det finnes ulikheter mellom etablerte teorier argumenterer Evans og Green for at det særlig er to målsettinger (*cognitive commitments*) som er sentrale for et flertall av kognitive lingvister. Dette er (1) *en generaliserende målsetting*: en målsetting om å identifisere generelle strukturerende prinsipper som er gyldige på tvers av ulike aspekter ved menneskelig språk, og (2) *en kognitiv målsetting*: en målsetting om at generelle strukturerende prinsipper skal reflektere det en vet om menneskelig kognisjon fra andre disipliner, spesielt fra kognitive vitenskaper slik som psykologi, filosofi, kunstig intelligens og nevrovitenskap (Evans og Green, 2006: 28, 40).

2.1.2 Kroppsforankring og motivasjon

Ifølge Bernd Heine i *Cognitive Foundations of Grammar* har et sentralt spørsmål innenfor ulike kognitive retninger dreid seg om hvordan relasjonen mellom språk og kognisjon skal forstås. Ulike standpunkter har blitt tatt, og det har blant annet blitt foreslått at språket former mentale og andre aktiviteter (Sapir, Whorf), at språket må forstås som likt kognisjon (Langacker) og at språket speiler menneskelig konseptualisering (Lakoff og Johnson) (Heine, 1997a: 16). Synet jeg velger å legge til grunn i denne oppgaven, baserer seg på Lakoff og Johnson (1980) og Lakoff (1987), nemlig at språket speiler menneskelig konseptualisering. Det samme synet tas også i bruk av Heine når han skriver at språkstrukturer er formet av menneskelig konseptualisering, og derfor også reflekterer dem (Heine, 1997a: 16). Men en slik teoretisk antagelse kan ikke stå alene uten å forklares og presiseres.

Når en legger til grunn dette synet på sammenhengen mellom språk og kognisjon, er det særlig to begreper som blir sentrale, nemlig *kroppsforankring (embodiment)*, utviklet av George Lakoff og Mark Johnson, og *motivasjon*. Lakoff skriver at kjernen av våre konseptuelle systemer baserer seg på persepsjon, kroppslig bevegelse, samt fysiske og sosiale erfaringer (Lakoff, 1987: xiv). Begrepet kroppsforankring viser til nettopp dette, og at den menneskelige kroppen og sanseapparatet vårt både påvirker og setter grenser for hvordan vi konseptualiserer og kategoriserer verden (Svensson, 1998: 1, 86).

På grunn av kroppsforankring og forståelsen av at språket speiler menneskelig konseptualisering, kan de språklige formene og begrepene som brukes til å uttrykke betydning, forstås som *motiverte* (Heine, 1997a: 3, Svensson, 1998: 118). Med *motiverte* menes det her at de språklige formene ikke er helt predikerbare eller helt tilfeldige, men at de kan forstås som baserte på kroppslig og sosial erfaring.

2.1.3 Bildeskjema

Hvordan språklige former kan være kroppsliggjorte og motiverte, forklares innenfor flere kognitive retninger med *bildeskjemaer* (*image schemas*) (Johnson, 1987, Lakoff og Johnson, 1980, Lakoff, 1987) eller det som kan forstås som en variant av bildeskjema, kalt *hendelsesskjema* (*event schema*) hos Bernd Heine (1997a).

For at mennesket skal kunne oppleve verden på en meningsfull og sammenhengende måte, så må det ifølge Mark Johnson i *The Body in the Mind* (1987) finnes et mønster og en orden en kan forstå handlinger, persepsjon og forestillinger gjennom (Johnson, 1987: 29). Et bildeskjema er ifølge Johnson et førkonseptuelt mønster eller en struktur for å organisere menneskelig erfaring og oppfatning. At bildeskjemaene er førkonseptuelle, betyr at erfaring struktureres på en måte som går forut for, og er uavhengig av begreper (Lakoff, 1987: 271). Bildeskjemaene må ikke forveksles med bilder eller strukturer en tenker på, men kan heller forstås som strukturer en tenker med. Skjemaene oppstår ifølge Johnson som et resultat av blant annet kroppslig bevegelse i ulike romlige omgivelser, manipulering av objekter og perseptuell samhandling (Johnson, 1987: 29).

To svært overbevisende eksempler på bildeskjemaer, som også kan være nyttige i en undersøkelse av PPT-er, er BEHOLDER-skjemaet og DEL-HELHET-skjemaet presentert av Johnson (1987), Lakoff (1987) og Lakoff og Johnson (1980). Jeg bruker her samme skrivemåte som i litteraturen, der bokstavtypen kapitel, store bokstaver med samme høyde som de små, er med på å skille førkonseptuelle strukturer fra språklige uttrykk. De to bildeskjemaene oppstår blant annet ved at vi som mennesker gjennom sanseerfaringer oppfatter både oss selv og objekter rundt oss som BEHOLDERE, med et INDRE, en GRENSE og et YTRE, eller som HELHETER bestående av DELER som kan opptre i KONFIGURASJONER. Vi trekker luft *inn* i lungene og *fyller* og *tømmer* kroppene med mat og kroppsvæsker. Vi beveger oss *inn* og *ut* av beholdere, slik som rom i hus (*inn* døren og *gjennom* gangen) og flytter objekter *inn* og *ut* av beholdere (ta *ut av* oppvaskmaskinen). Vi oppfatter også ting rundt oss som å ha tydelige grenser, ofte konstituert av en substans, med en innside (INDRE) og utside (YTRE). Også når ting ikke har tydelige eller konkrete grenser, skaper vi grenser ved å konseptualisere dem som enheter, ofte som beholdere (hun satte seg *i* skyggen, sommerfuglen fløy *ut av* hagen). Lakoff og Johnson (1980) skriver at få menneskelige instinkter er mer grunnleggende enn det territoriale, og at mennesker merker av områder slik at de får en innside og en avgrensende overflate. Å definere et territorium ved å skape en grense rundt det er ifølge

Lakoff og Johnson å kvantifisere. På denne måten kan også ulike stoffer selv betraktes som beholdere (Lakoff og Johnson, 1980: 29).

Vi oppfatter også kroppene våre som HELHETER bestående av DELER, slik som hode, armer og bein. Lakoff (1987) skriver at også familier eller andre sosiale organisasjoner kan forstås på denne måten, som HELHETER bestående av DELER. To eksempler på dette er *en familie bestående av familiemedlemmer* eller *en flokk bestående av ulver*. Et viktig poeng her er at HELHETEN (*en flokk*) ikke kan eksistere uten DELENE (*ulver*), men at DELENE kan eksistere på egen hånd uten å danne en HELHET. HELHETEN eksisterer derfor kun hvis DELENE befinner seg i en gitt KONFIGURASJON (Lakoff, 1987: 273-274).

Som jeg vil komme tilbake til i senere kapitler, er det mulig at slike bildeskjemaer også kan brukes til å belyse kilder til og variasjon mellom ulike PPT-konstruksjoner. Et viktig poeng her er at bildeskjemaene gjennom metaforiske ekstensjoner også kan anvendes for å forstå abstrakte begrep. Slike ekstensjoner omtales ofte som *konseptuelle metaforer* (*conceptual metaphors*) i litteraturen (Runde og Kristoffersen, 2006: 14). En slik metaforisk ekstensjon av DEL-HELHET-skjemaet kan eksemplifiseres med PPT-konstruksjonene (14) og (15). Mens referenten til AS-frasen *fete, grønnskimrende fluer* i (14) kan finne seg i en *sverm* i den virkelige verden, er ikke dette tilfellet for det abstrakte AS-et *trivialiteter* i (15). Til tross for dette viser eksempelet at det konkrete MS-et *sverm* kan brukes til å kategorisere over det abstrakte AS-et *trivialiteter*, slik at relasjonen mellom MS og AS kan konseptualiseres på følgende måte: HELHETEN (*en sverm*) bestående av DELENE (*trivialiteter*). Dersom ikke annet er oppgitt vil alle eksempler heretter være hentet fra LBK.

(14) (...) og rundt dem surret hele tiden en sverm av fete, grønnskimrende fluer.

(15) Det er nettopp en sverm av trivialiteter dette diktet stiller opp for leseren (...)

2.1.4 Hendelsesskjemaer (event schemas)

Også Bernd Heine (1993, 1997a, 1997b) foreslår det som kan forstås som en variant av bildeskjema, som han kaller hendelsesskjema (*event schemas*). Ifølge Heine finnes det ulike abstrakte domener innenfor menneskelig konseptualisering, og to domener han viser til i *Cognitive Foundations of Grammar* (1997) er *eiendom* og *sammenligning*. Han argumenterer her for at språklige uttrykk for disse domenene, slik som for eksempel eiendomskonstruksjonene *bestemors katt* og *huset til onkel*, har opphav i mer konkrete domener. Disse mer konkrete domenene kaller han *event schemas*. Disse skjemaene har å gjøre med grunnleggende erfaringer knyttet til eksempelvis hva en gjør (*action schema*), hvor

en er (*location schema*), hvem en er ledsaget av (*accompaniment schema*), og hva som eksisterer (*existence schema*). Heine definerer *hendelsesskjemaer* på følgende måte:

An event schema has the properties commonly associated with schemas: It summarizes important attributes abstracted from a large number of related events, and it has to do with stereotyped situations with which we are constantly confronted (Heine, 1997a: 91).

Konkrete eksempler på hendelsesskjemaer som gjør seg gjeldende innenfor domenet eiendom, og dermed kan sies å ha gitt opphav til språklige konstruksjoner for eiendom, skisseres av Heine opp på følgende måte, der X = eier og Y = det som eies (mine eksempler på språklige konstruksjoner):

Skjema	Kildeskjema	Språklig konstruksjon
Genitiv	Xs Y eksisterer	<i>Bestemors katt</i>
Mål	X eksisterer for/til Y	<i>Huset til onkel</i>
Handling	X tar Y	<i>Per fikk/tok/har en ball</i>
Kilde	Y eksisterer fra X	<i>Kongen av Norge</i>

Tabell 3: Eksempler på hendelsesskjemaer brukt som kilder til eiendomskonstruksjoner

I tillegg til domenenene eiendom og sammenligning argumenterer Heine, i *Auxiliaries: Cognitive Forces and Grammaticalization* (1993), for at ulike hendelsesskjemaer også kan forklare opphavet til hjelpeverb i ulike språk. I denne forståelsen ligger det at flere av hendelsesskjemaene må forstås som gyldige på tvers av språk, men at det likevel er stor variasjon i formen disse skjemaene tar i de ulike språkene (Heine, 1993: 32). Hvordan skjemaene har gitt opphav til ulike konstruksjoner med hjelpeverb må ifølge Heine forstås i lys av *grammatikaliseringsteori*, som jeg vil presentere i kapittel 2.2. Han oppsummerer utviklingen fra skjema til hjelpeverbkonstruksjoner på følgende måte:

These schemas are «pressed into service» for the expression of such functions as tense, aspect, modality, and gradually develop into grammatical categories. This process involves a large number of successive developments that are referred to as *stages of grammaticalization* (Heine, 1993: 120)

Oppsummert har hendelsesskjemaene likheter med bildeskjemaene presentert hos Lakoff og Johnson. Begge typene skjemaer bygger på forståelsen av at gjentatte, lignende erfaringer danner en form for stereotypiske generaliseringer av det som erfares, og dermed også fungerer som mønstre eller strukturer en forstår nye hendelser gjennom. Heine argumenterer likevel for at han skiller seg fra lignende syn, slik som hos Lakoff, ved å poengtere at kroppsliggjøring ikke finner sted over natten og uten kontekst. En utvikling, fra eksempelvis et

hendelsesskjema til en grammatisk kategori, er ifølge Heine avhengig av tid og et passende kommunikativt miljø (Heine, 1997a: 108).

I kapittel 3 vil jeg vise hvordan en forståelse av slike hendelsesskjemaer har blitt anvendt på PPT-konstruksjoner av Kinn (2001) for å undersøke forskjellen mellom de tre konstruksjonstypene jukstaposisjon, *av* og *med* på norsk.

2.2 Grammatikalisering

2.2.1 Fra leksikalsk til grammatisk

Et begrep som har vært sentralt innenfor mange kognitive retninger er *grammatikalisering*. Paul J. Hopper og Elizabeth Closs Traugott (2003) beskriver grammatikalisering som en togrenet retning innenfor lingvistikken, som på den ene siden kan stå for et vitenskapelig rammeverk som legges til grunn ved språkforskning, og på den andre siden være et begrep for selve språkendringen som forskes på. Grammatikalisering som språkendring defineres av de to som «the change whereby lexical items and constructions come in certain linguistic contexts to serve grammatical functions, and once grammaticalized, continue to develop new grammatical functions (Hopper og Traugott, 2003: 18).

Definisjonen legger til grunn at en forstår hva som menes med *lexical items* og *grammatical functions*. Et skille mellom *innholdsord* og *funksjonsord* er ifølge Hopper og Traugott normalt sett akseptert i de fleste språk (Hopper og Traugott, 2003: 4). Et slikt skille skisseres også for norsk i *Språkets mønstre* av Kulbrandstad og Kinn (2016). Mens innholdsord er ord som «klart viser til noe utenfor språket og har et eget, selvstendig betydningsinnhold» er funksjonsord ord som «i høyere grad har grammatiske funksjoner, altså i språket selv» (Kulbrandstad og Kinn, 2016: 157). Til tross for unntak er det vanlig å regne substantiv, verb, adjektiv og adverb som innholdsord, og pronomen, determinativ, preposisjoner, konjunksjoner og subjunksjoner som funksjonsord, mens interjeksjoner ofte holdes utenfor denne inndelingen.

Hopper og Traugott viser med ulike eksempler fra diakrone språkstudier at mange funksjonsord og andre grammatiske enheter kan vises å ha opphav som innholdsord. Det er når et innholdsord inntar grammatiske egenskaper knyttet til funksjonsord at formen kan regnes som grammatikalisert. Det er ifølge de to også viktig å påpeke at grammatikalisering ikke bare brukes til å forklare slike endringer hos enkeltord. Også endringer i hele konstruksjoner som inneholder dette ordet, samt grammatiske former som ikke er uavhengige ord, slik som affikser eller klitikon, kan forklares med grammatikalisering (Hopper og Traugott, 2003: 4).

Utviklingen fra leksikalsk til grammatisk må forstås som en enveisrettet og gradvis endring langs et kontinuum. Til tross for at grammatikalisering kan forstås som språkendring, er det ikke slik at former plutselig skifter kategori, fra leksikalske til grammatiske. En kan tenke seg at formene utvikler seg gradvis langs et kontinuum der de gjennomgår en serie av mindre endringer fra leksikalske til grammatiske, slik som eksemplifisert under med både en generell og en mer spesifikk utviklingssti (Hopper og Traugott, 2003: 6):

Mindre grammatisk > mer grammatisk

Innholdsord > grammatisk ord > klitikon > bøyingsaffiks

2.2.2 *Motivasjon bak og resultat av grammatikalisering*

Ifølge Hopper og Traugott motiveres grammatikalisering av *reanalyse* primært og *analogi* sekundært. Ved reanalyse blir syntaktiske, morfologiske og semantiske egenskaper ved former modifisert. Disse endringene omfatter endringer i tolkning av betydning, og at gamle strukturer blir erstattet av nye, men disse endringene fører ikke nødvendigvis til endringer i form (Hopper og Traugott, 2003: 39). Reanalyse er en forutsetning for analogi, og en kan svært forenklet si at mens reanalyse er regelendring, så er analogi en generalisering av den nye regelen (Hopper og Traugott, 2003: 63, 71). Analogi vil bli behandlet nærmere i kapittel 2.3.4 om språkendringer i et bruksbasert perspektiv.

Et resultat av grammatikalisering, som særlig viser seg semantisk i senere stadier av grammatikaliseringsprosessen, blir i litteraturen referert til som *semantisk bleking* (*bleaching*). Semantisk bleking har opprinnelig blitt sett på som tap av semantisk innhold, men en annen måte å forstå bleking på er ifølge Hopper og Traugott at det skjer et skifte i betydning, heller enn et tap (Hopper og Traugott, 2003: 94). Det nyere fokuset på betydningsendring i stedet for betydningstap er begrunnet med at den semantiske blekingen ikke kan regnes som tilfeldig. På grunn av persistens (*persistence*) er det slik at spor av den opprinnelige leksikalske betydningen pleier å henge fast ved formen (Hopper og Traugott, 2003: 96). De opprinnelige betydningene «holder ut» over tid og ser ut til å begrense den senere bruken av den grammatikaliserte formen (Hopper og Traugott, 2003: 98). På denne måten kan det også, på visse stadier i grammatikaliseringsprosessen, finnes gamle former i bruk samtidig med de nyere. Dette refererer Hopper og Traugott til som *lagdeling* (*layering*) (Hopper og Traugott, 2003: 124). Semantisk bleking henger også tett sammen med *utstrekning* (*expansion*). Traugott beskriver flere typer utstrekning. Den ene typen utstrekning, som også kommer til å være sentral i undersøkelsen av PPT-konstruksjoner, er

kontekstutviding. På denne måten generaliseres det språklige uttrykket til stadig flere kontekster (Traugott og Trousdale, 2010: 3). Dette henger som nevnt sammen med semantisk bleking. Svært forenklet kan en si at ved at den språklige formen gjennomgår en betydningsendring, så vil den også kunne opptre i nye språklige kontekster.

Et eksempel på grammatikalisering i norsk er preposisjonen *mot*, som ifølge K. E. Kristoffersen blant annet har gjennomgått en *reanalyse* fra substantiv i norrønt til preposisjon i moderne norsk. Kristoffersen skriver at substantivet *mót* opprinnelig hadde betydningen 'møte' og at det i norrønt normalt opptrådte sammen med en preposisjon, men at det gjennom en gradvis grammatikaliseringssprosess har mistet sine nominale egenskaper og utviklet seg til preposisjonen *mot* (Kristoffersen, 2001: 4). Et resultat av dette er at *mot* må regnes som semantisk bleket, ved at det også har gjennomgått en betydningsendring. Et søk på *mot* i *Bokmålsordboka* (heretter BOB) og *Det Norske Akademis ordbok* (heretter NAOB) viser at *mot* fortsatt finnes som et substantiv, men at betydningen helst er knyttet til stivnede konstruksjoner som *godt mot*, brukt som en hilsen, eller *mot* brukt dialektalt om et sted der to ting møtes 'veggemot, åmot' (BOB, NAOB).

En nyere og innflytelsesrik retning innenfor grammatikaliseringsteori er *bruksbasert teori* (Hopper og Traugott, 2003: 35). Retningen er tett knyttet opp mot utviklingen av korpuslingvistik på 1990-tallet og stadig voksende digitale korpus. Denne utviklingen har gjort det mulig å utføre kvantitative undersøkelser av autentisk språk med fokus på blant annet konstruksjoner og frekvens, i stedet for å kun støtte seg på introspeksjon og intuisjon. Jeg vil videre, i kapittel 2.3 gjøre rede for sentrale tanker innenfor bruksbasert teori.

2.3 Bruksbasert teori

2.3.1 Et bruksbasert perspektiv på språk

Språket i bruk, kognitiv prosessering og språkendring er tre temaer som særlig blir behandlet innenfor bruksbasert teori (*usage based theory*). En sentral stemme innenfor bruksbasert teori er Joan Bybee, som forklarer retningen på følgende måte: «a usage-based theorist would make the more specific proposal that grammar is the cognitive organization of one's experience with language» (Bybee, 2006: 711).

Når en legger til grunn et slikt bruksbasert perspektiv, der grammatikk er den kognitive organiseringen av språkerfaringer, må språk forstås som et komplekst og adaptivt system (Bybee, 2010: 2). Med dette menes det at språklige strukturer ikke er forhåndsgitte, men oppstår som følge av samspillet mellom kognisjon og språket i bruk (Ibbotson, 2013: 1).

Fokuset i bruksbaserte teorier er derfor rettet mot disse kognitive prosessene som er med på å forme språket. Ifølge Bybee er det særlig fem domenegenerelle kognitive prosesser som har vist seg å være nyttige for å forstå språkets struktur og funksjon, nemlig (i) *kategorisering*; evnen til å identifisere tilfeller som tilfeller av en spesiell type, (ii) *danning av blokker* (*chunking*); prosessen der en sekvens av språklige enheter brukes sammen, og på grunn av repetisjon danner en mer kompleks enhet, en *blokk*, (iii) *rik minnelagring* (*rich memory storage*); evnen til å lagre store mengder av detaljert informasjon fra erfaring, (iv) *analogi*; prosessen der nye ytringer oppstår basert på tidligere erfarte ytringer, og (v) *kryssmodal assosiasjon* (*cross-modal association*); evnen til å koble sammen form og betydning (Bybee, 2010: 7, Ibbotson, 2013: 2). Med «domenegenerell» menes det at prosessene ikke utelukkende er knyttet til språk, men at de også er sentrale for andre ikke-språklige domener. Jeg vil videre vise hvordan disse kognitive prosessene, i tråd med bruksbasert teori, kan brukes til å forklare begrepet konstruksjon og grammatikalisering.

2.3.2 Konstruksjoner i bruksbasert teori

Begrepet *konstruksjon* har allerede blitt anvendt i oppgaven uten å bli kommentert. For å kunne forstå den bruksbaserte forståelsen av språk, er en definisjon av konstruksjon nødvendig. Bybee definerer konstruksjoner som «a direct form-meaning pairing that has sequential structure and may include positions that are fixed as well as positions that are open» (Bybee, 2010: 9). At konstruksjonen er en direkte kobling mellom form og betydning, samt har en sekvensiell struktur må forstås med utgangspunkt i de kognitive prosessene *kategorisering*, *rik minnelagring*, *kryssmodal assosiasjon* og *danning av blokker*.

Tanken innenfor bruksbasert teori er at enkelttilfeller av språkbruk påvirker den kognitive representasjonen av språk, og på den måten danner *eksemplarer*, en mental representasjon av språklige tilfeller som ligner hverandre og derfor kobles til hverandre og lagres i minnet (Bybee, 2010: 14). Disse eksemplarene grupperer seg videre sammen og danner kategorier som representerer både *fylte* (*fixed*) og *åpne* (*schematic*) posisjoner i konstruksjonene (Bybee, 2010: 26). En *eksemplarrepresentasjon* inneholder ifølge Bybee all informasjonen som en språkbruker kan få ved en gitt språklig erfaring, og hun skriver at denne informasjonen potensielt, på grunn av evnen til *rik minnelagring*, kan inneholde både fonetiske detaljer, leksikalske enheter og konstruksjoner, betydning og slutninger trukket fra betydning og kontekst, samt egenskaper ved den sosiale, fysiske og lingvistiske konteksten (Bybee, 2010: 14).

Slike eksemplarer og klynger av eksemplarer kan dannes på ulike nivåer av kompleksitet. Noen eksemplarer finnes under ordnivå, slik som fonetiske sekvenser som opptrer innad i ord, mens konstruksjoner, på den andre siden, må anses som mer komplekse eksemplarer (Bybee, 2010: 25). Dette fordi de består av flere ord² og ofte kan ha både posisjoner som er fylte og posisjoner som er mer åpne, der de åpne posisjonene kan bestå av en mengde ulike ord og fraser. Bybee viser dette med passivkonstruksjoner, men det er også tenkelig at PPT-konstruksjoner kan forstås på denne måten, med både fylte og mer åpne posisjoner, lagret hos språkbrukeren som eksemplarer som et resultat av erfaringer med språket i bruk. En pseudopartitiv konstruksjon kan representeres som *substantiv + av/med/Ø + substantiv*. Som jeg vil vise senere, i både kapittel 3 og 5, er det av ulike grunner ikke slik at alle typer substantiv eller substantivfraser kan opptre i de to substantivposisjonene. Hvilke posisjoner som er fylte og mer åpne, hva som skal regnes med som deler av PPT-konstruksjoner, samt hva som skiller de tre hovedtypene av PPT-konstruksjoner på norsk vil bli diskutert nærmere i de to nevnte kapitlene.

2.3.3 Skjemaer i bruksbasert teori

Eksemplene på konstruksjoner som er vist over, taler for at konstruksjoner i mange tilfeller kan forstås som mer eller mindre skjematiskerte bruksmønstre. Hvordan disse bruksmønstrene kan eller skal representeres, råder det likevel uenigheter om innenfor ulike bruksbaserte retninger. Til tross for uenigheter skriver Ibbotson at det som forener ulike bruksbaserte tilnærminger, er en felles skepsis mot underliggende strukturer som avviker fra overflatestruktur når det kommer til ordningen og innholdet til de ulike språklige bestanddelene (Ibbotson, 2013: 10). Mønstre eller skjemaer som tas i bruk, bør med andre ord ligne overflatestrukturen til konstruksjoner som opptrer i autentisk språk. Jeg har allerede nevnt to ulike syn på skjemaer innenfor kognitive tilnærminger til grammatikk, med bildeskjemaer hos Lakoff og Johnson og hendelsesskjemaer hos Bernd Heine. Jeg vil videre i oppgaven forstå skjema og konstruksjon på en måte som ligger tett opp mot den bruksbaserte tilnærmingen, der ekte konstruksjoner og overflatestrukturer basert på ekte språk står i sentrum. Som nevnt, vil jeg også i neste kapittel, kapittel 3, vise hvordan en slik forståelse av skjemaer, som også ligger tett opp mot Heines hendelsesskjemaer, har blitt anvendt av Torodd Kinn (2001) for å undersøke forskjeller mellom norske PPT-konstruksjoner, med særlig vekt på forskjellen mellom *av-* og *med-*konstruksjoner.

² Ikke alle er enige i denne definisjonen av konstruksjoner som bestående av flere ord. Adele E. Goldberg (2005: 5) regner eksempelvis også morfem og ord som konstruksjoner.

2.3.4 Grammatikalisering i bruksbasert teori: konstruksjoner i endring

Grammatikalisering er også et viktig begrep innenfor bruksbasert teori. Som nevnt definerer Hopper og Traugott grammatikalisering som en språkendring der leksikalske enheter eller konstruksjoner i visse kontekster får grammatiske funksjoner (Hopper og Traugott, 2003:18). Bybee poengterer på sin side at det ikke er nok å definere grammatikalisering som prosessen der en leksikalsk enhet blir mer grammatisk, men at prosessen også i enda høyere grad må knyttes opp mot konstruksjoner. I stedet for å si at det er spesifikke leksikalske enheter som blir grammatikalisert, argumenterer hun for at det er konstruksjoner med spesifikke leksikalske enheter som blir grammatikalisert (Bybee, 2007: 602). Grammatikalisering av leksikalske enheter finner altså sted innenfor spesifikke konstruksjoner, og på den måten dannes også nye konstruksjoner (Bybee, 2010: 106) I tråd med Bybee og bruksbasert teori kan grammatikalisering defineres som:

the creation of a new grammatical morpheme and a new construction out of a particular instance of an old construction. (...) In particular, an existing construction with specific lexical items in it becomes more frequent, changes in various ways, and becomes a new construction (Bybee, 2006: 719).

Den viktigste domenegenerelle kognitive prosessen bak grammatikalisering er analogi. Ifølge Bybee er analogi prosessen der en språkbruker tar i bruk en ny enhet i en allerede etablert konstruksjon. På denne måten oppstår det nye ytringer som baserer seg på tidligere erfarte ytringer. For at nye ytringer skal kunne oppstå på denne måten, er en avhengig av at tidligere erfarte ytringer har blitt kategorisert (Bybee, 2010: 8).

Som jeg også kommer til å vise i senere kapitler, har dette synet på grammatikalisering blitt anvendt for å forstå flere MS i ulike PPT-konstruksjoner både for norsk og andre språk. Et MS som har vært undersøkt tidligere, og som jeg også vil undersøke nærmere selv, er *masse*. Ifølge Kinn (2017) har substantivet *masse* '(formløst) stoff, substans' (BOB) vært gjenstand for en grammatikaliseringsprosess der utfallet kan forstås som en ny norsk kvantor med betydningen '(stor) mengde, bråte, svært mye' (BOB), slik som i *masse arbeid* (Kinn, 2017: 163). I hvilken grad *masse* og andre MS i PPT-konstruksjoner kan sies å ha vært, eller være, gjenstand for grammatikalisering vil bli undersøkt nærmere i kapittel 3 og 5.

2.3.5 Betydningen av frekvens for grammatikalisering

Til slutt kan det også i korte trekk nevnes at *frekvens* ofte behandles som et sentralt moment ved grammatikalisering innenfor bruksbaserte retninger. Ifølge Bybee kan frekvens ses på

som både et resultat av grammatikalisering, og som en primær bidragsyter som er med på å fremkalle endringer knyttet til grammatikaliseringprosessen (Bybee, 2007: 602). Frekvens vil i den videre oppgaven bli brukt om *eksemplarfrekvens* (*token frequency*), den språklige enhetens antall opptredener i det gitte materialet.

2.4 Oppsummering av kapittel 2

Jeg har i dette kapitlet forsøkt å gi et overordnet blikk over viktige teoretiske begreper og antagelser innenfor kognitive tilnærminger til grammatikk som vil være nyttige i den videre undersøkelsen av grammatisk og semantisk variasjon i PPT-konstruksjoner på norsk. Ved hjelp av begreper som kroppsliggjøring, motivasjon og ulike forståelser av skjemaer (bildeskjema og hendelsesskjema) har jeg vist at språket kan bli forstått som at det speiler menneskelig konseptualisering. Jeg har i tillegg gjort rede for grammatikaliseringsteori og bruksbasert teori, som trolig også vil kunne bidra til en dypere forståelse av PPT-konstruksjoner. I det neste kapitlet, kapittel 3, vil jeg vise hvordan blant annet skjemateori og teori om grammatikalisering har blitt anvendt i tidligere forskning for å undersøke MS og PPT-konstruksjoner både i norsk for andre språk.

3. Tidligere forskning

I denne delen vil jeg presentere et utvalg av den tidligere forskningen som er gjort på PPT-konstruksjoner, både for de skandinaviske språkene dansk (Daugaard, 1994, Hankamer & Mikkelsen, 2008), svensk (Delsing, 1993, Damberg, 2002) og norsk (Kinn, 2001), og for spansk (Verveckken, 2015) og engelsk (De Clerck og Brems, 2016, Langacker, 2009), samt typologiske studier (Koptjevskaja-Tamm, 2001, 2009). Gjennomgangen er naturligvis ikke fullstendig, men gir et overordnet bilde av forskningen som er gjort. Hovedfokuset vil ligge på de skandinaviske fastlandsspråkene norsk, svensk og dansk.

Først, i kapittel 3.1, vil frasen og frasens oppbygging kort bli diskutert. Deretter, i kapittel 3.2, ser jeg nærmere på semantiske egenskaper hos MS-et og presenterer ulike semantiske klassifiseringer av MS-ene, før jeg i kapittel 3.3 gjør rede for hva tidligere forskning sier om forskjellen mellom de tre PPT-konstruksjonstypene: *jukstaposisjon*, preposisjonen *av* og preposisjonen *med*. Sammen med teori presentert i kapittel 2 danner den tidligere forskningen grunnlaget for forskningsspørsmålene og de metodiske valgene.

3.1 Frasen: syntaktisk struktur og avgrensing

3.1.1 PPT-konstruksjoner i norsk og svensk

På tvers av språk er det stor variasjon i måten PPT-konstruksjoner blir strukturert på (Koptjevskaja-Tamm, 2001: 524). Som nevnt, i kapittel 1, finnes det tre hovedtyper av PPT-konstruksjoner på norsk: konstruksjoner med preposisjonen *av*, preposisjonen *med* og *jukstaposisjon*. Da det er gjort få undersøkelser av PPT-er på norsk, er det naturlig å også se til andre språk, og da særlig til dansk og svensk, som har de samme tre mulige PPT-konstruksjonstypene som på norsk. Men det har ikke alltid vært slik at PPT-uttrykk har blitt uttrykt med preposisjon i de tre skandinaviske fastlandsspråkene. I norrønt var eksempelvis genitiv den rådende konstruksjonstypen, slik det også poengteres i *Norsk referansegrammatikk* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997: 238):

I norrønt stod artsleddet i slike mengdeuttrykk i genitiv: *alin vadmáls* (= ‘en alen vadsmål’), *tvá aura silfrs* (= ‘to øre sølv’). Substantiver i genitiv var i norrønt som regel underordnet det substantivet de stod til slik at det her var en formell markering av at artsordet var adledd, mens mengdeordet var kjerne.

Et spørsmål som har vært mye diskutert i litteraturen, er nemlig hvordan de nyere PPT-konstruksjonstypene skal forstås syntaktisk. Dette diskuteres blant annet for norsk i *Norsk referansegrammatikk* (Faarlund m.fl., 1997, heretter NRG) og hos Kinn (2001), for svensk i

Svenska Akademiens grammatik (Teleman, Hellberg og Andersson, 1999, heretter SAG) og hos Delsing (1993), og for dansk hos Daugaard (1994) og Hankamer og Mikkelsen (2008). Et sentralt spørsmål har blant annet dreid seg om hva som skal regnes som kjerne i PPT-frasen. Selv om spørsmål om det syntaktiske hierarkiet i PPT-frasen faller utenfor denne oppgaven, vil jeg i kortere trekk presentere hva NRG og SAG sier om uttrykkets kjerne i moderne norsk og svensk.

De to fremstillingene har klare likhetstrekk, og i både NRG og SAG poengteres det at det kan være vanskelig å avgjøre hvilket av de to substantivene som skal regnes som kjerne i PPT-uttrykket. En av årsakene til dette er at predikativ i enkelte tilfeller kan kongruere med begge substantivene, som vist for svensk med (16) og for norsk med (17). To ulike analyser blir derfor mulige, MS-et som kjerne og AS-et som kjerne:

(16) En låda äpplen har blivit stulen/stulna (Delsing, 1993: 202)

(17) En kasse epler var blitt råttten/råtne (Faarlund m.fl., 1997: 237)

Til tross for syntaktisk variasjon mellom PPT-konstruksjoner regner både NRG og SAG i hovedsak AS-et som kjerne. Rollene er med andre ord byttet om fra norrønt til moderne norsk og svensk, fra MS-et som kjerne til AS-et som kjerne. Men en alternativ struktur, der MS-et er kjerne, er ifølge SAG også rimelig i moderne svensk. Dette gjelder særlig i tilfeller der MS-et er et substantiv som angir kvantitet indirekte gjennom å referere til en beholder, form eller gruppering, eller i tilfeller der MS-et har bestemt form (Teleman m.fl., 1999: 50). Den samme forskjellen pekes også på i NRG, der Faarlund m.fl. skriver at predikativ lettere vil kunne bøyes i samsvar med MS-et når dette er å regne som et *sekundært kvantifiserende substantiv* (Faarlund m.fl., 1997: 240). Jeg vil komme nærmere inn på distinksjonen mellom *primært* og *sekundært kvantifiserende MS* i kapittel 3.2 om semantisk klassifisering av MS.

Spørsmålet om kjernen i PPT-konstruksjoner vil ikke bli nærmere undersøkt i denne oppgaven. Det som likevel kan tenkes, er at dersom ulike typer MS (*primært* vs. *sekundært kvantifiserende*) og bestemthet hos MS-et ser ut til å påvirke MS-ets opptreden i PPT-konstruksjoner med ulike analyser, så vil en slik variasjon også kunne vise seg på andre måter, og dermed også kunne påvirke valget av konstruksjonstype. Dette bekreftes av både NRG og SAG, som skriver at sekundært kvantifiserende MS tenderer mot å oftere opptre i konstruksjoner med preposisjon, enn hva som er tilfellet for de primært kvantifiserende (Faarlund m.fl., 1997: 240) En undersøkelse av ulike typer MS vil av den grunn være sentral for analysen, og dette danner derfor grunnlaget for forskningsspørsmål 1.1.

3.1.2 Hva skal regnes med som en del av PPT-konstruksjonen?

Et annet spørsmål som gjør seg gjeldende er hva som skal regnes med som deler av PPT-konstruksjonen. Et minimumskrav er tilstedeværelsen av to substantiv, et MS og et AS, samt tilstedeværelse eller fravær av en preposisjon (*av/med/Ø*). Konstruksjoner av typen *MS + AS*, slik som *mengder øl*, finnes på norsk, men som jeg vil vise senere, i kapittel 5, er ikke dette den mest frekvente frasetypen. PPT-konstruksjoner kan være langt mer komplekse enn dette, og kan også bestå av ulike typer determinativ, adjektiv, etterfølgende preposisjonsfraser og relativsetninger, slik som vist med (18)–(20):

- (18) Ja, dere har sikkert en masse planer
 (19) denne bølgende mengden av små barn med sløyfer på jakkeslagene
 (20) forelest om Skrik for en riktig oppgående gruppe av interesserte, voksne kvinner som tok grunnfag i historie

På grunn av denne mulige kompleksiteten, samt spørsmålet om frasens kjerne, vil jeg i likhet med Kinn (2001: 2) dele den overordnede PPT-konstruksjonen inn i to deler, en *MS-frase* og en *AS-frase*. MS-et, samt mulige determinativ og adjektiv foran MS-et vil bli behandlet som en enhet, heretter referert til som *MS-frase*. På samme måten vil AS-et med mulige adjektiv foran og etterfølgende preposisjonsfrase og relativsetning bli referert til som *AS-frase*. Slik også Kinn poengterer, impliserer ikke denne inndelingen noen spesifikk hierarkisk relasjon mellom de to frasene (Kinn, 2001: 2), og jeg unngår derfor spørsmålet om det er MS-et eller AS-et som skal regnes som kjerne i uttrykkene. Denne forståelsen av frasen som helhet, samt hva MS- og AS-frasen kan bestå av, vil legge føringer for metode og analyse. Dette vil bli utdypet i senere kapitler. Med tabell 4 viser jeg en skjematisert oversikt over PPT-konstruksjonen og mulige posisjoner med utgangspunkt i eksemplene (18)–(20):

PPT-konstruksjon								
Eks.	MS-frase			preposisjon/Ø	AS-frase			
	determinativ	adjektiv	MS	<i>av/med/Ø</i>	adjektiv	AS	preposisjonsfrase	relativsetning
(18)	X		X			X		
(19)	X	X	X	X	X	X	X	
(20)	X	X	X	X	X	X		X

Tabell 4: Skjematisert oversikt over PPT-konstruksjonen og mulige posisjoner.

3.2 Målssubstantivet

3.2.1 Målssubstantiv som heterogen gruppe

Ettersom PPT-frasens viktigste bestanddeler er MS-et og AS-et, vil disse to substantivene, med særlig vekt på MS-et, bli gjort nærmere rede for i de kommende avsnittene.

Koptjevskaja-Tamm skriver at en må forstå MS-ene som semantisk svært heterogene, fordi kvantifisering betyr ulike ting for ulike MS (Koptjevskaja-Tamm, 2009: 331). Dette må ses i lys av MS-enes opphav og funksjon. Mens opphavet til MS-ene er som substantiv, har de i PPT-konstruksjoner hovedsakelig en kvantifiserende funksjon (Koptjevskaja-Tamm, 2009: 331). Substantiv brukes vanligvis til å referere til, introdusere og manipulere deltakere i en diskurs, som vist med *haug* i (21). Deres primære funksjon som MS i PPT-konstruksjoner er derimot å kategorisere kvantitativt og/eller kvalitativt over AS-et, som vist med (22) og (23) (Koptjevskaja-Tamm, 2001: 529):

- (21) Hun hadde rakt bladene sammen i en haug.
- (22) På plenen lå det hauger med løv.
- (23) Han hadde en haug av spørsmål om dugnaden

Mens eksempel (21) viser substantivet *haug* brukt som et «ekte» substantiv, er det i (23) brukt for å kategorisere kvantitativt over den abstrakte massen *spørsmål*. I (22) står MS-et *hauger* i en tydelig mellomposisjon, der det både kan sies å kategorisere kvalitativt og kvantitativt over den konkrete massen *løv*. MS-ets dobbeltsidige natur, med opphav som substantiv og funksjon som en typisk kvantor presenteres i tabell 5:

	Opphav som	Funksjon som
Typiske substantiv ←	Målssubstantiv	→ Typiske kvantorer

Tabell 5: MS-enes dobbeltsidige natur, som vist hos Koptjevskaja-Tamm (2001: 529)

På grunn av MS-enes dobbeltsidige natur vil en kunne forvente høy grad av semantisk variasjon mellom ulike MS, noe som også gjør det svært lite formålstjenlig å behandle alle MS-ene som én enhetlig gruppe. Av den grunn vil også en semantisk klassifisering være nødvendig for å kunne foreta en undersøkelse av PPT-konstruksjoner. Ifølge Koptjevskaja-Tamm vil en slik semantisk klassifisering av MS-ene potensielt også kunne forklare variasjon mellom ulike PPT-konstruksjoner, og hun skriver at «We would thus expect that, even within one and the same language, there may be a certain degree of variation in the structure of (P)PCs matching these semantic differences» (Koptjevskaja-Tamm, 2001: 530).

Eksempler på slik variasjon kan ifølge Koptjevskaja-Tamm observeres ved de ulike MS-enes tendens til å opptre i PT- vs. PPT-konstruksjoner, men også ved deres varierende opptreden i ulike typer PPT-konstruksjoner (Koptjevskaja-Tamm, 2009: 343). Anvendt på norsk vil dette kunne bety at semantisk variasjon mellom MS-ene potensielt vil kunne forklare variasjon mellom konstruksjonstypene jukstaposisjon, *av* og *med*. Med utgangspunkt i dette vil det være interessant å undersøke nærmere om bruken av de tre konstruksjonstypene kan forklares ut fra MS-ets semantiske egenskaper. Dette danner grunnlaget for forskningsspørsmål 1.1.1.

Til tross for potensielle forskjeller mellom ulike semantiske grupper av MS er bildet trolig ikke svart-hvitt. Kinn poengterer at uavhengig av hvilke kategoriseringer av MS en legger til grunn, så vil grensene mellom de ulike kategoriene tendere mot å være ulne, og derfor kunne ha uklare grenser (Kinn, 2001: 86). I tillegg peker Koptjevskaja-Tamm på at det også vil kunne være forskjeller mellom individuelle leksemer innad i samme semantiske gruppe (Koptjevskaja-Tamm, 2009: 343). Begge deler vil bli undersøkt og diskutert nærmere i kapittel 5.

3.2.2 Semantisk klassifisering av MS

Ulike semantiske klassifiseringer av MS har blitt foreslått av blant andre Delsing (1993), Daugaard (1994), Koptjevskaja-Tamm (2001) og Kinn (2001). Disse vil bli presentert under.

Primært vs. sekundært kvantifiserende MS

I NRG trekkes det som nevnt opp et skille mellom *primært* og *sekundært kvantifiserende MS*. Ifølge NRG står de primært kvantifiserende MS-ene kvantorene nærmest. Disse er av typen *masse*, *mengde*, *antall* og *utall*, eller måleenheter som *meter*, *kilogram* og *liter*. De sekundært kvantifiserende MS-ene har derimot mer konkrete primærbetydninger, og er av typen *kopp*, *gruppe*, *bunt* og *bunke*. Selv om primærbetydningene varierer fra MS til MS, har de til felles at de sekundært kan fungere som mål for inndeling og gruppering av en masse eller individer (Faarlund m.fl., 1997: 239). I både NRG og SAG nevnes det to forskjeller mellom disse gruppene av MS. For det første er en kombinasjon av *primært + sekundært kvantifiserende MS* mulig, slik som i *et dusin flasker tysk øl*, men ikke kombinasjonen *sekundært + primært kvantifiserende*, som i **flasker dusin tysk øl*. Det andre som nevnes er at de sekundært kvantifiserende MS-ene oftere kan opptre i sammensetninger med AS-et enn hva som er tilfellet for de primært kvantifiserende. Eksempelvis kan MS-et og AS-et i *en flokk mennesker*

inngå i *en menneskeflokk*, mens *et antall mennesker* ikke kan inngå i *et *menneskeantall* (Faarlund m. fl., 1997: 239–240, Telemann m.fl., 1999: 49).

Et lignende skille finner en også hos Delsing (1993), som skiller mellom *genuine quantifiers* på den ene siden og *pseudoquantifiers* på den andre i svensk. Førstnevnte er substantiv som prototypisk brukes som kvantorer, mens *pseudoquantifiers*, på den andre siden, er vanlige substantiv som kan brukes som kvantorer (Delsing, 1993: 203). På denne måten kan dette skillet forstås som å speile skillet mellom primært og sekundært kvantifiserende MS i NRG. Også Delsing peker på flere syntaktiske skiller mellom de to, blant annet at *genuine quantifiers* (primært kvantifiserende) normalt sett ikke opptrår i konstruksjoner med preposisjonen *med* (**et antall med mennesker*), at de normalt sett ikke har flertallsending (*fire kilo/*kiloer smør*), og at de ikke er kjernen i frasen (Delsing, 1993: 204–219). Observasjonene er interessante, men som også Kinn (2001: 134) poengterer, skiller norsk seg fra Delsing's observasjoner av svensk ved at primært kvantifiserende MS, slik som *mengde* og *kilo* kan opptre i konstruksjoner med preposisjonen *med* på norsk, slik som i *en mengde med arbeid* og *en kilo med smør*.

Daugaard (1994), Kinn (2001) og Koptjevskaja-Tamm (2001)

Jan Daugaard (1994) klassifiserer MS i dansk etter trekkene *human, animalsk, konkret og tellelig* ved AS-ene de står til, men understreker også at noen MS klassifiseres bedre etter andre kriterier (Daugaard, 1994: 44). Selv om kriteriene er svært interessante for forståelsen av koblingen mellom MS og AS, fører klassifiseringen til hele 13 ulike kategorier av MS. Jeg vil av den grunn ikke ta utgangspunkt i klassifiseringen til Daugaard.

Klassifiseringen av MS som vil bli anvendt i denne oppgaven, baserer seg derimot på de to klassifiseringene som foreslås av Koptjevskaja-Tamm (2001) og Kinn (2001). De to klassifiseringene ligner hverandre på flere punkter, men det er likevel forskjeller mellom dem som er verdt å nevne. Årsaken til at begge taksonomiene presenteres, er at forskjellene mellom dem danner et interessant utgangspunkt for en diskusjon av semantisk klassifisering av MS på norsk. Mens styrken til Koptjevskaja-Tamm's klassifisering er at den er typologisk orientert og i tillegg anvendes hos både Damberg (2002) og Hankamer og Mikkelsen (2008), tar Kinns klassifisering utgangspunkt i norsk. Det er derfor tenkelig at en vil finne nyanseringer hos Kinn som kan passe bedre for norsk.

I korte trekk tar Kinn utgangspunkt i en meningsbasert klassifisering: 1) kollektive vs. ikke-kollektive MS, 2) gode vs. dårlige enhetstallere og 3) primært vs. sekundært

kvantifiserende MS i tillegg til en funksjonsbasert klassifisering: 1) enhetstelling, 2) massekonstruksjon og 3) oppheving av begrensning (Kinn, 2001: 86-90).

De to klassifiseringene, med eksempler, er presentert i tabell 6 (min oversettelse):

Koptjevskaja-Tamm (2001)	Kinn (2001)
1. Konvensjonelle mål: <i>liter, kilo</i>	1. Talls substantiv: <i>million, milliard</i>
2. Abstrakt kvantitet: <i>mengde</i>	2. Ubestemte talls substantiv: <i>fåtall, antall, drøss</i>
3. Beholdersubstantiv: <i>glass, sekk, kasse</i>	3. Gruppesubstantiv: <i>flokk, bunke, stim</i>
4. Fraksjoner/deler: <i>skive, bit</i>	4. Måleenhetssubstantiv: <i>meter, liter, time</i>
5. Kvanta, for massesubstantiv: <i>dråpe, skvett</i>	5. Ubestemte målssubstantiv: <i>masse, en del, mengde</i>
6. Samlinger, for tellelige substantiv: <i>gruppe, flokk</i>	6. Porsjonssubstantiv: <i>dråpe, skive, haug</i>
7. Former, for både tellelige- og massesubstantiv: <i>haug, bukett</i>	7. Beholdersubstantiv: <i>glass, sekk, kasse</i>

Tabell 6: Semantiske klassifiseringer av MS hos Koptjevskaja-Tamm (2001) og Kinn (2001).

Som oversikten i tabell 6 viser, opererer både Kinn og Koptjevskaja-Tamm med de semantiske gruppene konvensjonelle mål (*meter, liter*), kalt måleenhetssubstantiv hos Kinn, og beholdersubstantiv (*glass, sekk*). De to gruppene kan forstås som like på tvers av klassifiseringene. I motsetning til Koptjevskaja-Tamm innlemmer Kinn talls substantiv (*million, milliard*) i klassifiseringen, og opererer også med to grupper av mer ubestemte eller abstrakte MS, nemlig ubestemte talls substantiv (*fåtall, antall*) og ubestemte målssubstantiv (*mengde, en del*), der Koptjevskaja-Tamm kun har én semantisk gruppe, abstrakt kvantitet. I tillegg kan det nevnes at Kinn (2001: 113-118) argumenterer for at også ord som *lassevis* og *drøssevis*, som han her regner som kvantorer med endelsen *-vis*, har flere likhetstrekk med MS. I Kinn (2005: 47, 52) refererer han derimot til *-vis* som en bøyingsform av MS i PPT-konstruksjoner som *tusenvis av mennesker*. Det er denne forståelsen jeg også kommer til å legge til grunn.

På den andre siden anvender Koptjevskaja-Tamm det jeg forstår som en nyansering av Kinn sine grupper porsjonssubstantiv og gruppesubstantiv, og opererer her med fraksjoner (*skive, bit*), kvanta (*dråpe, skvett*), former (stående til både tellelige og masse-AS) (*haug, bukett*) og samlinger (*gruppe, flokk*). Det blir på den måten klart at begge klassifiseringene bidrar med nyanseringer som en ikke finner hos den andre. En grov sammenligning av de to klassifiseringene kan presenteres med tabell 7. Jeg vil som nevnt ta i bruk en klassifisering

som baserer seg på både Kinn (2001) og Koptjevskaja-Tamm (2001) i denne oppgaven. En mer utfyllende beskrivelse av denne klassifiseringen vil bli presentert i kapittel 5.1.

Koptjevskaja-Tamm (2001)	MS	Kinn (2001)
	<i>femten, million</i>	Talls substantiv
Konvensjonelle mål	<i>liter, meter, kilogram</i>	Måleenhetssubstantiv
Abstrakt kvantitet	<i>antall, fåtall</i>	Ubestemte talls substantiv
	<i>menge</i>	Ubestemte målssubstantiv
Beholdersubstantiv	<i>glass, sekk, tank</i>	Beholdersubstantiv
Fraksjoner/deler	<i>bit, stykke, skive</i>	Porsjonssubstantiv
Kvanta, for massesubstantiv	<i>dråpe, skvett</i>	
Former, for massesubstantiv	<i>haug</i>	
Former, for tellelige substantiv	<i>bukett</i>	Grappesubstantiv
Samlinger, for tellelige substantiv	<i>gruppe, stim, flokk</i>	

Tabell 7: Semantisk klassifisering av MS: Koptjevskaja-Tamm (2001) og Kinn (2001), mine oversettelser

Grammatikalisering som utgangspunkt for MS-klassifisering

En annen måte å klassifisere MS på er ifølge Patrik Svensson etter grad av grammatikalisering og *saliens*. Med *saliens* menes her «semantisk vekt», og MS-ene kan derfor klassifiseres fra høy *saliens* (MS med egen betydning) til lav *saliens* (MS som har blitt grammatikalisert og derfor utviklet seg til «upresise» kvantorer) (Svensson, 1998: 202-203). Typologisk regnes PPT-er som å være gjenstand for pågående grammatikaliseringprosesser (Verveckken, 2015a: 89), og grammatikaliseringsteori har blitt brukt til å forklare blant annet det norske MS-et *masse* (Kinn, 2017), det spanske MS-et *montón de* ‘haug, bunke’ (Verveckken, 2015a, 2015b) og det engelske *a lot of* (Langacker, 2009). Felles for de nevnte er at de alle observerer at flere MS tilsynelatende har undergått et skifte, fra leksikalsk til kvantifiserende bruk. Basert på studier fra flere korpus argumenterer Kinn for at det norske substantivet *masse* ‘(formløst) stoff, substans’ (BOB) har utviklet seg til å bli en kvantor med betydningen ‘mange’ eller ‘mye’, som vist med (24). I tillegg peker han på at *masse* også kan brukes som et kvantifiserende adverbial, som i (25) (Kinn, 2017: 143). Den semantiske forskjellen er også tydelig for MS-et *masse*, brukt leksikalsk om en ‘substans’ i (26) og kvantifiserende med betydningen ‘mye’ i (27):

(24) Alle bruker masse tid på å bevise at Gud fins (Kinn, 2017: 143)

(25) Terry snakker masse om deg (Kinn, 2017: 143)

(26) fabrikkproduktet var lettere å håndtere enn massen av rennende, brun kuskitt

(27) lutefisk som spises med en masse forskjellig tilbehør

Katrien Verweckken skisserer i *Binominal Quantifiers in Spanish* (2015a) opp ulike «symptomer» som hun argumenterer for at er tegn på grammatikalisering av MS. Den viktigste testen for å vise at MS-et er grammatikalisert, er ifølge Verweckken en erstatningsprøve med kvantorer som *mye* og *mange* eller *et stort antall*, eller tall (Verweckken, 2015a: 75). Ser en eksempelvis på PPT-konstruksjonen (27) over, er det mulig å erstatte *en masse* med *mye* uten at en får betydningsendring. Videre skriver Verweckken at årsaken til dette er at grammatikalisering av MS fører til en kvantifiserende lesning av MS-et. I det gitte eksempelet er det ikke en konkret masse, forstått som ‘formløst stoff, substans’, *av forskjellig tilbehør* det er snakk om, men *en masse* brukt som et kvantitativt mål med betydningen ‘mye’.

Til slutt fører også grammatikalisering av MS til en *kontekstutviding*. Med kontekstutviding menes her blant annet muligheten MS-et har til å opptre med forskjellige typer AS. Som vist begrenser ikke bare *masse* seg til å stå til konkrete AS slik som *jord*, *leire*, *kokos* eller *kuskitt*, men det kan også stå til *tilbehør*, samt abstrakte AS, slik som i *en masse arbeid* og *en masse hodebry*. I tillegg til dette kan, ifølge blant andre Kinn og Verweckken, grammatikalisering av MS føre til at MS-et også kan brukes som adverbial, eller at MS-et i noen tilfeller kan sies å ha fått en ren kvantorstatus, slik som vist med *masse* på norsk i (24) og (25) ovenfor (Verweckken, 2015a: 93-95, Kinn, 2017: 144).

Men det er ikke slik at med en gang et MS kan brukes i en kvantifiserende lesning, så forsvinner den leksikalske betydningen. Verweckken poengterer at «the GR [grammaticalization] of spanish BQs [binominal quantifiers] has resulted in a synchronic layering of uses, where the «original» lexical meaning remains next to the «newer» functional uses.» (Verweckken, 2015a: 95). Dette stemmer også over ens med det Hopper og Traugott skiver om lagdeling som et resultat av grammatikalisering (Hopper og Traugott, 2003: 124). Det er med andre ord slik at den opprinnelige leksikalske betydningen kan leve side om side med den nyere kvantorlignende betydningen til MS-et som har blitt, eller befinner seg i en grammatikaliseringsprosess.

At visse MS på norsk, slik som *masse*, kan ha blitt, eller befinner seg i en grammatikaliseringsprosess, aktualiserer spørsmålet om grad av grammatikalisering av MS-ene kan påvirke valget mellom de tre konstruksjonstypene *av*, *med* og jukstaposisjon på norsk. Dette danner grunnlaget for forskningsspørsmål 1.2, som vil bli diskutert nærmere i kapittel 5.

3.3 Hva skiller jukstaposisjon, *av* og *med*?

Jeg vil videre presentere tidligere forskning på forskjellene mellom de tre konstruksjonstypene. Ettersom to hovedskiller ofte blir trukket i litteraturen, mellom 1) *jukstaposisjon vs. preposisjon* på den ene siden, og 2) *av vs. med* på den andre siden, er det også slik jeg kommer til å presentere den tidligere forskningen, med fokus på forskjellene mellom *jukstaposisjon* og *preposisjon* i kapittel 3.3.1 og med fokus på forskjellene mellom konstruksjoner med *av* og *med* i kapittel 3.3.2.

3.3.1 *Jukstaposisjon vs. preposisjon*

Koptjevskaja-Tamm (2001, 2006, 2009)

Ifølge Koptjevskaja-Tamm viser typologiske studier at PPT-er har en preferanse for jukstaposisjon, og hun argumenterer videre for at skillet mellom PPT-konstruksjoner med jukstaposisjon og PPT-er som ikke står med jukstaposisjon kan forklares med utgangspunkt i grammatikaliseringsteori. Ifølge Koptjevskaja-Tamm er jukstaposisjon i de skandinaviske språkene en relativt ny konstruksjon, og det klart siste resultatet av en grammatikaliseringsprosess (Koptjevskaja-Tamm, 2006: 219, 2009: 340).

Den første mulige forklaringen på jukstaposisjon som et resultat av grammatikalisering er at jukstaposisjon, på tvers av språk, kan være resultatet av en tendens til å utvikle en enhetlig behandling av nominaler og andre kvantorer, og særlig tall, som vist med (28)–(29).

Koptjevskaja-Tamm peker på ulike fenomener som viser en gradvis assosiering mellom MS og kvantorer, og at flere MS kan forstås som å ha mistet typiske egenskaper knyttet til substantiv (dekategorisering) og blitt likere kvantorer (rekategorisering) som et resultat av grammatikalisering. Hun viser dette med det konvensjonelle MS-et *liter*, som blant annet har mistet muligheten til å opptre med flertallsbøying, vist med *to liter*/**litere melk* (Koptjevskaja-Tamm, 2009: 340). På samme måten som konstruksjoner med kvantorer, har heller ikke PPT-konstruksjoner med jukstaposisjon noen markering. MS-et blir med jukstaposisjon plassert inntil AS-et på samme måten som tall er plassert inntil (jukstaponeert) det som telles (28):

(28) Det var rundt 50 mennesker på plassen (...)

(29) Det sto en masse mennesker i blindgaten utenfor huset deres.

Videre foreslår hun, i likhet med Kinn (2001) at MS-et og AS-et i PPT-konstruksjoner er «*weakly coreferential*», altså at de refererer til det samme objektet i den virkelige verden, men

kategoriserer det på ulike måter (Koptjevskaja-Tamm, 2006: 220, 2009: 34). Dette vil bli kommentert nærmere nedenfor, om *jukstaposisjon som ikon for konseptuell enhet*.

Kinn (2001)

I doktorgradsavhandlingen *Pseudopartitives in Norwegian* argumenterer Kinn for at skillet mellom PPT-konstruksjoner med jukstaposisjon og konstruksjoner med preposisjon kan forstås ut fra tilstedeværelse eller fravær av det han kaller *konseptuell enhet (conceptual unity)*, og at jukstaposisjon kan forstås som et ikon for konseptuell enhet (Kinn, 2001: 123):

In juxtapositional pseudopartitives, two nouns are conceptually close by categorizing the same object, and they are adjacent in the linguistic expression. Nothing (except possibly one or more adjectives) intervenes between them (...) and nothing explicitly expresses the relation between the designated entities. Typically, only the substance noun is stressed; that is, the two nouns are stressed as if they were one.

Videre viser Kinn til Haiman (1985), som argumenterer for at avstand i språklige uttrykk korrelerer med konseptuell avstand. Jo større avstand det er mellom X og Y i det språklige uttrykket, dess større konseptuell avstand er det mellom referentene deres (Haiman, 1985: 106). Ved konseptuell nærhet deler X og Y semantiske egenskaper, påvirker hverandre, er uadskillelige og blir oppfattet som en enhet (Haiman, 1985: 105-107, Kinn, 2001: 128).

Lingvistisk avstand mellom uttrykk påvirkes av antall morfem som opptrer mellom dem. Den følgende oversikten viser avstand mellom X og Y, på en skala fra størst til minst avstand, der # = ordgrense og + = morfemgrense:

- a. X # A # B # Y
- b. X # A # Y
- c. X + A # Y
- d. X # Y
- e. X + Y
- f. Z

PPT-uttrykk med jukstaposisjon er ifølge Kinn av typen d) X # Y, mens PPT-uttrykk med preposisjon er av typen b) X # A # Y. Ettersom det er større avstand mellom X og Y i sistnevnte, må det også kunne antas at referentene til X og Y har større konseptuell avstand i denne typen konstruksjon. Videre legger Haiman fram en hypotese om at dersom det er to nesten synonyme uttrykk i et språk, som samsvarer med to av typene på skalaen, så vil disse skille seg fra hverandre semantisk på en eller annen måte (Haiman, 1985: 105). Ut fra denne antagelsen må referentene til MS-et og AS-et forstås som å ha større konseptuell avstand i konstruksjoner med preposisjon enn med jukstaposisjon på norsk. Om dette stemmer, vil bli undersøkt i senere kapitler.

Også MS-ets semantikk vil kunne påvirke graden av konseptuell enhet i PPT-uttrykk ifølge Kinn (2001: 144). Mens primært kvantifiserende MS, slik som talls substantiv, måleenhetssubstantiv, ubestemte talls substantiv og ubestemte målssubstantiv refererer til «dårlige» objekter i den virkelige verden, refererer sekundært kvantifiserende MS, beholdersubstantiv, gruppesubstantiv og porsjonssubstantiv, oftere til «gode objekter» med kvalitative egenskaper slik som form, størrelse og funksjon. Slike «gode objekter», som *bøtte*, *flokk* og *dråpe*, vil være mer saliente, altså fremtredende, enn «dårlige objekter» som *tusen*, *kilogram*, *antall* og *mengde*. Enkelt forklart blir fokuset flyttet til den kvantitative (og kvalitative) kategoriseringen gjort av MS-et i PPT-konstruksjoner med sekundært kvantifiserende MS. Ifølge Kinn er dette med på å skape en større konseptuell avstand mellom referentene til MS-et og AS-et. Ettersom jukstaposisjon forstås som et ikon for konseptuell enhet, vil et slikt brudd på denne enheten gjøre jukstaposisjon mindre sannsynlig, og derfor også konstruksjoner med preposisjon mer sannsynlige for sekundært kvantifiserende MS (Kinn, 2001: 144). Oppsummert argumenterer Kinn for at:

the juxtapositional construction is an icon of conceptual unity, where the focus on the quantitative (and qualitative) categorization contributed by the quantifying noun is reduced in favour of the qualitative categorization of the substance noun. (Kinn, 2001: 151)

Alt som gjør at fokuset faller på kategoriseringen gjort av MS-et, vil bryte opp den konseptuelle enheten og derfor også gjøre jukstaposisjon umulig eller mindre sannsynlig. Faktorer som er med på å bryte opp konseptuell enhet, er ifølge Kinn (2001: 151) at:

- MS-et har trykk,
- MS-et er sekundært (gruppesubstantiv, porsjonssubstantiv og beholdersubstantiv),
- MS-frasen er naken (naken bestemthet og nakent flertall)
- Kvantorer med endelsen *-vis*
- Postnominale eiendomspronomen (*de tre flaskene mine med/*Ø vin*) og preposisjonen *til* (*en liter vin til/*tre liter til vin*) mellom MS-et og AS-et

Hankamer og Mikkelsen (2008)

Med utgangspunkt i syntaktisk variasjon trekker Hankamer og Mikkelsen (2008) opp et skille mellom PPT-konstruksjoner med preposisjon (*Indirect Partitive Construction/IPC*) og PPT-konstruksjoner med jukstaposisjon (*Direct Partitive Construction/DPC*) på dansk. Med dette argumenterer de for at mens MS-et i konstruksjoner med preposisjon oppfører seg som et vanlig substantiv, oppfører MS-et i konstruksjoner med jukstaposisjon seg mer som et funksjonsord (Hankamer & Mikkelsen, 2008: 323).

Dette begrunner de blant annet med at MS-et har vanlig trykk i konstruksjoner med preposisjon, men mangler trykk (er trykklette) i konstruksjoner med jukstaposisjon (Hankamer og Mikkelsen, 2008: 323). Videre viser de til Delsing (1993: 204) og skriver at et utvalg av MS-ene, som bare kan opptre med jukstaposisjon, mangler en flertallsform som skiller seg fra entallsformen. Til slutt viser de også at tallmorfologi hos MS-ene er lite hyppig med jukstaposisjon, men opptrer i konstruksjoner med preposisjon.

På bakgrunn av dette skisserer de opp et tydelig syntaktisk skille på frasenivå mellom PPT-konstruksjoner med jukstaposisjon og konstruksjoner med preposisjon (Hankamer og Mikkelsen, 2008: 327). Svært forenklet betyr dette at ettersom MS-et oppfører seg som et vanlig substantiv i PPT-konstruksjoner med preposisjon, må frasestrukturen forstås lik en nomenfrase, og en kan derfor forvente følgende egenskaper hos konstruksjoner med preposisjon (Hankamer og Mikkelsen, 2008: 328):

- Determinativ samsvarer med MS-et.
- Vanlig trykk på MS-et, ettersom det er et vanlig substantiv.
- MS-et kan ha flertallsbøying.
- Bestemt form av MS-et er mulig.

På samme måten, grunnet forståelsen av MS-et som et funksjonsord heller enn et vanlig substantiv i konstruksjoner med jukstaposisjon, kan en forvente følgende egenskaper hos konstruksjonene med jukstaposisjon (Hankamer og Mikkelsen, 2008: 329-330):

- Determinativ samsvarer med MS-et.
- Manglende trykk på MS-et er forventet ettersom funksjonelle kategorier typisk er trykklette.
- MS-et er forventet å mangle bøying ettersom funksjonelle kategorier ofte mangler bøying.
- Bestemt form av MS-et er umulig

Oppsummert er det særlig trykk, tall og bestemthet hos MS-et som er forventet å variere mellom konstruksjoner med preposisjon og konstruksjoner med jukstaposisjon.

Oppsummering: jukstaposisjon vs. preposisjon

Oppsummert regnes jukstaposisjon som den vanligste konstruksjonstypen på tvers av språk, og grammatikalisering har blitt foreslått som årsaken til dette (Koptjevskaja-Tamm, 2006, 2009). Tidligere forskning viser at det finnes fonologiske, syntaktiske, grammatiske og semantiske skiller mellom konstruksjoner med preposisjon og konstruksjoner med

jukstaposisjon. Som det har blitt vist, er denne variasjonen særlig knyttet til MS-ets trykk, tall, bestemthet og status som «ekte substantiv» med en «god referent» i den virkelige verden. Til tross for at ikke all forskningen som er presentert her forklarer jukstaposisjon med utgangspunkt i grammatikaliseringsteori, er det mulig å se en tendens som støtter opp om det Koptjevskaja-Tamm skriver om jukstaposisjon som et resultat av grammatikalisering. MS-ene i konstruksjoner med jukstaposisjon beskrives som å dele egenskaper med funksjonsord. I hvilken grad grammatikalisering kan knyttes til jukstaposisjon, må undersøkes nærmere. Dette danner utgangspunktet for forskningsspørsmål 1.2.

3.3.2 av vs. med

En mindre undersøkt forskjell er forskjellen mellom konstruksjoner med preposisjonen *av* og preposisjonen *med*. Jeg vil her redegjøre for et utvalg av den mest sentrale forskningen, gjort av Daugaard (1994), Kinn (2001), Damberg (2002) og Koptjevskaja-Tamm (2009).

Daugaard (1994)

I *Mængdehelheder* (1994) skiller Jan Daugaard mellom MS på dansk som er *koreferensielle* med AS-et og MS som betegner en beholder på følgende måte:

Når spesifikatoren er koreferentiel med artsleddet, er artsleddet ækvivalent med et præpositionssyntagme med *af*, f.eks. *en skive citron* <-> *en skive af citron*. Når spesifikatoren betegner en beholder, er artsleddet derimod ækvivalent med et præpositionssyntagme med *med*, f.eks. *en pibe tobak* <-> *en pibe med tobak*. (Daugaard, 1994: 55)

At beholdersubstantiv, slik som eksempelvis *kopp*, *sekk* eller *pipe* i Daugaards eksempel, opptrer i PPT-konstruksjoner med preposisjonen *med* og ikke *av* kan vises med eksempel (30). *Sekk + av* kan ikke regnes som en PPT-konstruksjon, men må heller forstås med betydningen *en sekk (konstituert) av (materialet) ull*. Daugaard skriver også at konstruksjoner der MS-et er koreferensielt med AS-et er likeverdige konstruksjoner med preposisjonen *av*. Som vist for norsk i (31), kan dette godt stemme, men det forklarer ikke hvorfor en konstruksjon med preposisjonen *med* også er mulig for *en skive sitron*. En mulig forklaring på dette gir Daugaard når han foreslår at «enkelte spesifikatorer både kan opfattes som betegnelser for beholdere og som koreferentielle med artsleddet» Han viser her til MS som *ark*, *drys*, *rulle*, *serie* og *stribe* (Daugaard, 1994: 50).

(30) en sekk ull <-> en sekk med ull/*en sekk av ull

(31) en skive sitron <-> en skive med sitron/en skive av sitron

Kinn (2001)

Hva som bestemmer om det er preposisjonen *av* eller *med* som brukes i PPT-konstruksjoner på norsk, er ifølge Kinn en kombinasjon av ulike semantiske faktorer ved både MS-et og preposisjonen. På grunn av MS-ets heterogenitet kan en forvente at relasjonen mellom det kvantifiserende (MS-et) og det kvantifiserte (AS-et) blir konseptualisert på flere ulike måter (Kinn, 2001: 119). Med utgangspunkt i skjemateori og metaforen KVANTITET er ET OBJEKT (fra Lakoff og Núñez, 1997) foreslår Kinn tre ulike metaforer for kvantitet for å forklare forskjellen mellom de to preposisjonene *av* og *med* i PPT-er på norsk: *materialmetafor*, *beholdermetafor* og *ledsagelsesmetafor (accompaniment)*, som vist med tabell 8. Han foreslår videre at den semantiske forskjellen mellom disse tre metaforene kan bidra til å forklare distribusjonen av pseudopartitive *med*- og *av*-konstruksjoner på norsk (Kinn, 2001: 118-122).

Metafor	Mål	Art	Konstruksjon
Materialmetafor	Objekt	Materiale	Et objekt konstituert av et materiale
Beholdermetafor	Beholder	Innhold	En beholder med et innhold
Ledsagelsesmetafor	Ledsaget objekt	Ledsagende objekt	Et objekt med et ledsagende objekt

Tabell 8: Metaforer som kilde til PPT-konstruksjoner på norsk (Kinn, 2001)

De tre ulike metaforene for kvantitet kan best forklares med utgangspunkt i sekundært kvantifiserende MS, såkalte «gode objekter». Dette fordi referenten til disse MS-ene normalt sett kan forstås som å være konstituert av noe, og derfor består av et materiale. Dette er grunnlaget for den første metaforen for kvantitet, nemlig materialmetaforen. Ifølge Kinn kan PPT-er som er utviklet på denne måten, forventes å være bygget opp på samme måten som uttrykk av typen *et objekt (konstituert) av et materiale*, og den foretrukne preposisjonen for å uttrykke et slikt forhold er derfor *av* (Kinn, 2001: 119) (mine eksempler fra *Leksikografisk bokmålskorpus*):

- (32) haugen [konstituert] av post som kontoristen rakte henne
- (33) Hvert sekund var en dråpe [konstituert] av håp

Den andre konseptuelle kilden, beholdermetaforen, kommer fra MS av typen beholdersubstantiv. Disse er også «gode objekter» som er konstituert av noe, men som i tillegg inneholder noe. PPT-er som er utviklet på denne måten, er forventet å være bygget opp som uttrykk av typen *en beholder med et innhold*. Preposisjonen som brukes for å uttrykke

denne typen forhold, er ifølge Kinn *med*, som vist med (34) (Kinn, 2001:120). Ved at kvantiteten (MS-et) kan forstås som å omslutte, støtte og begrense massen eller de tellelige enhetene, kan beholdermetaforen derfor utvides til flere typer begrensende kvantifisering ifølge Kinn (2001: 121). Slik jeg forstår det, er det derfor også mulig å forstå beholdermetaforen som kilde til konstruksjoner som ikke består av et konkret beholdersubstantiv, men som likevel kan konseptualiseres som en slags beholder. Eksempler på dette er vist med formen *stabel* og samlingen *gjeng* i (35) og (36). Som nevnt i kapittel 2.1.3 taler også Lakoff og Johnson for at stoffer eller objekter i seg selv kan betraktes som beholdere (Lakoff og Johnson, 1980: 29).

- (34) kannen med [innholdet] te
- (35) Beth pekte på stabelen med [innholdet] telefonbeskjeder
- (36) en gjeng med [innholdet] voksne menn i slips
- (37) En meter med [ledsagende] tau

Den tredje kilden kommer fra ikke-kvantifiserende substantiv som har utviklet seg til substantiv for lengde (for eksempel *foot*), og som opprinnelig var «gode objekter» som ble lagt ved siden av objektet som skulle måles. Disse PPT-ene er ifølge Kinn forventet å bli strukturert på samme måten som uttrykk av typen *et objekt med et (ledsagende) objekt* (Kinn, 2001: 120). Kvantiteten konseptualiseres som et objekt ledsaget av og liggende ved siden av, men ikke nødvendigvis i direkte kontakt med, det som måles. Også denne relasjonen uttrykkes med preposisjonen *med*, som vist med (37).

Om *med* brukes om ledsagelse i PPT-er, bestemmes ifølge Kinn av om referentene til substantivene blir konseptualisert som eksterne og adskilte fra hverandre (Kinn, 2001: 166). Begrepet konseptuell nærhet gjør seg derfor også gjeldende når det kommer til forskjellen mellom de tre metaforene for kvantitet. *Material-av* regnes som å ha den høyeste graden av konseptuell nærhet etterfulgt av *beholder-med* og til slutt *ledsagelses-med*, med størst avstand.

Ekberg (1994), Damberg (2002) og Koptjevskaja-Tamm (2009)

Også Lena Ekberg (1994: 114) og Elin Damberg (2002: 12) forklarer forskjellen mellom *av* og *med* for svenske PPT-konstruksjoner med de to relasjonene *X består av Y* og *X inneholder Y*, der førstnevnte knyttes til *av*-konstruksjoner og sistnevnte til *med*-konstruksjoner. Damberg gjør også en interessant undersøkelse av sammenhengen mellom konstruksjonstype og semantisk klassifisering av MS i *Ett glas rött, en skvätt ironi, en gnutta flyt – och andra falska partitiver i svenska* (2002). Hun tar her utgangspunkt i MS-klassifiseringen gjort av

Koptjevskaja-Tamm (2001) og observerer at preposisjonen *av* hovedsakelig opptrer med MS fra de semantiske gruppene kvanta og samlinger, men også i noen grad med former, fraksjoner og abstrakt kvantitet. Preposisjonen *med*, på den andre siden, opptrer med former, beholdere og samlinger. Om disse observasjonene kan sies å være gyldige også for norsk, må undersøkes nærmere. At norsk skiller seg fra svensk her, er ikke utenkelig.

Damberg (2002: 12) skriver blant annet at kvanta opptrer i konstruksjoner med preposisjonen *av*, men ikke *med* på svensk. Ifølge Damberg er **en droppe med blod* ugrammatisk, noe som ikke er tilfellet på norsk, der *en dråpe med blod* må regnes som grammatisk. På samme måte viser hun med utgangspunkt i de fire MS-ene *kilo*, *gram*, *liter* og *kubikmeter* at konvensjonelle MS kun opptrer med jukstaposisjon og ikke med preposisjon i hennes undersøkelse (Damberg, 2002: 29). Også her må norsk sies å skille seg fra svensk, ettersom også visse konvensjonelle MS kan opptre med preposisjonen *med* på norsk, som i *en liter med vann*, *en kilo med fisk* og *en meter med tau*. Et raskt søk i det svenske korpuset *Korp* (Borin, L, Forsberg, M. og Roxendal, J., 2012) på *liter + med*, *kilo + med*, *droppe + med* og *skvätt + med* resulterer også i flere treff på PPT-konstruksjoner av denne typen på svensk. Jeg viser dette med fire tilfeldige eksempler fra søkeresultatet i *Korp med* (38)–(41), og vil med dette hevde at Dambergs observasjoner knyttet til konvensjonelle MS og kvanta ikke ser ut til å være representative for moderne svensk, da også konvensjonelle MS og kvanta ser ut til å kunne opptre i konstruksjoner med preposisjonen *med* på svensk.

- (38) Flera timmar senare har vi fått i hop flera liter med blåbär!
- (39) 100 kilo med smink i ansiktet och lite kläder fast att det var askallt ute.
- (40) inte dricka en enda droppe med alkohol.
- (41) Ca. 1 dl yoghurt och en liten skvätt med citronsaft.

Dette taler for at det er behov for en nærmere undersøkelse av de semantiske kategoriene av MS, samt sammenhengen mellom MS-semantikk og konstruksjonstype, både for norsk og svensk. En slik undersøkelse kan muligens tydeliggjøre den spesifikke semantiske relasjonen som finnes mellom de to substantivene i PPT-konstruksjoner. Jeg vil av den grunn undersøke dette nærmere for norsk i kapittel 5. En undersøkelse av svenske PPT-er overlater jeg derimot til videre forskning.

Koptjevskaja-Tamm (2009)

Ifølge Koptjevskaja-Tamm (2001) kommer analytiske PPT-konstruksjoner, altså konstruksjoner med preposisjon, i moderne skandinavisk fra to grammatikaliseringsskilder.

Av/af i både PT- og PPT-konstruksjoner har ifølge Koptjevskaja-Tamm opphavet sitt i *separative/ablative* kontekster, mens *med* har opphavet sitt i *komitative/assosiative* kontekster (Koptjevskaja-Tamm, 2001: 550). Hun skriver blant annet at det er rimelig å anta at synlige markører (*overt markers*) i PPT-konstruksjoner har spredd seg fra PT- til PPT-konstruksjoner. Selv om det i de fleste tilfeller er en tydelig semantisk forskjell mellom de to, peker hun på såkalte «*bridging contexts*», kontekster som muliggjør både en PT og en PPT tolkning. Dette er ifølge henne særlig tydelig i konstruksjoner der MS-et tilhører den semantiske gruppen fraksjoner (*stykke, del*).

Som vist har både Daugaard (1994), Ekberg (1994), Kinn (2001) og Damberg (2004) forklart konstruksjoner med preposisjonen *med* med utgangspunkt i en beholder- eller ledsagelsesrelasjon mellom MS-et og AS-et, noe Koptjevskaja-Tamm (2009) også taler for. Koptjevskaja-Tamm skiller seg derimot fra Kinn (2001) ved å introdusere *separative/ablative* kontekster som en forklaring på PPT-konstruksjoner med preposisjonen *av*. Kinn skriver på sin side at:

the pseudopartitive and the partitive use of *av* are not directly related, but the relations are expressed by the same morpheme because the relevant senses are both extensions from a basic ablative meaning. It may well be that her [Koptjevskaja-Tamm's] analysis is correct for other languages, but the limited use of *av* in Norwegian pseudopartitives seems rather to be based on the material use of the preposition. (Kinn, 2001: 165)

Kinn er med andre ord ikke enig med Koptjevskaja-Tamm når det gjelder forklaringen på *av*-konstruksjoner på norsk. Om konstruksjoner med preposisjonen *av* best kan forklares med utgangspunkt i materiale eller ablative kontekster, er dermed noe som også må undersøkes nærmere for norske PPT-er.

Skriftlig vs. muntlig medium

Helt til slutt kan det nevnes at også det språklige mediet PPT-konstruksjonene opptrer i kan påvirke valget mellom de tre konstruksjonstypene. Delsing nevner blant annet at konstruksjoner med preposisjon, og da særlig *med*, er vanligere i muntlig språk (Delsing, 1993: 201). Det samme blir nevnt av Kinn (2001: 131). Om dette stemmer, og i så tilfelle hvorfor, vil ikke bli undersøkt noe nærmere her. Som Kinn foreslår, kan dette muligens forklares med at det skriftlige mediet er mer konservativt enn det muntlige, og at jukstaposisjon oppleves som en mer tradisjonell form (Kinn, 2001: 131). En annen tenkelig årsak er at visse MS er mer frekvente i muntlig språk, men ettersom jeg ikke kjenner til noen

forskning på området, blir dette ren spekulasjon. Jeg overlater med andre ord også dette spørsmålet til videre forskning.

Oppsummering: av vs. med

Det finnes lite forskning på forskjellen mellom PPT-konstruksjoner med preposisjonen *av* og med preposisjonen *med*. Også her blir semantisk variasjon mellom MS-ene foreslått som en mulig forklaring, og det foreslås at *av* og *med* bidrar til ulike konseptualiseringer av relasjonen mellom MS-et og AS-et. Både Daugaard (1994), Ekberg (1994), Kinn (2001), Damberg (2002) og Koptjevskaja-Tamm (2009) knytter konstruksjoner med preposisjonen *med* opp mot en forståelse av MS-et som *en beholder med et innhold* (AS-et). På samme måten blir *av*-konstruksjoner forklart med relasjonen *X består av Y* (Ekberg, 1994 og Damberg 2002), *et objekt konstituert av et materiale* (Kinn, 2001) eller som motiverte av partitive kontekster (Koptjevskaja-Tamm, 2009). Jeg vil undersøke disse relasjonene nærmere i kapittel 5.

3.4 Oppsummering av kapittel 3

I dette kapittelet har jeg gjort rede for et utvalg av den mest sentrale forskningen på PPT-konstruksjoner, både typologisk og for de skandinaviske språkene dansk og svensk i tillegg til norsk. Jeg har gjort rede for syn på PPT-frasens struktur, ulike semantiske klassifiseringer av MS-ene og studier som tar for seg forskjellene mellom de tre konstruksjonstypene med *av*, *med* og jukstaposisjon. I den tidligere forskningen finnes det flere argumenter, basert på både fonologisk, syntaktisk, morfologisk og semantisk variasjon, for at de tre konstruksjonstypene må regnes som ulike hverandre. Dette forklares blant annet med grammatikaliseringsteori og ulike konseptualiseringer av relasjonen mellom MS-et og AS-et.

Selv om alle de tre typene konstruksjoner har blitt undersøkt tidligere, er tendensen naturlig nok at jukstaposisjon har blitt viet langt mer oppmerksomhet enn de skandinaviske konstruksjonene med preposisjonene *av* og *med*. For norsk er det bare Kinn (2001) som har utført en større undersøkelse av PPT-er. Tilgangen på større digitale korpus gjør at en kvantitativ undersøkelse av PPT-er på norsk nå er mulig. En slik undersøkelse vil trolig kunne belyse variasjon mellom de tre konstruksjonstypene, både når det kommer til grammatisk og semantisk variasjon.

4. Metode

Målet med denne oppgaven er som nevnt å undersøke grammatisk og semantisk variasjon i PPT-konstruksjoner på norsk, og på den måten undersøke om det finnes mønstre eller tendenser som kan forklare valget mellom de tre PPT-konstruksjonstypene jukstaposisjon, preposisjonen *av* og preposisjonen *med*. For å kunne utføre en slik kvantitativ undersøkelse har det vært nødvendig med tilgang på store datamengder og muligheten til å spesifisere detaljerte grammatiske søkeuttrykk. To skriftlige korpus har derfor blitt tatt i bruk i ulike deler av prosessen: *NorGramBank* og *Leksikografisk bokmålskorpus*.

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for og begrunne metodiske valg og fremgangsmåter i følgende rekkefølge: begrunnelse for valg av metode (kapittel 4.1) innhenting av et representativt og tilfeldig utvalg (kapittel 4.2), manuell sortering av materialet (kapittel 4.3) og omdanning av data i SPSS (kapittel 4.4).

4.1 Begrunnelse for valg av metode

I løpet av de siste tiårene har det skjedd en fremvekst av lingvistiske korpusstudier. Dette skyldes i høy grad utviklingen av ny teknologi, som blant annet har gjort det mulig å bygge opp store digitale korpus med detaljerte søkemuligheter (Hopper og Traugott, 2003: 36). En av styrkene med å bruke slike korpus for å studere språk er ifølge Bybee muligheten til å avdekke språklige mønstre som ikke er tilgjengelige for oss kun ved hjelp av intuisjon og introspeksjon:

access to the nature and range of experience an average speaker has with language is now within our grasp. Studies of words, phrases, and constructions in such large corpora present a varying topography of distribution and frequency that can be quite different from what our intuitions have suggested. (Bybee, 2006: 712)

I kapittel 2.1 viser jeg til Heine (1997a), som i tråd med andre kognitivt orienterte språkforskere hevder at språklige former og begreper som brukes til å uttrykke betydning, må forstås som motiverte. Dersom også valget mellom de tre konstruksjonstypene i PPT-konstruksjoner på norsk, jukstaposisjon, *av* og *med*, kan regnes som motiverte, vil en større korpusundersøkelse kunne avdekke mønstre som støtter denne hypotesen.

4.2 Innhenting av et representativt og tilfeldig utvalg

4.2.1 Valg av målssubstantiv

Ettersom MS-ene utgjør en mer oversiktlig og mindre heterogen gruppe enn AS-ene, var det naturlig å ta utgangspunkt i et utvalg MS for å innhente et korpusmateriale. Utvelgelsen av

MS tok utgangspunkt i et søk i det syntaktisk analyserte korpuset *NorGramBank* utført av Helge Julius Jakhelln Dyvik, professor i allmenn lingvistikk og datalingvistikk ved Universitetet i Bergen (se vedlegg 8.1 for oversikt over søkeresultat). Søket, som ble utført i oktober 2017, ga meg en oversikt over de mest frekvente MS-ene i dette korpuset. Et argument for å bruke *NorGramBank* tidlig i utvelgelsesprosessen var muligheten til å søke etter substantiv som «måler» substantiv, og på den måten skaffe meg et raskt overblikk over høyfrekvente MS i dette korpuset. På den måten kunne jeg også avgjøre hvilke MS som var frekvente nok til å videre undersøke kvantitativt.

For å få et representativt og stort nok materiale var det nødvendig å velge MS med høy frekvens. På grunn av et generelt behov for å avgrense oppgaven valgte jeg å hovedsakelig fokusere på MS som opptrer i alle de tre konstruksjonstypene. Jeg tok derfor hensyn til MS-semantic og valgte ut MS basert på MS-klassifiseringene hos Kinn (2001) og Koptjevskaja-Tamm (2001). Med utgangspunkt i de resultatene Kinn presenterer i doktorgradsavhandlingen *Pseudopartitives in Norwegian* (2001), valgte jeg å utelate kategoriene tallsubstantiv (*tusen, million*), måleenhetssubstantiv (*meter, liter*) og ubestemte tallsubstantiv (*antall, utall*) fra materialet mitt, ettersom disse, ifølge Kinn (2001) har vist seg å først og fremst foretrekke konstruksjoner med jukstaposisjon og i mindre grad opptrer i konstruksjoner med preposisjon. Jeg har også valgt å utelate beholdersubstantiv (*kopp, sekk*) fordi disse først og fremst opptrer i konstruksjoner med jukstaposisjon og preposisjonen *med*, og ikke med preposisjonen *av* (Kinn, 2001: 132–144). Dermed endte jeg opp med å velge MS fra de resterende semantiske kategoriene, og kriteriene for utvelgelse av MS kan oppsummeres slik:

1. MS-et kan opptre i alle de tre PPT-konstruksjonstypene: jukstaposisjon, preposisjonen *av* og preposisjonen *med*.
2. MS-et tilhører en (eller flere) av de følgende semantiske gruppene: fraksjoner, kvanta, former, samlinger eller ubestemte målssubstantiv.
3. MS-et, inkludert alle ordets bøyingsformer, er blant de mest frekvente MS-ene i korpuset *NorGramBank* (eller *Leksikografisk bokmålskorpus*).

I tillegg til å velge ut 29 frekvente MS fra søket i *NorGramBank* (NGB) har jeg valgt å tilføye to MS som ikke opptrådte i dette søkeresultatet, nemlig *masse* og *stim*. Årsaken til at ikke *masse* opptrådte i søkeresultatet fra NGB, er at konstruksjoner med *masse* har en annen analyse i korpuset enn det som ble spesifisert i søkeuttrykket. Den videre undersøkelsen baserer seg dermed på totalt 31 MS. Tabell 9 viser en oversikt over disse 31 MS-ene i fallende rekkefølge etter frekvens i NGB. Treffene i NGB har ikke blitt sortert og kan derfor forventes å inneholde feiltreff. Tallene i kolonnen LBK viser antallet treff på hvert enkelt MS i PPT-

konstruksjoner i *Leksikografisk bokmålskorpus* etter manuell sortering og fjerning av feiltreff.³

	MS	NGB	LBK		MS	NGB	LBK		MS	NGB	LBK
1	<i>mengde</i>	1384	965	11	<i>haug</i>	104	1302	21	<i>klase</i>	17	102
2	<i>gruppe</i>	1344	727	12	<i>knippe</i>	61	305	22	<i>team</i>	15	55
3	<i>stykke</i>	862	683	13	<i>skive</i>	61	295	23	<i>rull</i>	13	172
4	<i>rekke</i>	470	1070	14	<i>bukett</i>	49	172	24	<i>anelse</i>	13	123
5	<i>flokk</i>	431	940	15	<i>stabel</i>	40	509	25	<i>bit</i>	12	353
6	<i>bunke</i>	297	893	16	<i>rad</i>	29	484	26	<i>horde</i>	9	214
7	<i>slurk</i>	162	313	17	<i>klynge</i>	25	286	27	<i>sverm</i>	8	136
8	<i>gjeng</i>	134	337	18	<i>dose</i>	24	421	28	<i>lass</i>	8	138
9	<i>porsjon</i>	119	397	19	<i>slump</i>	21	72	29	<i>skvett</i>	7	123
10	<i>dråpe</i>	108	419	20	<i>smule</i>	19	259	30	<i>masse</i>	-	424
								31	<i>stim</i>	-	61

Tabell 9: Oversikt over frekvente MS i NGB og LBK

4.2.2 Leksikografisk bokmålskorpus

Leksikografisk bokmålskorpus (heretter LBK) er et vektet lingvistisk annotert korpus utviklet ved Avdeling for bokmålsleksikografi ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier (Knudsen og Fjeld, 2013). Korpuset ble valgt på grunnlag av størrelse og dermed muligheten for store datamengder, representativitet, muligheten for etterprøvbarehet, samt brukervennlighet i søkeprosessen. Korpuset inneholder om lag 100 millioner ord og består av tekster på bokmål fra perioden 1985 til 2013. Målet er at LBK skal være et representativt, vektet korpus laget for leksikalsk utforskning av moderne bokmål. For å nå dette målet skal tekstsammensetningen i korpuset speile de typene tekst og mengden av hver type tekst som en «gjennomsnittsleser» kommer borti. Ut fra denne modellen skal LBK inneholde 45 % sakprosa, 35 % skjønnlitteratur, 10 % aviser og periodika, 5 % TV-teksting og 5 % upublisert materiale og småtrykk (Knudsen og Fjeld, 2013: 14). Universitetet i Oslo skriver på sine nettsider at «I 2018 ble Leksikografisk bokmålskorpus lagt inn i en ny versjon av Glossa» (Universitetet i Oslo). Mine søk ble gjort før denne endringen, og baserer seg derfor på den gamle versjonen.

Selv om korpuset er vektet og består av et høyt antall ord, kan det vanskelig hevdes at korpuset er representativt for alle språkbrukere. I *På språkjakt* (2003) peker Janne Bondi Johannessen på et sentralt problem med korpus, nemlig at «det er vanskelig å stille negative

³ I tilfeller med over 1200 treff i LBK (*gruppe*, *rekke*, *stykke*, *bit*, *mengde* og *masse*) ble 1200 tilfeldige eksempler valgt ut før manuell sortering og fjerning av feiltreff. De seks nevnte MS-ene har av den grunn høyere frekvens i LBK enn hva tabell 9 tilsier. Se kapittel 4.3.

spørsmål til det», og at dersom en ikke finner belegg for en gitt konstruksjon i korpus, trenger ikke forklaringen nødvendigvis å være at konstruksjonen er ugrammatisk (Johannessen, 2003: 147). I søket etter PPT-konstruksjoner kan det eksempelvis tenkes at søkeresultatet hadde blitt et annet dersom et annet korpus, skriftlig (begge målformer) eller muntlig, hadde blitt tatt i bruk. Et aktuelt eksempel er når Kinn skriver at PPT-konstruksjoner med preposisjonen *med* kan tenkes å være vanligere i talemål enn i skrift (Kinn, 2001: 131). Dersom dette er tilfellet, vil eksempelvis ikke LBK som korpus kunne si noe om denne variasjonen, og det er mulig at et muntlig korpus kunne ha gitt et annet resultat enn LBK. En annen variabel som trolig også kunne ha bidratt til en dypere forståelse av variasjonen jukstaposisjon vs. preposisjon, men som heller ikke er mulig å undersøke i et skriftlig korpus, er trykk på MS-et (Kinn, 2001 og Hankamer og Mikkelsen, 2008).

På den andre siden er korpuset vektet, og inneholder derfor tekster fra både skriftlige sjangre, og sjangre der det kan opptre mer talemålsnært språk, slik som i skjønnlitteratur, aviser og TV-teksting. Det er heller ikke et mål for denne oppgaven å undersøke variasjon mellom tale og skrift, målformene eller dialekter. Av den grunn vil jeg hevde at et vektet korpus, slik som LBK, er det som best tjener avhandlingens formål, ettersom dette trolig er det nærmeste en kommer et representativt materiale for norsk bokmål som helhet.

4.2.3 Søk i Leksikografisk bokmålskorpus

Jeg har utført to separate søk i korpuset for hvert MS: det ene for å finne PPT-konstruksjoner med preposisjonene *av* og *med*, og det andre for å finne PPT-konstruksjoner med jukstaposisjon. Ingen begrensninger ble gjort på teksttyper i korpuset. Figur 2 viser en skjermdump fra ett av søkene i LBK etter PPT-konstruksjoner med preposisjon. Søket er gjort for MS-et *gruppe* og alle normerte bøyingsformer i tall (entall, flertall) og bestemthet (ubestemt, bestemt), samt potensielle treff på MS-et med endelsen *-vis*. Jeg søkte her etter sammensetninger både med og uten fuge. Søkeuttrykket ser da slik ut:

gruppe|gruppa|gruppen|grupper|gruppene|gruppevis|gruppesvis.

MS-ets etterfølgende ord er valgt som enten preposisjonen *av* eller preposisjonen *med*, som vist med figur 2. Det ble bevisst ikke gjort noen avgrensning på antallet treff i LBK, da det var uvisst både hvor mange treff og feiltreff jeg kunne forvente for det enkelte MS. Av den grunn ble det totale antallet treff (*max results*) satt til 20 000. Ingen søkeresultater overskred dette. Avgrensninger i materialets størrelse ble gjort ved et senere tidspunkt i Excel (se kapittel 4.3). For å kunne undersøke frasene i kontekst søkte jeg etter syv ord til venstre for

søkeuttrykket og ti ord til høyre, som vist med *context* i figur 2:

The screenshot shows a search interface with the following elements:

- Search expression: `gruppe|gruppa|gru valg »`
- Interval: `av|med`
- Buttons: `+`, `-`
- Buttons: `add phrase`, `delete phrase`
- Search options:
 - Regular expressions:**
 - Search within:** `s`
 - Hits per page:** `20`
 - Max results:** `20000`
 - Randomize:**
 - Skip tot. freq.:**
 - Context:** sentence word
 - 7** left **10** right
- Buttons: `Search corpus`, `Reset form`

Figur 2: Skjermdump av søk etter MS-et gruppe i konstruksjoner med preposisjonen av og med i LBK.

Figur 3 viser en skjermdump fra søket etter MS-et *gruppe* i konstruksjoner med jukstaposisjon. Alle innstillinger var de samme for de to søkene, med unntak av etterfølgende ord, som her ble valgt som *adjektiv* eller *substantiv*. På denne måten fikk jeg også treff på konstruksjoner der adjektiv modifierer AS-fasen (f.eks. *gruppen radikale offiserer*).

Jeg søkte ikke etter konstruksjoner der andre ord, slik som preposisjonen *til* eller et possessiv, slik som *min*, kan opptre mellom MS- og AS-frasen (f.eks. *en gruppe til med radikale offiserer* og *den store bunken min med bøker*), og disse faller derfor utenfor denne oppgaven.

The screenshot shows two search expressions and the same search options as in Figure 2:

- Search expression 1: `gruppe|gruppa|gru valg »` with interval `av|med` and `adjektive`.
- Search expression 2: `gruppe|gruppa|gru valg »` with interval `av|med` and `substantiv`.
- Buttons: `+`, `-`
- Buttons: `add phrase`, `delete phrase`
- Search options:
 - Regular expressions:**
 - Search within:** `s`
 - Hits per page:** `20`
 - Max results:** `20000`
 - Randomize:**
 - Skip tot. freq.:**
 - Context:** sentence word
 - 7** left **10** right
- Buttons: `Search corpus`, `Reset form`

Figur 3: Skjermdump av søk etter MS-et gruppe i konstruksjoner med jukstaposisjon i LBK.

4.3 Manuell sortering av materialet

4.3.1 Avgrensning av korpusmaterialet

Søkeresultatene i form av konkordanser ble lastet ned som Excel-dokumenter og slått sammen etter MS. For å danne meg et bilde av hvor mange feiltreff jeg kunne forvente, startet jeg med å sortere MS-ene med færrest treff. Da det viste seg å være tidkrevende å sortere MS med svært mange treff (f.eks. *haug* med 1652 treff) satte jeg grensen ved 1200 eksempler per MS. I tilfeller med over 1200 treff (*gruppe, rekke, stykke, bit, mengde* og *masse*) ble 1200 tilfeldige eksempler valgt ut med funksjonen *TILFELDIGMELLOM(1;10000)* i Excel. 1200 eksempler ble valgt for å kunne forvente seg om lag 1000 treff etter at feiltreff var fjernet.

4.3.2 Feiltreff og fjerning av støy

Feiltreff og annen støy i materialet ble merket underveis i sorteringen og deretter flyttet til et separat dokument. Feiltreff ble markert og fjernet etter følgende kriterier:

- Partitive konstruksjoner (konstruksjoner der AS-et står i bestemt form): *gruppen av de slaviske språkene*
- Konstruksjoner med genitivsmerking av AS-et: *gruppen av østfolds kristenruss*
- Konstruksjoner med tall foran AS-et (f.eks. *tre, 250, en/et*): *en gruppe av 209 ulike stoffer*
- Feiltreff der tegnsetting har falt bort i søkeresultatene: *for å undersøke begge gruppene Tabellen nedenfor viser*
- Konstruksjoner som ikke er PPT-er, men substantivfraser med en beskrivende preposisjonsfrase:⁴ *eldre utgjør 20-30 % av gruppen med søvnforstyrrelser og en skive med syltetøy*
- Adverb: *kroppen er brunaktig med radvis ordnede børster, uten vinger*

4.3.3 Manuell sortering av materialet

Den manuelle sorteringen av korpusmaterialet tar utgangspunkt i avgrensingen av MS- og AS-frasen vist i kapittel 3.1.2, tabell 4, samt tidligere forskning på skillet mellom de tre konstruksjonstypene redegjort for i kapittel 3.3. Materialet har av den grunn blitt manuelt sortert etter variablene vist med tabell 10:

⁴ Det er i de gitte eksemplene ikke snakk om antallet *søvnforstyrrelser* eller mengden *syltetøy*.

PPT-konstruksjonen	Variabel	Variant
Konstruksjonstype	konstruksjonstype	<i>av, med</i> , jukstaposisjon
MS-frasen	tall (MS)	entall, flertall, <i>-vis</i>
	bestemthet (MS)	ubestemt (<i>-vis</i> = ubestemt), bestemt
	semantisk klassifisering av MS-et	fraksjon, kvantum, form, samling, ubestemt målssubstantiv
	determinativ	ja, nei
	allkvantor	<i>alle, hele</i> , nei
	kvantor	<i>en, én, tall, ingen, mange, noen, få, flere, hver, hver eneste, (en) eneste, enkelte, begge, en og annen, alle</i> (ub. MS), <i>enhver</i> , nei
	andre determinativ (demonstrativ/possessiv)	Possessiv (<i>min, sitt</i> osv.), genitiv (<i>byens, nettverkets</i> osv.), <i>den, denne, hvilken, slik, sånn, samme, annen</i> , nei
	adjektiv	ja, nei
AS-frasen	tellelig vs. masse	tellelig, masse
	konkret vs. abstrakt	konkret, abstrakt
	varianter av konkret AS	ikke-levende objekt, menneske, dyr
	adjektiv	ja, nei
	etterfølgende preposisjonsfrase	ja, nei
	etterfølgende relativsetning	ja, nei

Tabell 10: Semantiske og grammatiske variabler materialet ble sortert etter. Varianten «ja» betyr treff og «nei» betyr ingen treff på den nevnte variabelen.

4.3.4 Variabler knyttet til MS-frasen

Tall og bestemthet av MS-et

MS-ene har blitt sortert og annotert etter tall (entall og flertall) og bestemthet (ubestemt og bestemt). MS med endingen *-vis*, f.eks. *bunkevis*, har blitt markert med *bestemthet: ubestemt* og *tall: -vis*.

Semantisk klassifisering av MS-et

Som nevnt har jeg tatt utgangspunkt i de to semantiske klassifiseringene av MS som en finner hos Kinn (2001) og Koptjevskaja-Tamm (2001), og opererer av den grunn med følgende klassifisering av de 31 MS-ene i materialet:

- Ubestemte målssubstantiv: *mengde, anelse*
- Fraksjoner: *bit, stykke, skive, smule*
- Kvanta (for massesubstantiv): *dråpe, skvett, slurk, porsjon, dose*
- Former (for både tellelige og massesubstantiv): *rekke, haug, bukett, bunke, lass, knippe, slump, stabel, rad, klynge, klase, rull, masse*

- Samlinger (for tellelige substantiv der referenten typisk er et levende vesen⁵): *gruppe, stim, flokk, gjeng, team, horde, sverm*

Determinativ i MS-frasen

MS-frasen ble først og fremst merket med tilstedeværelse (*en mengde folk*) eller fravær av determinativ (*mengder av folk*). Ettersom det i flere tilfeller kan opptre mer enn ett determinativ i samme MS-frase (f.eks. *alle disse fem gruppene med studenter*), har jeg delt determinativene inn i tre undergrupper: kvantorer, allkvantorer og andre determinativ (demonstrativ/possessiv). Det teoretiske utgangspunktet for denne inndelingen er inndelingen gjort i *Norsk referansegrammatikk* (NRG) (Faarlund m.fl., 1997), samt en diskusjon av denne inndelingen i Kinn (2012). I NRG blir determinativene delt inn i underklassene possessiv (*min, din*), demonstrativ (*den, denne*), kvantorer (*noen, ingen*) og forsterkere (*selv, egen*) (Faarlund m.fl., 1997: 202–226). En oversikt over inndelingen jeg har tatt i bruk, samt kvantorene, allkvantorene og andre determinativ (demonstrativ/possessiv) som opptre i materialet mitt er listet i tabell 10 over.

Bakgrunnen for denne inndelingen var at jeg ville undersøke i hvilken grad ulike determinativ, eller fravær av determinativ, og dermed også ulike frasetyper, kan være med på å forklare skillet mellom de tre konstruksjonstypene. I tillegg til å nevne tall og bestemthet taler også tidligere forskning for at nakne konstruksjoner, konstruksjoner uten determinativ eller adjektiv (f.eks. *mengder fisk*), ser ut til å spille inn på valget av konstruksjonstype. Jeg vil av den grunn dele materialet inn i frasetyper, noe jeg kommer tilbake til i kapittel 4.4.1.

Adjektiv foran MS-et

Også fravær (f.eks. *et stykke kake*) eller tilstedeværelse av adjektiv stående til MS-et (f.eks. *et stort stykke kake*) har blitt markert med enten «nei» for fravær eller «ja» for tilstedeværelse. Jeg har ikke skilt mellom typer av adjektiv. Jeg har markert fravær eller tilstedeværelse av adjektiv stående til AS-et i AS-frasen (*et stykke kake* vs. *et stykke nybakt kake*) på den samme måten.

⁵ Koptjevskaja-Tamm (2001: 530) bruker den semantiske kategorien *collections* om MS stående til tellelige AS (*a group of students, a herd of sheep*), men nevner ikke eksplisitt at AS-ene refererer til levende vesener (mennesker og dyr). Dette er min tolkning basert på eksemplene hun gir.

4.3.5 Variabler knyttet til AS-frasen

Tellelig vs. masse

AS-ene ble merket etter tellelighet med taggene *tellelig* og *masse*. Tellelige AS er i denne oppgaven forstått som individualiserte størrelser som 1) er bøydd i flertall (f.eks. *rekker med stativer*) og/eller 2) kan modifieres av et adjektiv i flertall (f.eks. *en gruppe *nyansatt/nyansatte informasjonsfolk*).

Massesubstantiv, på den andre siden, er forstått som ikke-individualiserte størrelser som 1) er bøydd i entall (f.eks. *dråpene med melk/*melker*) og/eller 2) kan modifieres av et adjektiv i entall (f.eks. *denne rullen med gammelt/*gamle tørkepapir*). Jeg bruker dermed betegnelsen *masse* for både substantiv med en iboende status som massesubstantiv (*melk, smør, kjøtt*) og om substantiv som kan brukes med både tellelig og massebetydning (*stein, sukker, papir*) når disse står i entall og brukes om ikke-individualiserte størrelser. I tvilstilfeller, der det ikke opptrer et adjektiv i AS-frasen, har jeg lagt til et adjektiv for å se hvilken bøyingsform adjektivet mest naturlig tar i samsvar med AS-et, og samtidig tatt hensyn til andre kontekstuelle faktorer, slik som MS-semantikk, for å avgjøre AS-ets tellelighet. Beslutningen i disse tilfellene baserer seg derfor på introspeksjon, en metode som kan ha ført til mindre feil i sorteringen, men neppe svært mange.

Konkret vs. abstrakt

AS-et ble også merket etter dikotomien *konkret vs. abstrakt* med taggene *konkret* og *abstrakt*. Det teoretiske utgangspunktet mitt for å gjøre dette skillet er John Lyons *Semantics 2*, hvor han skiller mellom første-, andre- og tredjeordensenheter (*first-order, second-order og third-order entities*) (Lyons, 1977: 442–446). Ettersom skillet mellom hva som kan regnes som konkret og abstrakt er ullent, velger jeg i denne oppgaven å kun regne førsteordensenheter som konkrete.

Med førsteordensenheter mener Lyons konkrete fysiske objekter, altså *mennesker, dyr og ikke-levende objekter*. Lyons argumenterer for at mennesker har en sentral rolle i denne kategorien, og derfor topper hierarkiet som sterkere individualiserte enn dyr. Etter mennesker kommer dyr, som er sterkere individualiserte enn ting. Felles for mennesker, dyr og ting er at de ifølge Lyons er relativt stabile når det kommer til perseptuelle egenskaper, og han skriver at «they are located, at any point in time, in what is, psychologically at least, a three dimensional space; and that they are publicly observable» (Lyons, 1977: 443). I tillegg kan de også refereres til og tillegges egenskaper. Eksempler på pseudopartitive uttrykk der AS-et har blitt merket som *konkret* er:

- (42) rekker med alvorlige mannfolk [*menneske*]
- (43) en sverm med bier [*dyr*]
- (44) rekkene med ordbøker [*ikke-levende objekt*]

I motsetning til førsteordensenheter menes det ved andre- og tredjeordensenheter *hendelser, prosesser, situasjoner, egenskaper, tilstander* og abstrakte enheter som befinner seg utenfor tid og rom. Eksempler på abstrakte AS er som følger:

- (45) en god dose kritikk
- (46) et stort knippe uttalelser
- (47) en hel haug likheter

Også denne inndelingen har møtt tvilstilfeller, særlig ved AS som refererer til underholdning (*filmer, såpeserier, låter*), interessegrupper og arbeidsplasser (*bedrifter, organisasjoner*) og internettjenester (*mailer*). Alle de nevnte har blitt merket som abstrakte. I tilfeller der det derimot er snakk om naturvitenskapelige termer for masser, slik som *insulin, karbohydrater* og *testosteron*, har jeg valgt å markere disse som konkrete, selv om *karbohydrater* ikke er en masse som er synlig med det blotte øye.

- (48) Dette fører til behov for større doser insulin for å holde blodsukkeret nede
- (49) Mange får i dag i seg store mengder karbohydrater fra stivelsesrike matvarer (...)

Etterfølgende preposisjonsfrase og relativsetning

Materialet ble også merket med tilstedeværelse eller fravær av etterfølgende preposisjonsfraser (*grupper av asteroider med samme omløpstid som Jupiter*) og relativsetninger (*klynger av folk som fotograferte hverandre*). På grunn av et generelt behov for å avgrense er ikke preposisjonsfraser og relativsetninger tatt med i analysen, og faller derfor utenfor denne studien av PPT-konstruksjoner.

4.4 Omdanning av data i SPSS

Etter å ha fjernet feiltreff og sortert materialet i Excel importerte jeg materialet til det statistiske datahåndterings- og dataanalyseverktøyet *SPSS statistics, versjon 25*. Dette ble gjort for å enklere kunne merke de nevnte variablene numerisk, utføre søk i materialet, samt foreta enkle statistiske analyser.

4.4.1 Inndeling i frasekategorier

Som nevnt i kapittel 3.3 blir det i litteraturen argumentert for at skillet mellom jukstaposisjon og preposisjon i dansk og norsk blant annet er påvirket av følgende variabler: bestemt form og flertallsform av MS-et, nakne konstruksjoner og MS med endelsen *-vis*. For å kunne etterprøve dette valgte jeg å dele materialet inn i ni ulike frasekategorier. En slik inndeling gjør det mulig å sammenligne ulike typer fraser med hverandre, samt undersøke variasjon mellom MS-ene innad i samme frasekategori under likere grammatiske kontekster. For å skille frasekategoriene fra hverandre tok jeg i bruk søkefunksjonen *data:select cases* i SPSS. En oversikt over frasekategoriene med eksempler fra LBK følger i tabell 11. Jeg vil komme nærmere inn på disse frasekategoriene i kapittel 5.2.

	Frasekategori	Eksempel
I.	<i>en</i> MS (ub. entall)	- <i>en liten bit søtpotet</i> - <i>en haug med hjernebry</i>
II.	KVANTOR MS (ub. flertall)	- <i>noen spredte klynger av menn</i> - <i>to hauger med sandsekker</i>
III.	DEM/POSS/GEN MS (entall, bestemt frase)	- <i>den enorme bunken tallerkener og glass</i> - <i>sin porsjon fisk og salat</i> - <i> neste dags nødvendige dose amfetamin</i>
IV.	DEM/POSS/GEN MS (flertall, bestemt frase)	- <i>disse gruppene arkeologer</i> - <i>uteserveringens rader av tomme stoler og bord</i>
V.	ADJ MS (ub. flertall)	- <i>store mengder brennevin</i>
VI.	MS (ub. flertall; nakent)	- <i>dråper av spytt</i> - <i> mengder med skrekkefilm</i>
VII.	MS (-vis)	- <i>bunkevis med dokumenter</i> - <i>haugevis av gamle kjerringer</i>
VIII.	MS (b. entall; nakent)	- <i>gruppen politiske seniorrådgivere</i>
IX.	MS (b. flertall; nakent)	- <i>rekkene av tekanner</i>

Tabell 11: Inndeling av materialet i frasekategorier

4.4.2 Deskriptiv statistikk i SPSS

Samtlige frasekategorier ble deretter analysert i SPSS ved å ta i bruk funksjonen *analyze:descriptive statistics:crosstabs* på variablene *konstruksjonstype* og *MS* for å skape en oversikt over prosentvis fordeling mellom konstruksjonstypene til hvert enkelt MS i de ulike frasekategoriene (se kapittel 5.2 for oversikt og diskusjon). Tabell 12 viser et utdrag fra en slik frekvenstabell med MS-ene *anelse*, *bit* og *bukett* i frasekategori I:

MS	av		med		juksta.		total	
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
<i>anelse</i>	32	28,1	0	0,0	82	71,9	114	100,0
<i>bit</i>	24	14,4	9	5,4	134	80,2	167	100,0
<i>bukett</i>	22	15,8	30	21,6	87	62,6	139	100,0

Tabell 12: Prosentvis fordeling mellom de tre konstruksjonstypene for MS-ene anelse, bit og bukett i frasekategori I.

4.4.3 Klyngeanalyse

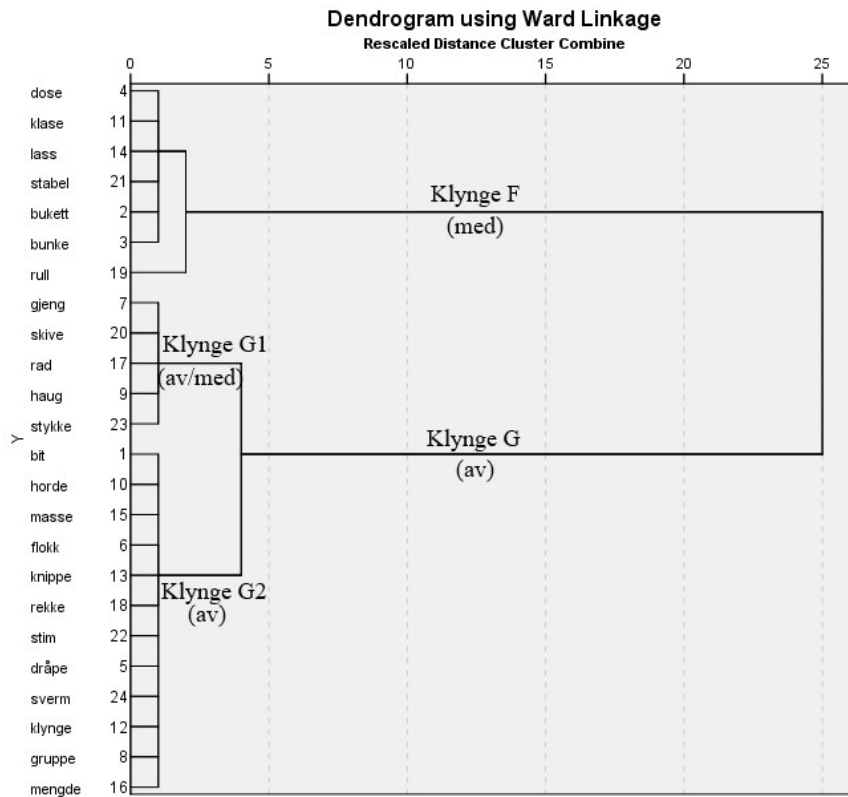
Frekvenstabellene med oversikt over de ulike MS-enes opptreden i de ulike konstruksjonstypene (tabell 12) ble igjen brukt som utgangspunkt for en hierarkisk klyngeanalyse av MS-ene. Selv om det finnes et utvalg av matematiske teknikker en kan ta i bruk for å danne hierarkiske klynger, så er det generelle prinsippet det samme, nemlig å gruppere data etter likheter (McEnery og Hardie, 2012: 53). Klyngeanalyser, slik de er brukt av blant andre Stefan Th. Gries, tar utgangspunkt i store mengder informasjon og mange variabler for å danne såkalte *behavioural profiles* (McEnery og Hardie, 2012: 53, Gries, 2012).

Selv om metodene anvendt av Gries (2012) er forbilledlige, kommer jeg i denne oppgaven til å bruke klyngeanalyse på en annen og svært forenklet måte. Målet med å ta i bruk et slikt utforskende analyseverktøy har vært å nærmere undersøke de enkelte MS-ene, og på en objektiv måte danne meg en oversikt over hvilke MS som ligner hverandre når det kommer til prosentvis opptreden i de ulike konstruksjonstypene. Som nevnt vil resultatet av en slik klyngeanalyse danne et bilde av hvilke MS som «oppfører seg» likt. MS som foretrekker jukstaposisjon, vil eksempelvis klynge seg sammen med andre MS som også foretrekker jukstaposisjon, og derfor også vise større avstand til MS som sjeldnere opptrer med jukstaposisjon.

Som nevnt i kapittel 3 blir det argumentert flere steder i litteraturen for at MS-semantikk, og derfor også semantiske klassifiseringer av MS-ene, vil kunne korrelere med konstruksjonstypen som blir brukt (Kinn, 2001, Damberg, 2002). En hypotese er derfor at MS tilhørende samme semantiske gruppe også vil klynge seg sammen i den hierarkiske trestrukturen dannet med klyngeanalysen i SPSS. Dette vil bli undersøkt nærmere i kapittel 5.

Klyngeanalysene ble utført ved å ta i bruk funksjonen *analyze:classify:hierarchical cluster* der kolonnene *av %*, *med %* og *juksta %* i frekvenstabellene ble valgt som *variables* og kolonnen *MS* ble valgt for *label cases by*. Jeg brukte alle standardinnstillinger i SPSS med unntak av å velge *Ward's method* som *cluster method*, samt krysse av for å få klyngeanalysen

presentert som en trestruktur. Resultatet av klyngeanalysen kan fremstilles som en trestruktur vist med figur 4. Klynge navn og parenteser er redigert inn med tegne- og redigeringsprogrammet *Paint 3D*.

Figur 4: Klyngeanalyse av MS-ene i frasekategori III.

Trestrukturen viser likheter og forskjeller mellom MS-ene ut fra hvilken av de tre PPT-konstruksjonstypene, *av*, *med* og jukstaposisjon, de prosentvis opptrer i. Mens Y-aksen viser MS-ene gruppert i klynger, viser X-aksen avstanden (0-25) mellom de ulike klyngene. Større avstand mellom klyngene betyr større variasjon mellom dem. Det er viktig å påpeke at avstanden oppgitt i x-aksen (0-25) ikke har noen absolutt betydning, men heller er et uttrykk for relativ variasjon.

Selv om en slik trestruktur gir et oversiktlig bilde av hvordan MS-ene klynger seg sammen, og kan avdekke sammenhenger som hadde vært vanskeligere å oppdage manuelt, må klyngene tolkes. En slik tolkning vil bli presentert for klyngeanalysene av de ulike frasekategoriene i kapitlene 5.4, 5.5 og 5.6.

4.5 Oppsummering av kapittel 4

I kapittel 4 har jeg gjort rede valg av metode, og herunder gitt en begrunnelse for å ta i bruk det vektete korpuset *Leksikografisk bokmålskorpus*. Jeg har også begrunnet utvelgelse,

avgrensing og søk etter materiale, presentert kriterier for sortering etter ulike variabler knyttet til MS- og AS-frasen og de statistiske analysene jeg har tatt i bruk.

Metoden er valgt med utgangspunkt i teori, tidligere forskning på PPT-konstruksjoner og forskningsspørsmålene. Den resterende delen av oppgaven er viet til presentasjon og diskusjon av korpusmaterialet.

5. Analyse

I kapittel 5 vil jeg presentere en analyse av korpusmaterialet som er beskrevet i kapittel 4. Det overordnede målet med analysen er å undersøke om bestemte grammatiske og semantiske variabler knyttet til MS-frasen og AS-frasen kan forklare hva som bestemmer hvilken av de tre konstruksjonstypene, jukstaposisjon, preposisjonen *av* eller preposisjonen *med* som brukes i PPT-konstruksjoner på norsk. Forskningsspørsmålene som vil bli undersøkt i de kommende kapitlene, blir for ordens skyld repetert under:

1. Hva er det som bestemmer hvilken av de tre PPT-konstruksjonstypene, *jukstaposisjon*, preposisjonen *av* eller preposisjonen *med*, som tas i bruk på norsk?
 - 1.1. Kan følgende variabler, knyttet til MS-frasen og AS-frasen, forklare forskjellen mellom de tre konstruksjonstypene?
 - 1.1.1. MS-ets semantiske gruppetilhørighet
 - 1.1.2. AS-ets semantiske egenskaper:
 - 1.1.2.1. Om AS-et er tellelig eller masse
 - 1.1.2.2. Om AS-et er konkret (menneske, dyr, objekt) eller abstrakt
 - 1.1.3. Ulike frasekategorier
 - 1.1.3.1. MS-ets tall og bestemthet
 - 1.1.3.2. Tilstedeværelse eller fravær av determinativ og adjektiv i MS-frasen (nakenhet)?
 - 1.2. Kan grammatikaliseringsteori forklare valget mellom konstruksjoner med jukstaposisjon og konstruksjoner med preposisjon?
 - 1.3. Kan beholdermetafor, materialmetafor eller partitive kontekster forklare valget mellom preposisjonen *av* og *med*?
 - 1.4. Kan konstruksjonstypene sies å være motiverte, og kan denne motivasjonen forklares ved hjelp av kroppsliggjøring?

Analysen er delt inn i fire underkapitler. I kapittel 5.1 presenterer jeg den semantiske klassifiseringen av MS-ene og viser hvilke typer AS (tellelig vs. masse og konkret vs. abstrakt) de ulike semantiske gruppene tenderer mot å opptre med i materialet mitt. Videre, i kapittel 5.2 presenterer jeg på nytt de ni ulike frasekategoriene, I-IX, og viser i grove trekk hvilke konstruksjonstyper som er foretrukket av MS-ene i de ulike frasekategoriene. Før jeg går nærmere inn på materialet, slår jeg disse ni frasekategoriene sammen til tre større frasekategorier, frasekategori 1, frasekategori 2 og frasekategori 3, som danner utgangspunktet for den videre undersøkelsen (jf. forskningsspørsmål 1.1.3). I kapittel 5.4 tar jeg for meg frasekategori 1 og diskuterer, med utgangspunkt i en hierarkisk klyngeanalyse utført i SPSS, om MS-enes semantiske gruppetilhørighet og semantiske egenskaper kan forklare valget mellom de tre konstruksjonstypene for MS-ene i frasekategorien (jf. forskningsspørsmål 1.1.1 og 1.1.2). Jeg gjør det samme, men mer kortfattet, for frasekategori

2 i kapittel 5.5 og for frasekategori 3 i kapittel 5.6. Til slutt, i kapittel 6 oppsummerer jeg forskjeller og likheter, både semantisk og grammatisk, mellom de tre frasekategoriene og diskuterer hvorvidt de tre konstruksjonstypene kan sies å være motiverte og om grammatikaliseringsteori og skjemateori kan bidra til en dypere forståelse av PPT-konstruksjoner på norsk (jf. forskningsspørsmål 1.2, 1.3 og 1.4).

5.1 Semantisk klassifisering av målssubstantivene

I kapittel 3.2.2 presenterte og sammenlignet jeg Kinns (2001) og Koptjevskaja-Tamms (2001) semantiske klassifiseringer av MS, og argumenterte her for at begge klassifiseringene kan bidra med viktige nyanseringer av MS-enes semantiske egenskaper. Som nevnt i kapittel 4 undersøker jeg i denne oppgaven bare MS fra fem semantiske grupper: ubestemte MS, fraksjoner, kvanta, former og samlinger, som vist under:

Semantisk klassifisering av MS-ene i materialet mitt:

- Ubestemte målssubstantiv: *mengde, anelse*
- Fraksjoner: *bit, stykke, skive, smule*
- Kvanta (for massesubstantiv): *dråpe, skvett, slurk, porsjon, dose*
- Former (for både tellelige og massesubstantiv): *rekke, haug, bukett, bunke, lass, knippe, slump, stabel, rad, klynge, klase, rull, masse*
- Samlinger (for tellelige substantiv der referenten typisk er et levende vesen): *gruppe, stim, flokk, gjeng, team, horde, sverm*

De semantiske gruppene av MS er delvis definert på bakgrunn av MS-semantikk og delvis på bakgrunn av AS-semantikk. Grensene mellom dem må forstås som ulne. Dette vil bli tydelig i den videre analysen der jeg vil vise hvordan flere av MS-ene også deler egenskaper med MS tilhørende andre semantiske grupper enn den de selv tilhører. Dette gjelder særlig formene *masse* og *rekke*, men også flere andre MS som vil bli diskutert mer inngående i de etterfølgende delkapitlene. Forståelsen av klassifiseringen er derfor at gruppene er ulne og har uklare grenser. Likevel forstår jeg det slik at de semantiske gruppene kan være med på å belyse variasjon i måten ulike MS kategoriserer over AS på, og dermed også kan belyse forskjeller mellom konstruksjonstypene. Tabell 13 viser de 31 undersøkte MS-ene sortert etter semantisk gruppe og MS-enes opptreden med ulike typer AS. Informasjonen i tabellen baserer seg på mitt eget materiale hentet fra LBK. En total oversikt over MS-ene og prosentvis opptreden med ulike typer AS finnes i vedlegg 8.2.1.

Målssubstantiv		Artssubstantiv							
MS-gruppe	MS	Konkret (menneske, dyr, objekt) vs. Abstrakt				Tellelig vs. Masse			
		Menneske	Dyr	Objekt	Abstrakt	Tellelig	Masse		
samlinger	<i>flokk</i>	(+)	(+)				+		
	<i>gjeng</i>	+					+		
	<i>gruppe</i>	+					+		
	<i>horde</i>	+					+		
	<i>stim</i>	(+)	(+)				+	(+)	
	<i>sverm</i>	(+)	(+)	(+)				+	
	<i>team</i>	+						+	
former	<i>bukett</i>			+				+	
	<i>bunke</i>			+				+	
	<i>haug</i>			+				+	(+)
	<i>klase</i>			+				+	(+)
	<i>klynge</i>	(+)		+				+	
	<i>knippe</i>	(+)		(+)	(+)			+	
	<i>masse</i>			(+)	(+)			+	(+)
	<i>rad</i>			+				+	
	<i>rekke</i>				+			+	
	<i>stabel</i>			+				+	
	<i>lass</i>			+				(+)	(+)
<i>rull</i>			+				(+)	+	
kvanta	<i>dose</i>			+	(+)				+
	<i>dråpe</i>			+					+
	<i>porsjon</i>			(+)	(+)				+
	<i>skvett</i>			+					+
	<i>slump</i>			+				+	
	<i>slurk</i>			+					+
fraksjoner	<i>bit</i>			+					+
	<i>skive</i>			+					+
	<i>smule</i>				+				+
	<i>stykke</i>			(+)	(+)				+
ubestemte	<i>anelse</i>			(+)	+				+
målssubstantiv	<i>mengde</i>			(+)	(+)		(+)		(+)

Tabell 13: Semantisk klassifisering av MS med oversikt over semantiske egenskaper hos AS-ene. Tabellen viser tendenser og er derfor merket med (+) for mer enn 20 %, og + for mer enn 60 % opptreden med den gitte typen AS.

Som vist med tabell 13 er det en tendens til at MS tilhørende samme semantiske gruppe opptrer med AS som innehar lignende semantiske egenskaper (konkret vs. abstrakt og tellelig vs. masse). Dette er også forventet ettersom enkelte av gruppene er definert etter disse kriteriene. I korte trekk er tendensen at samlingene opptrer med AS der referenten er konkret (levende vesener) og tellelig. De fleste formene opptrer med AS der referenten er konkret (ikke-levende objekt) og tellelig, men enkelte former kan også opptre med abstrakte og masse-AS. Kvantaene opptrer med AS der referenten er konkret (ikke-levende objekt) og

masse. Fraksjoner opptrer med AS der referenten er konkret (ikke-levende objekt) eller abstrakt og masse. Dette er en svært forenklet oppsummering, og som tabellen også viser, er det flere MS som skiller seg fra denne tendensen. Disse vil bli kommentert i kommende kapitler.

5.2 Frasekategorier

5.2.1 Oversikt over frasekategoriene

Som nevnt i kapittel 4 har materialet blitt delt inn i totalt ni ulike frasekategorier.

Frasekategoriene, med eksempler, er gjentatt i tabell 14.

Fragekategori	Eksempel
I. en MS (ub. entall)	- <i>en liten bit søtpotet</i> - <i>en haug med hjernebry</i>
II. KVANTOR MS (ub. flertall)	- <i>noen spredte klynger av menn</i> - <i>to hauger med sandsekker</i>
III. DEM/POSS/GEN MS (entall, bestemt frase)	- <i>den enorme bunken tallerkener og glass</i> - <i>sin porsjon fisk og salat</i> - <i>neste dags nødvendige dose amfetamin</i>
IV. DEM/POSS/GEN MS (flertall, bestemt frase)	- <i>disse gruppene arkeologer</i> - <i>uteserveringens rader av tomme stoler og bord</i>
V. ADJ MS (ub. flertall)	- <i>store mengder brennevin</i>
VI. MS (ub. flertall; nakent)	- <i>dråper av spytt</i> - <i>mengder med skrekfilm</i>
VII. MS (-vis)	- <i>bunkevis med dokumenter</i> - <i>haugvis av gamle kjerringer</i>
VIII. MS (b. entall; nakent)	- <i>gruppen politiske seniorrådgivere</i>
IX. MS (b. flertall; nakent)	- <i>rekkene av tekanner</i>

Tabell 14: Oversikt over frasekategoriene

5.2.2 Frasekategorier og foretrukne konstruksjonstyper

Basert på tidligere forskning (Delsing, 1993, Hankamer og Mikkelsen, 2008 og særlig Kinn, 2001: 151) er hypotesen at konstruksjoner der MS-frasen er naken (naken bestemthet og nakent flertall), MS-et står i bestemt form, MS-et har flertallsbøying eller MS-et har endelsen *-vis* gjør jukstaposisjon mindre sannsynlig eller umulig. Skal en overføre dette til de gitte frasekategoriene, vil en kunne forvente at MS i frasekategori I og II, der MS-et er ubestemt, vil ha høyere frekvens med jukstaposisjon enn hva som er tilfellet for de andre frasekategoriene. Oversikten over den prosentvise fordelingen mellom konstruksjonstyper for de ulike frasekategoriene i tabell 15 viser også at dette stemmer (FK = frasekategori):

FK	av		med		juksta.		total	
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
I	627	8,2	1573	20,6	5452	71,2	7652	100
II	58	9,9	128	21,9	398	68,2	584	100
III	246	41,8	160	27,2	182	31,0	588	100
IV	74	39,2	92	48,7	23	12,2	189	100
V	390	40,3	243	25,1	335	34,6	968	100
VI	955	74,1	331	25,7	3	0,2	1289	100
VII	198	81,7	44	18,3	0	0	241	100
VIII	579	59,4	360	36,9	36	3,7	975	100
IX	152	57,6	112	42,4	0	0	264	100
total	3279	25,7	3043	23,9	8629	67,7	12750	100

Tabell 15: Frasekategoriene: oversikt over prosentvis fordeling mellom konstruksjonstypene

Frasekategori I og II i tabell 15 skiller seg tydelig fra de andre frasekategoriene når det kommer til MS-enes prosentvise opptreden med jukstaposisjon. Med hele 71,2 % treff i frasekategori I og 68,2 % i frasekategori II er jukstaposisjon den mest frekvente konstruksjonstypen i disse to frasekategoriene. På bakgrunn av tidligere forskning er dette forventet, men en kan merke seg at også MS-ene i frasekategori III (31 %), IV (12,2 %) og V (34,6 %) i betydelig grad opptrer med jukstaposisjon. MS-ene i de nakne frasekategoriene, VI, VIII og IX, har derimot alle en svært lav frekvens eller ingen treff (0,2 %, 3,7 % og 0 %) med jukstaposisjon. Frasekategori VII, som inneholder MS med endelsen *-vis*, har heller ingen treff med jukstaposisjon. Dette tyder altså på at nakne konstruksjoner og MS med endelsen *-vis* i høy grad foretrekker konstruksjoner med preposisjon. For de undersøkte MS-ene med endelsen *-vis* vil en kanskje kunne gå så langt som å si at jukstaposisjon er umulig eller ugrammatisk, selv om det selvfølgelig er mulig at et annet eller større korpus kunne ha bidratt med slike eksempler.

Den presenterte oversikten støtter altså det Kinn (2001) og til dels Hankamer og Mikkelsen (2008) skriver om skillet jukstaposisjon vs. preposisjon, nemlig at MS i bestemt form, MS i nakne fraser og MS med endelsen *-vis* har lav frekvens i konstruksjoner med jukstaposisjon. Det denne oversikten derimot ikke sier noe om, er variasjon mellom de enkelte MS-ene innad i hver enkelt frasekategori og variasjon mellom MS-ene på tvers av frasekategoriene. Etersom det er grunn til å tro at MS-enes semantiske gruppetilhørighet vil kunne speile MS-enes opptreden i de ulike konstruksjonstypene, er en nærmere undersøkelse av frasekategoriene, de semantiske gruppene av MS, samt de enkelte MS-ene nødvendig.

5.2.3 Sammenslåing av frasekategoriene

For å kunne undersøke materialet på denne måten, med en tilstrekkelig grad av både bredde og dybde, velger jeg å begrense antallet frasekategorier, og derfor slå de ni nevnte frasekategoriene sammen til totalt tre. Denne sammenslåingen utføres på bakgrunn av likheter mellom frasekategoriens frekvens i de tre konstruksjonstypene, *av*, *med* og *jukstaposisjon*, som vist i tabell 16. Resultatet av denne sammenslåingen er at frasekategori I og II slås sammen. Det samme gjelder for frasekategori III, IV og V, samt frasekategori VI, VII, VIII og IX. På denne måten dannes tre nye frasekategorier som alle vil bli undersøkt nærmere i de kommende delkapitlene.

Det må poengetes at en slik sammenslåing ikke betyr at de sammenslåtte frasetyper skal forstås som like. Den nevnte sammenslåingen kan være problematisk ettersom en kan forvente at forskjeller viskes ut, og at en dermed får en viss grad av informasjonstap. Alle de nye frasekategoriene består eksempelvis av MS i både entall og flertall. Til tross for dette er det av hensyn til oppgavens omfang nødvendig å foreta seg en slik sammenslåing og begrensning. Sammenslåingen kan vises med tabell 16.

FK	<i>av</i> %	<i>med</i> %	<i>juksta.</i> %		FK (ny)	<i>av</i> %	<i>med</i> %	<i>juksta.</i> %
I	8,2	20,6	71,2	→	1	8,3	20,7	71,0
II	9,9	21,9	68,2					
III	41,8	27,2	31,0					
IV	39,2	48,7	12,2	→	2	40,7	28,4	30,9
V	40,3	25,1	34,6					
VI	74,1	25,7	0,2					
VII	81,7	18,3	0	→	3	68,0	30,6	1,4
VIII	59,4	36,9	3,7					
IX	57,6	42,4	0					

Tabell 16: Sammenslåing til tre frasekategorier

De tre nye frasekategoriene, frasekategori 1, frasekategori 2 og frasekategori 3, som danner grunnlaget for den videre analysen, kan i sin helhet presenteres på følgende måte:

FK	<i>av</i>		<i>med</i>		<i>juksta.</i>		total	
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
1	685	8,3	1701	20,7	5850	71,0	8236	100
2	710	40,7	495	28,4	540	30,9	1745	100
3	1884	68,0	847	30,6	39	1,4	2769	100

Tabell 17: Frasekategoriene: oversikt over prosentvis fordeling mellom konstruksjonstypene

5.3 Semantisk klyngeanalyse av frasekategoriene

I kapitlene 5.4, 5.5 og 5.6 ser jeg nærmere på de tre frasekategoriene og undersøker om MS-ets semantiske gruppetilhørighet og AS-semantikk (konkret vs. abstrakt og tellelig vs. masse) kan forklare hvilken av de tre PPT-konstruksjonstypene som blir tatt i bruk på norsk.

Ettersom frasekategori 1 er kategorien med høyest frekvens, vil hovedfokuset ligge på denne.

Utgangspunktet for analyse og diskusjon er en hierarkisk klyngeanalyse utført i SPSS (jf. kapittel 4.4.3). Basert på tidligere forskning er hypotesen at det vil være en tendens til at MS med semantiske fellestrekk også vil oppføre seg likt når det kommer til opptreden i de tre konstruksjonstypene, og derfor klynge seg sammen i trestrukturen. Jeg vil av den grunn undersøke om dette stemmer. Det må her poengteres at det først og fremst er snakk om tendenser, og at det derfor også er forventet at enkelte MS vil kunne skille seg ut.

5.4 Frasekategori 1

5.4.1 Frasetyper i frasekategori 1

Frasekategori 1 består av to undertyper. Den første, *en MS (ub. entall)*, innledes med kvantoren *en* eller *én* samtidig som MS-et står i ubestemt form entall. Både fraser med (50) og uten adjektiv (51) er regnet med i denne kategorien:

(50) Han stakk en tykk bunke dokumenter og et pass inn i hendene på Trent.

(51) Han sitter midt i en gjeng av gutter med skjorte og sleik.

Med hele 7652 treff, noe som utgjør 60 % av det totale materialet, er dette den mest frekvente frasetyper i korpuset. Dette kan tyde på at PPT-er der MS-et står i ubestemt form entall og frasen innledes med den ubestemte artikkelen er en svært vanlig type PPT-konstruksjon på norsk. Lignende funn gjør også Verveckken for spansk, og skriver at MS-ene i PPT-konstruksjoner har en preferanse for den ubestemte artikkelen *un(a)*, som i *un mar de dudas* 'et hav av tvil', og at ubestemt form må regnes som det «umarkerte valget» (*unmarked option*) (Verveckken, 2015a: 31, 254).

Den andre frasetyper, *KVANTOR MS (ub. flertall)*, innledes med en kvantor og MS-et står i ubestemt form flertall. Også her regnes både fraser med (52) og uten adjektiv (53) med:

(52) to delvis oppspiste stykker av oksehud, pakken med hundekjeks og (...)

(53) forsøkte å presse ut noen dråper med melk.

Denne frasetypen består på sin side bare av 584 treff, noe som utgjør 4,6 % av materialet, og må derfor anses som en mindre vanlig PPT-frasetype. Samlet ser fordelingen mellom de tre konstruksjonstypene i frasekategori 1 ut på følgende måte:

<i>Frasekategori 1</i>								
Konstruksjon	Av		Med		Jukstaposisjon		Total	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Alle MS	685	8,3	1701	20,7	5850	71,0	8236	100

Tabell 18: Oversikt over frasekategori 1: en MS (ub. entall) og TALL/KVANTOR MS (ub. flertall)

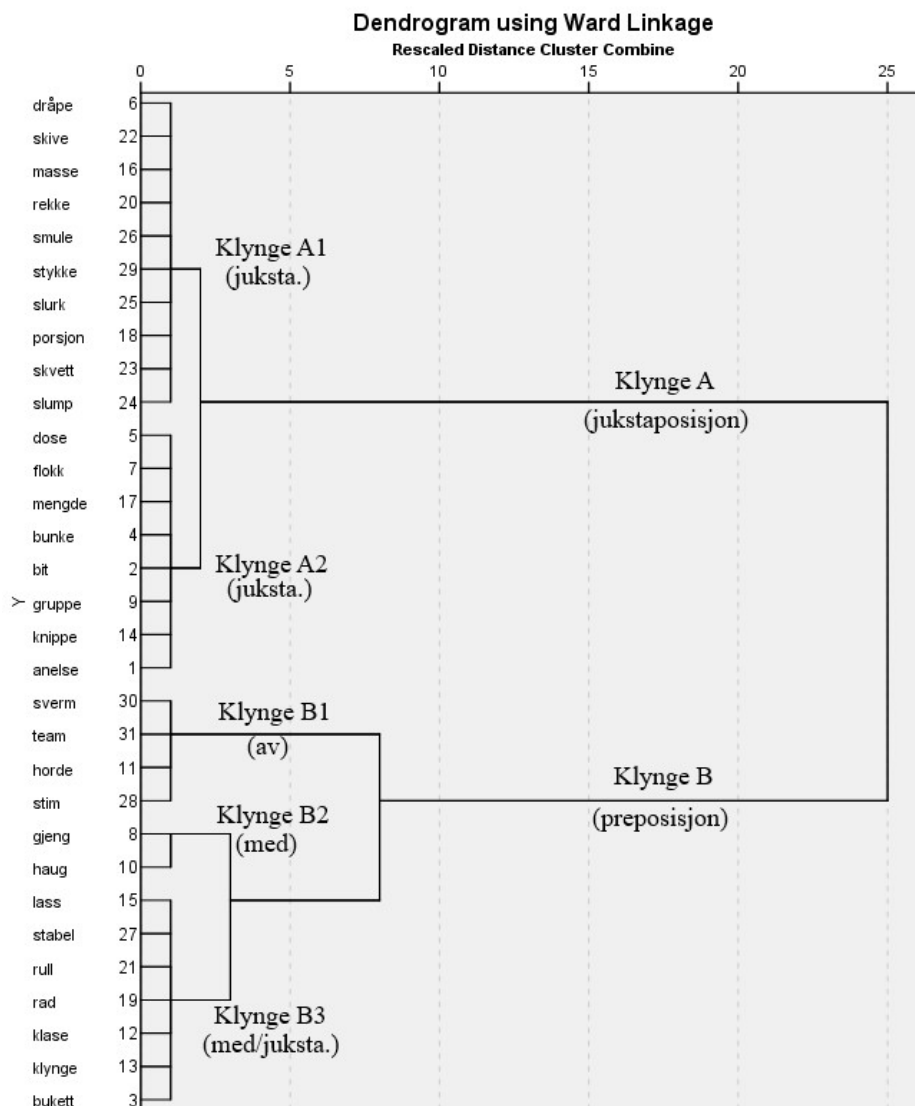
Det som kan observeres ut fra tabell 18, er at den dominerende konstruksjonstypen i frasekategori 1 er jukstaposisjon med 5850 treff, noe som utgjør 71,0 % av *frasekategori 1*. Konstruksjoner med preposisjonen *med* er i noen grad frekvente (20,7 %), mens konstruksjoner med preposisjonen *av* i mindre grad (8,3 %) er frekvente. At jukstaposisjon er den foretrukne PPT-konstruksjonstypen, observeres også av Koptjevskaja-Tamm (2009: 340) på tvers av språk. Til tross for at jeg bare har undersøkt 31 MS, er det god grunn til å tro at denne preferansen for jukstaposisjon også er generaliserbar til norske PPT-er som helhet. Flertallet av de undersøkte MS-ene må regnes som sekundært kvantifiserende MS, og som blant andre Kinn (2001: 132–144, 151) skriver, er tendensen at også primært kvantifiserende MS, slik som måleenhetssubstantiv (*kilo, meter*), talls substantiv (*ti, million*) og ubestemte talls substantiv (*antall*), først og fremst opptrer med jukstaposisjon.

Bildet må likevel nyanseres. MS-ene er svært heterogene, og selv om jukstaposisjon er den dominerende konstruksjonstypen for det totale materialet og frasekategori 1 som helhet, gjelder ikke dette for alle MS-ene jeg har undersøkt. Variasjon innad i frasekategori 1 kan enkelt demonstreres ved hjelp av tre utvalgte MS: fraksjonen *stykke*, som opptrer med jukstaposisjon i 98,4 % av tilfellene, formen *klynge*, som opptrer med jukstaposisjon i 50,7 % av tilfellene, og samlingen *team*, som bare opptrer med jukstaposisjon i 2,3 % av tilfellene. Denne variasjonen mellom MS-ene taler for en nærmere undersøkelse av både de semantiske gruppene av MS og de enkelte MS-ene i frasekategori 1.

5.4.1 *Frasekategori 1: hierarkisk klyngeanalyse*

Trestrukturen i figur 5 viser likheter og forskjeller mellom MS-ene i frasekategori 1 når det kommer til prosentvis fordeling mellom de tre PPT-konstruksjonstypene. Mens y-aksen viser MS-ene gruppert i klynger, viser x-aksen avstanden mellom de ulike klyngene. Større avstand mellom klyngene (0-25) betyr større forskjell mellom klyngene når det kommer til de

foretrukne konstruksjonstypene. Navn på klyngene, samt parenteser i figuren med informasjon om klyngenes foretrukne konstruksjonstype, er mine egne tillegg, redigert inn med *Paint 3D*.

Figur 5: Frasekategori 1: hierarkisk klyngeanalyse utført med SPSS

Trestrukturen i figur 5 består av to klynger ved avstand 25, tre klynger ved avstand 8, fire ved avstand 3 og fem ved avstand 2. De to klyngene som dannes ved avstand 25 (klynge A og klynge B) må tolkes som å være mest ulike, men vil trolig ikke gi et nyansert nok bilde av fordelingen. Jeg velger likevel først å se nærmere på de to klyngene som dannes ved avstand 25 for å diskutere skillet jukstaposisjon vs. preposisjon. Deretter, for å undersøke alle de tre konstruksjonstypene, går jeg nærmere inn på forskjeller og likheter mellom de fem klyngene som kan leses av trestrukturen ved avstand 2 i x-aksen (klynge A1, A2, B1, B2 og B3)

5.4.2 Klynge A og B: jukstaposisjon vs. preposisjon

Som nevnt består trestrukturen av to overordnede klynger ved avstand 25. Den største forskjellen mellom disse to klyngene kan oppsummeres med at den øverste klyngen i trestrukturen (heretter klynge A) består av MS der jukstaposisjon er den dominerende konstruksjonstypen (71,9–98,4 %), mens den nederste klyngen (heretter klynge B) består av MS der konstruksjonstypen i høyere grad varierer (2,3–62,6 % juksta.), og et flertall av MS-ene foretrekker preposisjon. Dette er en generalisering, og som det også kan observeres i tabell 19 og tabell 20 er det både forskjeller mellom MS-ene innad i de to klyngene og likhetstrekk mellom MS på tvers av de to klyngene.

<i>Klynge A</i>				
MS	Kategori	av %	med %	juksta. %
<i>stykke</i>	Fraksjon	1,0	0,6	98,4
<i>smule</i>	Fraksjon	3,0	0,0	97,0
<i>slurk</i>	Kvantum	0,0	4,7	95,3
<i>rekke</i>	Form	3,5	2,0	94,5
<i>masse</i>	Form	7,1	0,8	92,2
<i>dråpe</i>	Kvantum	3,5	5,3	91,2
<i>porsjon</i>	Kvantum	0,9	7,9	91,2
<i>skive</i>	Fraksjon	4,5	5,0	90,5
<i>skvett</i>	Kvantum	0,0	11,6	88,4
<i>slump</i>	Kvantum	0,0	15,5	84,5
<i>gruppe</i>	Samling	13,9	3,9	82,1
<i>bit</i>	Fraksjon	14,4	5,4	80,2
<i>dose</i>	Kvantum	6,1	14,5	79,4
<i>flokk</i>	Samling	6,1	17,6	76,3
<i>mengde</i>	Ub. mål	10,4	14,5	75,1
<i>knippe</i>	Form	16,2	9,2	74,6
<i>bunke</i>	Form	0,7	24,9	74,4
<i>anelse</i>	Ub. MS	28,1	0,0	71,9

Tabell 20: Klynge A

<i>Klynge B</i>				
MS	Kategori	av %	med %	juksta. %
<i>bukett</i>	Form	15,8	21,6	62,6
<i>klase</i>	Form	12,2	34,1	53,7
<i>klynge</i>	Form	19,4	29,9	50,7
<i>rull</i>	Form	0,9	50,4	48,7
<i>stabel</i>	Form	7,8	46,1	46,1
<i>lass</i>	Form	6,4	50	43,6
<i>rad</i>	Form	11,7	51,1	37,2
<i>horde</i>	Samling	41,8	25,5	32,7
<i>gjeng</i>	Samling	5,3	72,6	22,1
<i>haug</i>	Form	14,7	69,6	15,7
<i>stim</i>	Samling	48,4	38,7	12,9
<i>sverm</i>	Samling	72,2	15,6	12,2
<i>team</i>	Samling	65,9	31,8	2,3

Tabell 19: Klynge B

MS-enes semantiske gruppetilhørighet i klynge A og B

Til tross for variasjon innad i de to klyngene er det interessant å observere at alle MS-ene i klynge B tilhører de semantiske gruppene samlinger og former. Klynge A inneholder også et par eksempler på samlinger og former, men domineres av fraksjoner og kvanta, samt de to ubestemte målssubstantivene *mengde* og *anelse*. En kan derfor ane tendensen til at MS tilhørende de semantiske gruppene fraksjoner, kvanta og ubestemte målssubstantiv foretrekker jukstaposisjon i frasekategori 1, mens bildet for samlinger og former er mindre

<i>Klynge A1</i>				
MS	Kategori	av %	med %	juksta. %
<i>stykke</i>	Fraksjon	1,0	0,6	98,4
<i>smule</i>	Fraksjon	3,0	0,0	97,0
<i>slurk</i>	Kvantum	0,0	4,7	95,3
<i>rekke</i>	Form	3,5	2,0	94,5
<i>masse</i>	Form	7,1	0,8	92,2
<i>dråpe</i>	Kvantum	3,5	5,3	91,2
<i>porsjon</i>	Kvantum	0,9	7,9	91,2
<i>skive</i>	Fraksjon	4,5	5,0	90,5
<i>skvett</i>	Kvantum	0,0	11,6	88,4
<i>slump</i>	Kvantum	0,0	15,5	84,5

Tabell 22: *Klynge A1*

<i>Klynge A2</i>				
MS	Kategori	av %	med %	juksta. %
<i>gruppe</i>	Samling	13,9	3,9	82,1
<i>bit</i>	Fraksjon	14,4	5,4	80,2
<i>dose</i>	Kvantum	6,1	14,5	79,4
<i>flokk</i>	Samling	6,1	17,6	76,3
<i>mengde</i>	Ubest. MS	10,4	14,5	75,1
<i>knippe</i>	Form	16,2	9,2	74,6
<i>bunke</i>	Form	0,7	24,9	74,4
<i>anelse</i>	Ubest. MS	28,1	0,0	71,9

Tabell 21: *Klynge A2*

Som tidligere nevnt kjennetegnes begge klyngene av at MS-ene i høy grad (71,9-98,4 %) foretrekker konstruksjonstypen jukstaposisjon. Forskjellen mellom de to klyngene er liten, noe som også kan leses ut fra trestrukturen i figur 5 ved at klyngene skiller seg fra hverandre ved avstand 2 i trestrukturen. Det er likevel noen forskjeller som kan være interessante å peke på. MS-ene i klynge A1 har blant annet det til felles at de i noe høyere grad opptrer med jukstaposisjon enn hva som er tilfellet for MS-ene i klynge A2. Til tross for likheter vil jeg undersøke begge de to klyngene og variasjonen mellom de tre konstruksjonstypene med utgangspunkt i MS-enes semantiske gruppetilhørighet og AS-semantikk.

MS-enes semantiske gruppetilhørighet i klynge A1 og A2

Ser en på MS-enes semantiske gruppetilhørighet, domineres klynge A1 av MS fra de semantiske gruppene fraksjoner og kvanta. Unntaket er formene *rekke* og *masse*, som derfor også må undersøkes nærmere. Som nevnt er tendensen derfor at både fraksjonene og kvantaene ser ut til å foretrekke jukstaposisjon i frasekategori 1, og jeg vil derfor undersøke nærmere hvorfor det er slik. MS-ene i klynge A2 tenderer også mot å foretrekke jukstaposisjon, men varierer derimot mer når det kommer til MS-enes semantiske gruppetilhørighet. Klyngen består av fraksjonen *bit*, kvantumet *dose* og de ubestemte MS-ene *mengde* og *anelse*. I tillegg finner en de to samlingene *gruppe* og *flokk*, samt formene *knippe* og *bunke* her, og klyngen må av den grunn karakteriseres som svært heterogen. Et spørsmål som dermed gjør seg gjeldende, er hvorfor disse MS-ene, på tross av ulik semantisk gruppetilhørighet, klynger seg sammen.

5.4.4 Klynge A1: Fraksjoner, kvanta og formene rekke og masse

Fraksjoner: AS-semantikk

Helt på enden av jukstaposisjon vs. preposisjon-skalaen, skissert opp med figur 6, finner en blant annet fraksjonene (*stykke*, *smule*, *skive* og *bit*) med 80,2–98,4 % opptreden med jukstaposisjon. Det som kjennetegner fraksjonene som gruppe, er tendensen deres til å opptre med både konkrete og abstrakte masser. I de tilfellene der AS-et er konkret, refereres det til ikke-levende objekter, som vist med AS-ene *toast* og *papir* i (54) og (55):

- (54) Hun tok en ny bit toast, tenkte at hun umulig ville orke å spise opp (...)
(55) han krøllet sammen et usynlig stykke papir i hånden.

I eksemplene over står MS-ene til konkrete AS, men det er ikke alltid slik disse MS-ene opptre i PPT-konstruksjoner. Særlig *smule* (56), men også *bit* (57) og *stykke* (58) opptre også i konstruksjoner der de måler abstrakte AS, som vist med *avsky*, *nostalgi* og *arbeid* i følgende eksempler:

- (56) nedlatenhet, avsmak, kanskje til og med en smule avsky.
(57) gjerne en bit god, gammel nostalgi ikledd noen enkle elementer av velstand (...)
(58) Det er et imponerende stykke arbeid som er gjort i forsvarskomiteen (...)

I (56)–(58) over kan det argumenteres for at den opprinnelige leksikalske betydningen til MS-ene er nedtonet ettersom MS-ene ikke viser til en konkret *bit*, en konkret *smule* eller et konkret *stykke*. I (56) ser en eksempelvis ikke for seg en konkret *smule* med betydningen ‘en liten del av noe som smuldres opp’ (BOB), ettersom dette forutsetter at *avsky* er noe som kan smuldres opp i små biter og ta samme formen som en konkret *smule*. Av den grunn må *smule* i (56) heller forstås som en abstrakt kvantitativ størrelse som konseptuelt «legges oppå» AS-et for å måle det. Det samme gjelder for *bit* og *stykke* i (57) og (58). I både (56) og (57) er det mulig å erstatte MS-et med for eksempel *liten mengde* eller *litt* uten at betydningen merkbart endrer seg. Det samme gjelder også for *stykke* i (58), men forskjellen her er at adjektivet *imponerende* fører til en oppvurdering av MS-et, slik at en erstatning kun kan skje med for eksempel *stor mengde* eller *mye*.

Som tidligere nevnt (jf. kapittel 3.2.2) regner Verveckken en slik kontekstutviding hos MS-ene, der MS-ene kan opptre med blant annet abstrakte AS, tap av leksikalsk innhold (semantisk bleking), samt muligheten til å erstatte MS-et med en kvantor som «symptomer» på grammatikalisering (Verveckken, 2015a: 75, 93–95). Det er derfor tenkelig at en her har å gjøre med grammatikaliserte former av de nevnte fraksjonene. Men det er ikke bare når

fraksjonene opptrer med abstrakte AS at de viser «symptomer» på grammatikalisering. *Skive*, som også har høy frekvens med jukstaposisjon (90,5 %), opptrer derimot oftest med konkrete AS. Det samme gjelder også for *bit*. Typiske eksempler er vist med (59)–(61):

- (59) 3 tørkede svsker, 1 kanelstang, 1 skive frisk ingefær, skrelt ½ -1 ts sitronsaft, eller etter smak (...)
- (60) Mamma smører fire skiver kneipp med sjokoladepålegg hver dag.
- (61) pleier å ha en bit kokesjokolade liggende i øverste skuffen i nattbordet.

Det som kan observeres ved treffene på *skive* og *bit* i korpuset er at de i svært mange tilfeller har likhetstrekk med en semantisk gruppe av MS som har blitt utelatt i denne undersøkelsen, nemlig konvensjonelle MS, som for eksempel *liter*, *gram* og *meter*. Grunnen til denne likheten er at *skive* og *bit* i mange tilfeller refererer til mer eller mindre fastsatte størrelser, slik som vist i (59)–(61), og derfor kan beskrives som det Kinn (2001) kaller gode enhetstellere. Likheten kan også belyses ved at *skive*, i hele 56 % av tilfellene opptrer med en kvantor av typen tall og i 10,4 % av tilfellene opptrer med kvantoren *noen* foran seg (9 % tall og 3 % *noen* for MS-et *bit*). At disse fraksjonene kan opptre med kvantorer signaliserer at det i visse kontekster er snakk om fastsatte mengder av noe, og at disse mengdene kan eller skal telles. Slike eksempler på fraksjoner brukt som gode enhetstellere i korpuset finner en særlig i oppskrifter og fremgangsmåter, som vist med (59).

Ved å innta en funksjon lik den konvensjonelle MS har, kan det argumenteres for at MS-ets referent mister status som «godt objekt» i den virkelige verden. Langacker underbygger dette når han skriver at konvensjonelle MS (*unit of measure*) ikke kan regnes som fysiske, men heller som «physically manifested only as an aspect of constitutive entities» (Langacker, 2009: 64). De har altså ingen form, men en kvantitativt kategoriserende funksjon. I likhet med fraksjonene stående til abstrakte AS, mangler derfor også fraksjonene, brukt som konvensjonelle mål, en «god» fysisk referent i den virkelige verden, og må heller forstås som et kvantitativt aspekt ved det som blir målt (AS-et).

Til tross for at de er regnet som sekundært kvantifiserende MS hos blant andre Kinn (2001), viser det seg her at fraksjonene i visse kontekster har flere likhetstrekk med primært kvantifiserende MS. De undersøkte fraksjonene foretrekker jukstaposisjon, de kan i visse kontekster forstås som å ha «dårlige» referenter i den virkelige verden, og de kan kategorisere kvantitativt over både konkrete og abstrakte masser. Dette taler for at flere av fraksjonene kan forstås som grammatikaliserte og semantisk blekede ved at de har fått en betydningsendring.

Fraksjoner: av vs. med

Det er utfordrende å si noe om fordelingen *av vs. med* for fraksjonene på grunn av fraksjonenes lave frekvens i konstruksjoner med preposisjon. Det som likevel kan observeres, er at i de tilfellene fraksjonene faktisk opptrer med preposisjon, så er den foretrukne preposisjonen *av* (med unntak av MS-et *skive*). Dette stemmer også over ens med det Damberg (2002) observerer for fraksjoner på svensk. Flere mulige forklaringer på konstruksjoner med *av* har blitt foreslått. Mens Kinn (2001) forklarer *av*-konstruksjoner med materialmetafor (*et objekt [konstituert] av et materiale*) og Ekberg (1994) og Damberg (2002) forklarer det med den lignende relasjonen *X består av Y*, foreslår Koptjevskaja-Tamm (2001) en «smitteeffekt» fra partitive kontekster som en potensiell forklaring (jf. kapittel 3.3.2).

Selv om noen PPT-konstruksjoner trolig kan sies å ha en antydning til partitiv betydning (*en del av en helhet*), har jeg funnet få av disse i mitt eget materiale, noe som støtter Kinn (2001) når han skriver at en partitiv forklaring på PPT-konstruksjoner med *av* er mindre relevant for norsk. I (62) er det mulig å tolke *en kjempemessig, saftig bit* som en del av helheten *kamskjell[et]*. Denne tolkningen motiveres trolig av MS-et *bits* opphav i *å bite* (BOB), og *av* kan derfor også ha «smittet» over fra verbaluttrykk som *å bite av noe*.

(62) En kjempemessig, saftig bit av kamskjell, for eksempel.

Ettersom partitive kontekster viser seg å være en dårlig forklaringsmodell for fraksjoner i konstruksjoner med *av*, må materialmetaforen undersøkes nærmere. Ifølge Kinn (2001) motiverer materialmetaforen uttrykk av typen *et objekt [konstituert] av et materiale*. I tillegg til å kunne inneha en viss partitiv betydning, vil eksempelet med *bit* i (62) også kunne forstås på følgende måte: *en kjempemessig, saftig bit [konstituert] av kamskjell*. En slik objektlesning gjør seg enda tydeligere i eksempler som (63), der relasjonen mellom MS-et og AS-et kan konseptualiseres som *to delvis oppspiste stykker [konstituert] av oksehud*:

(63) to delvis oppspiste stykker av oksehud, pakken med hundekjeks (...)

Det går likevel an å spørre seg om ikke preposisjonen *med* også er gangbar i de nevnte eksemplene, slik som i eksempel (64). Hva som skiller *en bit av kamskjell* og *en bit med parmesan* er ikke tydelig, selv om det er mulig at *med* realiserer en tolkning av (64) der fokuset ligger på *bitens form*, eller på *bit* som *en beholder med [innholdet] parmesan*. Skillet mellom *av* og *med* for fraksjonene er med andre ord ikke svart-hvitt selv om de som gruppe foretrekker konstruksjoner med preposisjonen *av* over *med*.

(64) Vi skal ha på en bit med parmesan. Ferskrevet parmesan.

Kvanta: AS-semantikk

I tillegg til fraksjoner består klynge A1 av MS fra den semantiske gruppen kvanta. Kvanta som semantisk gruppe består av MS-ene *slurk*, *dråpe*, *porsjon*, *skvett*, *slump* og *dose*, og deler mange egenskaper med fraksjoner. I likhet med fraksjonene kjennetegnes de også av å stå til konkrete eller abstrakte masse-AS og er høyfrekvente med jukstaposisjon. Dette er trolig også grunnen til at flere MS fra disse gruppene behandles som én semantisk gruppe, porsjonssubstantiv, hos Kinn (2001). Jeg vil likevel i de kommende avsnittene argumentere for å skille fraksjoner og kvanta, slik også Koptjevskaja-Tamm (2001) gjør. Denne argumentasjonen bygger på observasjoner i mitt eget materiale.

Det første skillet jeg vil peke på er typen AS, forstått som AS-referentenes fysiske manifestasjon i den virkelige verden. Mens fraksjonene, brukt konkret, på en forenklet måte kan sies å måle «faste» masser, slik som *kokesjokolade*, *oksehud*, *kneipp* og *parmesan* vist i eksempler over, måler flere av kvantaene «løse» masser eller væsker, slik som *vaksine*, *rom* og *vann*, vist med (65)–(67):

(65) Det skjer ved å dryppe en dråpe med vaksine inn i munnen på vedkommende.

(66) Han satt tilbakelent på sengen med en skvett rom i glasset.

(67) Slapp av mann, ta deg en slurk vann nå, slik at vi kan fortsette.

På samme måten som for fraksjonene finnes det både kvanta som opptrer med abstrakte AS (*dose*, *porsjon*), og kvanta som nesten utelukkende står til konkrete AS (*slurk*, *skvett*, *dråpe* og *slump*), som vist med eksemplene over. Det er altså intern variasjon også i denne semantiske gruppen. Eksempler på kvantaene *porsjon* og *dose* stående til abstrakte MS er vist med (68) og (69):

(68) kandidater med sosial intelligens, en god porsjon dannelse, gjerne ledererfaring og praktisk sans.

(69) standhaftighet og en ikke rent liten dose oppfinnsomhet.

I likhet med fraksjonene stående til abstrakte AS vil jeg hevde at både *porsjon* og *dose* i eksemplene over har mistet det opprinnelige leksikalske innholdet sitt knyttet til oppmålte mengder mat eller legemidler, og at det først og fremst er betydningen ‘stor mengde’ eller ‘mye’ som blir realisert i (68) og (69). Den oppvurderende betydningen er et resultat av adjektivene i MS-frasene. Det er altså mulig at en også her har med grammatikaliserte former

av MS-ene å gjøre. De nevnte MS-ene viser tap av restriksjon, og derfor ekspansjon til nye kontekster (abstrakte AS), kan erstattes av *mye* og har mistet deler av sitt opprinnelige leksikalske innhold (semantisk bleking). Dette resulterer i at MS-ene i liten grad kan sies å ha en «god» referent i den virkelige verden, noe som gjør at MS-ets funksjon først og fremst er å kategorisere kvantitativt over AS-et.

I flere av tilfellene der kvantaene opptrer med konkrete AS (*slurk, skvett, dråpe* og *slump*) er derimot tendensen, i likhet med fraksjonene *skive* og *bit*, at MS-enes utstrekning er begrenset og at MS-et kan brukes på en måte som kan minne om konvensjonelle MS ved å opptre i oppskrifter og fremgangsmåter der det er gitt at leseren forstår akkurat hvor stor mengde det refereres til. Disse kvantaene, brukt på denne måten, kan altså beskrives som gode enhetstallere. To eksempler på kvanta brukt som konvensjonelle MS er *skvett* i (70) og *dråpe* i (71). Om *skvett* kan regnes som en god enhetstall kan diskuteres. Det er antageligvis ikke så vanlig å snakke om *flere skvetter* i flertall, men at *1 skvett* kan opptre i oppskrifter og fremgangsmåter viser likevel at *1 skvett* skal være en gjenkjennelig mengde for leseren.

(70) 1 ss fransk sennep, 1 skvett saft fra en sitron, 1-2 ts pepper (...)

(71) Drypp en dråpe jod-stivelse-vann på en glassplate.

Argumentet blir derfor at også kvantaene, i likhet med fraksjonene, i flere tilfeller ligner de primært kvantifiserende MS-ene ved at de først og fremst kategoriserer kvantitativt heller enn kvalitativt over AS-et, foretrekker konstruksjoner med jukstaposisjon og har en «dårlig» referent i den virkelige verden. Både kvantaene stående til abstrakte AS og kvantaene som ligner konvensjonelle MS, er derfor trolig et resultat av grammatikalisering.

Kvanta: av vs. med

En annen forskjell mellom kvantaene og fraksjonene er foretrukket preposisjon. Det kan observeres i den tidligere viste tabell 22 at samtlige kvanta (inkludert *dose* i klynge A2) ser ut til å foretrekke preposisjonen *med* over *av* i konstruksjoner med preposisjon, altså det motsatte av fraksjonene. Dette taler også for å behandle de to gruppene separat. Selv om denne undersøkelsen baserer seg på et mindre utvalg av MS, og få kvanta, er observasjonen svært interessant. Som nevnt i kapittel 3.3.2, skriver Damberg (2002) at kvanta på svensk ikke opptrer i konstruksjoner med preposisjonen *med*, og derfor foretrekker *av*. Jeg observerer med andre ord det motsatte for kvantaene i mitt materiale.

Hvorfor kvantaene ser ut til å foretrekke *med* over *av* må derfor undersøkes nærmere. Dersom fraksjonenes opptreden i konstruksjoner med *av* kan forklares ved hjelp av relasjonen

et objekt [konstituert] av et materiale, vil det være interessant å se om kvantaenes foretrukne opptreden med *med* også kan forklares på en lignende måte. Kinn foreslår at preposisjonen *med* i PPT-konstruksjoner på norsk blant annet kan forklares med beholdermetafor (*en beholder med et innhold*, jf. kapittel 3.3.2). Ettersom fraksjoner og kvanta ser ut til å foretrekke ulike preposisjoner, og det er foreslått at disse preposisjonene kan forklares med ulike metaforer for kvantitet, er det muligens snakk om to ulike måter å forstå kvantifisering på for fraksjonene og kvantaene. Spørsmålet blir derfor om beholder-*med* kan forklare kvantaenes opptreden i konstruksjoner med *med*.

Ettersom «ekte» beholdere, slik som *kopp*, *sekk* og *kurv*, tilhører den semantiske gruppen beholdersubstantiv, kan ingen av kvantaene sies å være «ekte» beholdere i seg selv. Det kan derimot argumenteres for at kvantaene *slurk*, *porsjon*, *skvett* (og *dose* i klynge B) er sterkt relaterte til «ekte» beholdere når de brukes konkret. En kan kanskje gå så langt som å si at kvantaene, med sin opprinnelige konkrete betydning, er avhengige av å ha blitt målt eller oppbevart i en form for beholder. En *slurk* kan forstås som ‘en munnfull’ (BOB), eller så mye væske en får inn i munnen om gangen når en drikker. Munnen er derfor en naturlig beholder som er grunnleggende for forståelsen av *slurk*. En *porsjon* er ‘en del/andel målt i mengde’ (BOB), *skvett* kan forstås som ‘en liten porsjon’ (BOB), og det samme kan sies om *dose*, ‘en mengde som skal brukes av et legemiddel’ (BOB). Legemidler opptrer normalt enten i flytende form i beholdere som glass, målebeger eller sprøyter, eller som piller:

(72) Han hadde dusjet, spist en porsjon med cornflakes nede i frokostsalen (...)

(73) trakk hun opp en raus dose med hjertestimulerende middel. Digitrin, godt i riktig dose (...)

Mengdene det refereres til i eksemplene over, må forstås som «oppmålte» og «løse» masser eller væsker som oftest måles ved å puttes i beholdere. Selv om beholderne ikke er eksplisitt nevnt i hverken eksempel (72) eller (73), må de (*skål* og *sprøyte* e.l.) sies å være tilstedeværende i handlingen. At det er beholdermetaforen som motiverer disse konstruksjonene konseptualisert som *en beholder med et innhold*, er derfor ikke utenkelig.

Men det er ikke alltid slik at en «ekte» beholder er like tilgjengelig. Spesielt ikke for kvantaene *dråpe* og *slump*, som også må nevnes. *Dråpe* måler også konkrete masser (væsker) som vist i eksempel (74), og er i dette eksempelet ikke knyttet til noen form for beholder:

(74) noen dråper med blod faller tungt og klebrig til bakken.

Slump derimot, står til *tellelige* AS som kan være både konkrete og abstrakte. *Slump* kan referere til væsker, som i (75), men refererer likevel oftest til penger (80 % av tilfellene), som i (76). *Slump* skiller seg derfor fra de andre kvantaene ved å måle mer «faste» eller abstrakte masser. På den måten kan *slump* ligne både MS i de semantiske gruppene fraksjoner og former, der sistnevnte vil bli diskutert i kapittel 5.4.9. At det er ulne grenser mellom de semantiske gruppene, er forventet. Ifølge *Bokmålsordboka* (BOB) kan *slump* ha betydningene 'tilfelle', '(god) del' eller 'rest'. *Slump* må altså sies å være et dårlig objekt i seg selv ettersom en konkret referent i den virkelige verden i liten grad er tilgjengelig i eksempler som (76). Dette kan være grunnen til at *slump* også befinner seg blant MS-ene som foretrekker jukstaposisjon. Når *slump* ikke har en «god» referent i den virkelige verden er kategoriseringen gjort av MS-et først og fremst kvantitativ.

- (75) han hadde en ørliten slump akevitt oppi kaffen sin og så spørrende på Margaret (...)
(76) Staten betaler ut en god slump med penger til kommunene (...)

I motsetning til de andre kvantaene er *slump* (stående til penger) og *dråpe* i liten eller ingen grad knyttet til en «ekte» beholder, så en annen forståelse av beholder er her nødvendig dersom relasjonen *en beholder med et innhold* skal kunne forklare kvantaenes tendens til å foretrekke preposisjonen *med*. Det er tenkelig at det ikke bare er tilknyttede «ekte» beholdere som motiverer beholder-*med*, men også stoffet i seg selv konseptualisert som en beholder. Lakoff og Johnson (1980) skriver at få menneskelige instinkter er mer grunnleggende enn det territoriale, og at mennesker merker av områder slik at det får en innside og en avgrensede overflate. Å definere et territorium ved å skape en grense rundt det er ifølge Lakoff og Johnson å kvantifisere, og på denne måten kan ulike stoffer selv betraktes som beholdere (Lakoff og Johnson, 1980: 29).

Dette synet på kvantifisering kan bidra til en større forståelse av beholder-*med* og måten kvanta måler på. «Løse» masser, som f.eks. *cornflakes* (72) og *blod* (74), er avhengige av å bli begrenset spatialet for å kunne kvantifiseres slik de gjør i de nevnte eksemplene. Uten en perseptuell eller fysisk beholder vil den «løse» massen eller væsken, *cornflakes* eller *blod*, spre seg utover underlaget og innta en ny form i den virkelige verden. Sammenligner en kvantaene med fraksjonene, ser en at AS-ene som fraksjonene kategoriserer over, «faste» masser som *papir* og *ingefær*, ikke har behovet for en beholder på samme måten som de «løse» massene stående til kvantaene. De «faste» massene har som regel allerede en fast og (perseptuelt) stabil form som sjelden endrer seg, med mindre den for eksempel deles i mindre

deler. Motivasjonen for en beholder er derfor større for AS-ene som kvantaene kategoriserer over enn for AS-ene som fraksjonene kategoriserer over, og dette kan muligens forklare hvorfor fraksjonene og kvantaene foretrekker ulike preposisjoner.

Formene rekke og masse

Selv om klynge A1 er dominert av fraksjoner og kvanta, finner en også to MS fra den semantiske gruppen former her. Den semantiske gruppen former vil som helhet bli diskutert senere, men ettersom *rekke* (94,5 % juksta.) og *masse* (92,2 % juksta.) tydelig skiller seg fra de andre formene ved å foretrekke jukstaposisjon, og derfor også klynger seg sammen med fraksjoner og kvanta, vil disse bli diskutert her.

Som det også kan observeres i oversikten i tabell 13 skiller de to MS-ene *rekke* og *masse* seg fra de andre formene ved at de i høyere grad også opptrer med abstrakte AS enn hva som er tilfellet for de andre formene. Dette er vist med AS-frasene *nederlag* og *dritt og ljug* i eksempel (77) og (78):

- (77) Svak intellektuell og sosial fungering medfører en rekke nederlag.
- (78) Reidar truet med å servere en masse dritt og ljug om at bestefar hadde robbet jøder under krigen.

På denne måten, brukt til å kategorisere over abstrakte AS, ligner *rekke* og *masse* på eksempler som allerede har blitt vist med fraksjoner og kvanta, der det opprinnelige leksikalske innholdet til MS-ene er nedtonet til fordel for en mer kvantitativ lesning. Kinn observerer også denne tendensen hos *rekke* og *masse* (Kinn, 2001, 2017) og argumenterer blant annet for at selv om MS-et *rekke* opprinnelig er et gruppesubstantiv, må det også delvis anses som medlem av den semantiske gruppen ubestemte talls substantiv når hovedbetydningen til *rekke* er *et stort antall* og den opprinnelige sekvensielle betydningen er tonet ned eller borte (Kinn, 2001: 93).

En lignende forklaring vil også kunne anvendes på MS-et *masse*. Som eksempel (78) viser, er det ikke her snakk om *masse* i betydningen '(formløst) stoff, substans' (BOB), men heller den abstrakte betydningen *stor mengde*. Selv om konkret *dritt* er en masse, må *dritt* her forstås som en abstrakt masse, 'negative ytringer'. Dette vil med andre ord si at *rekke* og *masse* i visse kontekster har mistet mye av sin opprinnelige betydning og sitt kvalitative innhold og blitt mer like «funksjonsord». Kinn skriver at utviklingen av *masse* på norsk «exhibit[s] a number of characteristics of grammaticalization (...) When *masse*_N [N = noun] develops the meaning variant of *masse*_{MN} [MN = measure noun], this is a case of

desemanticization or bleaching (...) The further this development goes, the more quantifier-like the measure noun becomes» (Kinn, 2017: 162).

På denne måten ligner *rekke* og *masse* på de tidligere diskuterte fraksjonene og kvantaene (*bit*, *stykke*, *smule*, *porsjon* og *dose*) som også kan kategorisere kvantitativt over abstrakte masser i materialet. De har mistet deler av sitt leksikalske innhold og kan dermed beskrives som semantisk blekede, de har fått større utstrekning og kan erstattes av *mange/få* eller *mye/lite*, som også er de samme «symptomene» Verveckken observerer for grammatikaliserte MS i spansk (Verveckken, 2015a). At *rekke* og *masse*, som resultat av en grammatikaliseringsprosess, har blitt mer like primært kvantifiserende MS, kan trolig forklare hvorfor de to MS-ene opptrer i klynge A1 sammen med fraksjonene og kvantaene og ikke sammen med flertallet av formene i klynge B3. På grunn av lav frekvens i konstruksjoner med preposisjon vil jeg ikke gå nærmere inn på diskusjonen *av* vs. *med* for de to formene.

Oppsummering klynge A1:

MS-ene i klynge A1 tilhører de tre gruppene fraksjoner, kvanta og former (*rekke* og *masse*). Som vist foretrekker disse MS-ene konstruksjoner med jukstaposisjon. I tillegg har jeg vist at flere av de nevnte MS-ene opptrer med abstrakte AS eller i kontekster der de kan fungere som konvensjonelle MS og gode enhetstallere. I tråd med tidligere forskning er argumentet at en slik kvantitativ lesning av MS-et fører til at MS-et mister status som «god» referent i den virkelige verden. MS-et kan altså sies å miste egenskaper knyttet til opphavet sitt som substantiv og innholdsord («god» referent og kvalitativ kategorisering), og får egenskaper som i høyere grad knyttes til kvantorer og funksjonsord («dårlig» referent og kvantitativ kategorisering).

MS-ene i klyngen varierer derimot når det kommer til valget mellom preposisjonene *av* og *med*, og jeg observerer at skillet mellom *av* og *med* speiler skillet mellom de to semantiske gruppene fraksjoner (*av*) og kvanta (*med*). Dette har blitt forsøkt forklart med de to metaforene for kvantitet, materialmetafor og beholdermetafor, presentert hos Kinn (2001). Semantikken til MS-ene i de to gruppene begrenser hvilke AS de ulike MS-ene kan opptre med, noe som også bidrar til at relasjonen mellom MS-et og AS-et kan konseptualiseres på to ulike måter. Mens fraksjonene som gruppe måler en «fast» masse som trolig motiverer en objektlesning av typen *et objekt [konstituert] av et materiale*, og derfor material-*av*, måler kvantaene «løse» masser der referenten i høyere grad, enten fysisk eller konseptuelt, har behov for en beholder og en begrensning for å kunne kvantifiseres. Det er derfor tenkelig at

dette i høyere grad motiverer en beholderlesning av typen *en beholder med et innhold* og derfor *beholder-med*.

5.4.5 Klynge A2: MS som foretrekker jukstaposisjon (en heterogen klynge)

<i>Klynge A2</i>				
MS	Kategori	av %	med %	juksta. %
<i>gruppe</i>	Samling	13,9	3,9	82,1
<i>bit</i>	Fraksjon	14,4	5,4	80,2
<i>dose</i>	Kvantum	6,1	14,5	79,4
<i>flokk</i>	Samling	6,1	17,6	76,3
<i>mengde</i>	Ubest. MS	10,4	14,5	75,1
<i>knippe</i>	Form	16,2	9,2	74,6
<i>bunke</i>	Form	0,7	24,9	74,4
<i>anelse</i>	Ubest. MS	28,1	0,0	71,9

Tabell 23: Klynge A2

Klynge A2 er mer heterogen når det kommer til MS-enes semantiske gruppetilhørighet enn klynge A1, og består av både samlingene *gruppe* og *flokk*, fraksjonen *bit*, kvantumet *dose*, de ubestemte målssubstantivene *mengde* og *anelse*, samt formene *knippe* og *bunke*. Både *bit* og *dose* har blitt kommentert tidligere, og ettersom de viser samme tendenser som MS-ene i de semantiske gruppene de tilhører, vil de heller ikke bli videre kommentert her. *Gruppe* og *flokk* er samlinger, men skiller seg tydelig fra de andre samlingene, som vil bli diskutert nærmere i kapittel 5.4.7. De vil derfor kort bli undersøkt her. Det samme vil også de to formene *knippe* og *bunke*, samt de to ubestemte målssubstantivene *mengde* og *anelse*.

Felles for MS-ene i klynge A2 er at samtlige har høy frekvens med jukstaposisjon, mens det derimot ikke kan sies å være noe enhetlig bilde av fordelingen *av* vs. *med*. Ettersom klynge A1 og 1B må forstås som svært like ut fra trestrukturen i figur 5, er det også grunn til å tro at forklaringen på den høye frekvensen med jukstaposisjon vil kunne være den samme for MS-ene i begge klyngene.

De ubestemte målssubstantivene mengde og anelse

De ubestemte målssubstantivene regnes av Kinn (2001) som primært kvantifiserende MS, og er av den grunn også forventet å foretrekke jukstaposisjon (Faarlund m.fl., 1997: 240, Kinn, 2001: 144). Av den grunn vil jeg bare i kortere trekk nevne dem her. Både *mengde* og *anelse* opptrer med AS der referentene er både konkrete og abstrakte masser. *Mengde* kan i tillegg opptre med tellelige AS. Begge MS-ene må beskrives som å ha mindre «gode» referenter i

den virkelige verden ved at de mangler kvalitative egenskaper slik som en tydelig form og funksjon. *Mengde* kan beskrives som ‘stort kvantum, masse, overflod; stort antall’ (BOB), mens *anelse* kan forstås som ‘mistanke, tvil; fornemmelse, (forut)følelse, svakt inntrykk’ eller ‘liten mengde’ (BOB). I likhet med tidligere diskuterte MS, som enkelte eksempler av fraksjoner, kvanta og formene *rekke* og *masse*, har ikke de to ubestemte målssubstantivene en «god» referent i den virkelige verden.

Ettersom *mengde* og *anelse* er de eneste ubestemte målssubstantivene som har blitt undersøkt, er det vanskelig å skulle si noe om gruppen som helhet når det gjelder opptreden i konstruksjoner med preposisjon. Mens *mengde* opptrer med både *av* (10,4 %) og *med* (14,5 %), er det interessant å merke seg at *anelse*, som eneste MS i frasekategori 1, ikke opptrer med preposisjonen *med* en eneste gang. Dette kan ha å gjøre med grunnbetydningen til *anelse* som noe rent abstrakt, nemlig ‘mistanke’ eller ‘fornemmelse’ (BOB), og at det i tillegg kan forstås som analogt med uttrykk som *fornemmelse av*, *lukt av* og *smak av*. En slik abstrakt størrelse har ingen gjenkjennelig eller fast form, ingen konkret referent i den virkelige verden og fungerer derfor svært dårlig som en beholder, noe som kan forklare hvorfor beholder-*med* ikke ser ut til å være mulig. Eksempler med MS-et *anelse* er vist med (79)–(80):

- (79) Stemmen som snakket hadde en anelse av irettesettelse, ikke tydelig anklagende (...)
(80) Bortsett fra en anelse leppestift og en omgang med pudderkvaster sminket hun seg aldri.

Formene knippe og bunke: AS-semantikk

Det har allerede blitt vist at former som *rekke* og *masse* har høy frekvens med jukstaposisjon. Om forklaringen som ble gitt for disse to formene også er gyldige for *knippe* og *bunke*, må undersøkes. Både *knippe* og *bunke* opptrer med tellelige AS, men mens *bunke* først og fremst måler konkrete objekter, kan *knippe* måle både konkrete objekter (81), levende vesener (82) og abstrakte AS (83), som vist med følgende eksempler:

- (81) pusse-opp-folket har et solid knippe brosjyrer å fabulere seg gjennom når det skal velges farge
(82) en hedersbemerkning som bare tilfaller et eksklusivt knippe personer
(83) Gjennom et lite knippe enkeltskjebner blir vi fortalt hvordan det kan arte seg

Ifølge *Bokmålsordboka* har *knippe* betydningen ‘noe som er knepet sammen’, men som vist med eksemplene over er det ikke denne betydningen, men heller ‘et antall’ eller ‘noen’ som er den vanligste for *knippe*. I likhet med *masse* og *rekke* må *knippe* derfor regnes som et allsidig

MS med stor utstrekning. Det kan med andre ord opptre i flere kontekster, noe som taler for at også *knippe* kan forstås som grammatikalisert. Hvorfor *knippe* ser ut til å foretrekke preposisjonen *av* over *med*, til tross for å være en form, kan ha å gjøre med *knippes* likheter med samlingene, som vil bli diskutert i kapittel 5.4.7. *Knippe* kan kategorisere kvantitativt over AS-et, med et kollektivt fokus, slik som vist med (81)-(83), men det kan også bli brukt med den mer opprinnelige betydningen, som i (84):

(84) Utenfor hyttevinduet løftet han opp et knippe med fisk.

Bunke oppfører seg derimot litt annerledes enn *rekke*, *masse* og *knippe*, ettersom det begrenser seg til å opptre med konkrete og tellelige objekter der referentene er flate, ofte firkantede og kan stables oppå hverandre vertikalt. Typiske AS er *papirer* (85), *bilder* (86), *dokumenter*, *blader* og *håndklær*:

(85) Han skyver en bunke papirer over bordet

(86) Hun hadde vist meg en bunke bilder en søndag jeg var hos henne (...)

Hvorfor *bunke* dermed ser ut til å foretrekke jukstaposisjon i høyere grad enn andre former, er usikkert, men det kan tenkes at *bunke* fungerer som en god enhetsteller. Til tross for *bunkes* begrensede utstrekning er *bunke* et frekvent MS i materialet, med 579 treff i frasekategori 1. Jeg vil komme tilbake til MS-enes frekvens i kapittel 6.1.4.

I likhet med flertallet av de andre formene, som vil bli diskutert senere, foretrekker *bunke* preposisjonen *med* over preposisjonen *av*. Formenes opptreden i konstruksjoner med preposisjonen *med* vil diskuteres nærmere i kapittel 5.4.9.

Samlingene flokk og gruppe: AS-semantikk

Både *flokk* og *gruppe* måler først og fremst AS der referenten er et levende vesen. I *flokks* tilfelle kan AS-ene være både mennesker og dyr, mens *gruppe* først og fremst måler mennesker. *Gruppe* kan også, i noen grad, opptre med objekter og abstrakte AS, noe som viser at også *gruppe* har en mer allsidig anvendelse og større utstrekning, noe som kan forklare *gruppes* opptreden i klynge A2. Hvorfor *flokk* derimot har høy frekvens med jukstaposisjon er vanskelig å si noe om, men i likhet med *bunke* er både *flokk* (637 treff) og *gruppe* (380) frekvente i frasekategori 1.

Oppsummering klynge A2

Klynge A2 har vist seg å være en svært heterogen klynge, både når det kommer til MS-enes semantiske gruppetilhørighet og opptreden i de to konstruksjonstypene med preposisjon. Det MS-ene likevel har til felles er at de foretrekker jukstaposisjon, at flere av dem har stor utstrekning (*mengde, anelse, knippe* og *gruppe*) ved å kunne kategorisere over ulike typer AS, samt at flertallet må regnes som frekvente i materialet (se vedlegg 8.2.2 for oversikt over MS-frekvens).

5.4.6 Klynge B1, B2 og B3: MS som foretrekker preposisjon

Klynge B1				
MS	Kategori	av %	med %	juksta. %
<i>horde</i>	Samling	41,8	25,5	32,7
<i>stim</i>	Samling	48,4	38,7	12,9
<i>sverm</i>	Samling	72,2	15,6	12,2
<i>team</i>	Samling	65,9	31,8	2,3

Tabell 24: Klynge B1

Klynge B2				
MS	Kategori	av %	med %	juksta. %
<i>gjeng</i>	Samling	5,3	72,6	22,1
<i>haug</i>	Form	14,7	69,6	15,7

Tabell 26: Klynge B2

Klynge B3				
MS	Kategori	av %	med %	juksta. %
<i>bukett</i>	Form	15,8	21,6	62,6
<i>klase</i>	Form	12,2	34,1	53,7
<i>klynge</i>	Form	19,4	29,9	50,7
<i>rull</i>	Form	0,9	50,4	48,7
<i>stabel</i>	Form	7,8	46,1	46,1
<i>lass</i>	Form	6,4	50,0	43,6
<i>rad</i>	Form	11,7	51,1	37,2

Tabell 25: Klynge B3

De tre siste klyngene klynge B1, B2 og B3 utgjør den tidligere nevnte klynge B. Det betyr at MS-ene i disse tre klyngene i høyere grad opptrer med preposisjon enn MS-ene i de tidligere diskuterte klyngene A1 og A2. Høyere frekvens i konstruksjoner med preposisjon gjør det mulig å undersøke *av*- og *med*-konstruksjonene nærmere. Det kan leses av trestrukturen i figur 5 at klynge B1 skiller seg ut som en egen klynge ved avstand 8, mens de to siste klyngene, klynge B2 og B3 dannes ved avstand 3, noe som betyr at klynge B1 også er mer ulik de to andre. Forskjellene kan grovt skisseres på følgende måte: Mens MS-ene i klynge B1 foretrekker preposisjonen *av* og utelukkende består av samlinger, foretrekker de to MS-ene i klynge B2 (*gjeng* og *haug*) preposisjonen *med*. MS-ene i den siste klyngen, klynge B3, tilhører den semantiske gruppen former og foretrekker preposisjonen *med* over *av*, men flere av formene i denne klyngen har også høy frekvens med jukstaposisjon.

5.4.7 Klynge B1: MS som foretrekker av

Samlinger: AS-semantikk

Klynge B1 består av de fire samlingene *horde*, *stim*, *sverm* og *team*. Klyngen plasserer seg ytterst, på motsatt side av fraksjonene i jukstaposisjon–preposisjonskalaen ved å være den klyngen med lavest frekvens med jukstaposisjon.

Som tidligere vist har samlingene flere fellestrekk med formene ved at begge gruppene opptrer med konkrete og tellelige AS, men det finnes også forskjeller mellom de to gruppene. Mens samlingene først og fremst står til AS der referentene er levende vesener (mennesker eller dyr), står formene til AS med konkrete ikke-levende referenter (objekter), eller noe abstrakt. At dette kan være en av årsakene til at samlingene i høyere grad enn alle de andre semantiske kategoriene av MS ser ut til å foretrekke preposisjon over jukstaposisjon er ikke utenkelig. Mens levende vesener har evnen til å bevege seg, kan ikke dette sies om objekter, som heller blir formet eller flyttet på av mennesker, dyr eller naturfenomener. I tråd med dette peker Langacker (2009) også på en annen viktig forskjell. Mens former, slik som *bunke*, refererer til en begrenset enhet karakterisert av sin spatiale konfigurasjon, er samlinger, slik som *flokk*, mindre spesifikke når det kommer til spatial konfigurasjon. Samlingene refererer i mindre grad til en bestemt form, og det legges derfor, ifølge Langacker, mer vekt på den kollektive funksjonen (Langacker, 2009: 64). At samlingene har en «dårligere» form kan henge sammen med at de levende vesenene som måles har evnen til å bevege seg, og derfor ikke kan regnes som spatialet konstante, eller begrensede. Av nevnte årsaker er samlinger og former behandlet separat, med visshet om at grensene mellom disse to semantiske gruppene er ulne, og at flere av MS-ene befinner seg i grenseland mellom disse, slik som vist med formen *knippe* i kapittel 5.4.5.

At samlingene nesten utelukkende opptrer med AS der referenten er et levende vesen, tilsier at samlingenes semantikk legger restriksjoner på hvilke typer AS de kan kategorisere over. Dette viser seg tydelig ved at mens *team* (87), *horde* (88) og *gjeng* måler mennesker, måler *stim* (89) og *sverm* (90) først og fremst svømmende og flygende dyr, men også mennesker:

- (87) Vi samlet et fremragende team av skrankeadvokater
- (88) Han løp med en horde av andre barn etter seg
- (89) Det var en hel stim av sølvblanke fisker der nede
- (90) sjåføren ble overmannet av en sverm av politispanere

I noen tilfeller kan også samlingene stå til konkrete og tellelige (ikke-levende) objekter, men da er fortsatt tendensen at disse AS-ene deler visse egenskaper, slik som for eksempel bevegelse, med levende vesener. Eksempler på slike objekter i materialet er *piler*, *trafikk* og *sneballer*, vist med *sneballer* i (91). Selv om det finnes eksempler på at noen av de nevnte samlingene også kan stå til abstrakte AS i materialet, er dette bare snakk om enkelte tilfeller, som vist med *sverm* i eksempel (92). Andre, tenkte eksempler, der samlinger måler et abstrakt AS (93), viser at slike konstruksjoner må regnes som ugrammatiske:

- (91) En sverm av sneballer raser mot skiltet i det samme.
- (92) nå befant hun seg sikkert i en sverm av følelser (...)
- (93) en ?horde/*gjeng/?sverm/?stim/*et team av glede/tanker

Oppsummert viser de gitte eksemplene samlingenes restriktive natur som MS. Selv om det ble vist med (92) at *sverm* også kan stå til abstrakte AS, er dette unntaket heller enn regelen for samlingene som gruppe. Samlingene skiller seg dermed fra flere av de allerede diskuterte fraksjonene, kvantaene og formene (*rekke* og *masse*), som viser stor utstrekning når det kommer til hvilke AS de kan opptre med.

Samlinger: jukstaposisjon vs. preposisjon

At samlingene *sverm* og *stim* ser ut til å foretrekke konstruksjoner med preposisjon over jukstaposisjon, observeres også av Kinn (2001: 143). Han gir to mulige forklaringer på dette: 1) Samlinger kan konseptualiseres som objekter i seg selv, og 2) svært store samlinger nærmer seg den kvantitative funksjonen oppheving av begrensning. Den første mulige forklaringen er at *sverm* og *stim*, på grunn av deres tendens til å måle et stort antall levende individer, i høyere grad enn for eksempel *flokk*, kan bli konseptualisert som et objekt i seg selv. Hvorfor samlinger bestående av et stort antall individer oppfattes som et objekt i seg selv forklarer William Croft (1991) med konseptuelt fokus:

The individuals that make up the whole are more salient in smaller quantities, simply because there are fewer of them and more attention can be focused on each. (..) In larger quantities, the individuals are less salient by themselves, and the aggregate is more salient, by virtue of its size (..) In that case, the numeral or quantifier is more likely to be conceived of as a unit in its own right, expressed as a noun or nounlike form (..) (Croft (1991: 134)

Kinn skriver også at «group nouns are used about «good» objects that to some extent tend to be conceptualized as something else (or more) than the material they are constituted of, thus disfavoured the use of juxtaposition» (Kinn, 2001: 144). Det må her poengteres at *group nouns* hos Kinn favner om både samlinger og former. At et fokus på kategoriseringen som blir

gjort av MS-et bryter opp konseptuell enhet og øker sannsynligheten for preposisjon, kan ses i sammenheng med det som allerede har blitt sagt om fraksjonene og kvantaene (samt formene *rekke* og *masse*). For disse har jeg argumentert for at i tilfeller der AS-et er abstrakt eller MS-et nærmer seg funksjonen konvensjonelle mål, så mangler MS-et en «god» referent i den virkelige verden. Ifølge Kinn (2001) fører dette til at fokuset flyttes mot AS-et. I samlingenes tilfelle, der MS-et kan konseptualiseres som et «godt» objekt i seg selv, har MS-et en «god» referent i den virkelige verden. Fokuset flyttes dermed til MS-et, noe som opphever konseptuell enhet, og dermed motiverer konstruksjoner med preposisjon.

Samlinger: av vs. med

Den foretrukne konstruksjonstypen til samlingene i klynge B1 er preposisjonen *av*. Dersom det er slik at samlingene kan konseptualiseres som «gode objekter» i seg selv (Kinn, 2001: 144), kan dette tale for at *av* er motivert av materialmetafor på grunn av en objektlesning av typen *et objekt [konstituert] av et materiale*, som eksemplifisert med (94)–(95). Samlingene kan dermed forstås som å ha visse likhetstrekk med fraksjonene når de brukes konkret. Forskjellen er likevel at mens fraksjonene kan konseptualiseres som konstituerte av en masse, er flertallet av samlingene konstituerte av tellelige enheter, som vist med *stim* og *team*:

- (94) en hardt svømmende og sprek stim av sædceller.
- (95) et lite team av pedagoger med kompetanse innen IT-støttet læring (...)

Den andre forklaringen som foreslås av Kinn, er at samlingene i visse tilfeller kan nærme seg funksjonen oppheving av begrensning (*unbounding*). I disse tilfellene kan det ikke sies å være en konkret objektlesning av MS-et som motiverer *av*. Ved oppheving av begrensning overdrives kvantiteten til AS-et (subjektivt), og som et resultat av denne kvantitative overdrivelsen blir det umulig eller irrelevant å telle enhetene (Kinn, 2001: 90–91). Som nevnt kan samlingene beskrives som mindre spesifikke enn formene når det kommer til spatial konfigurasjon (Langacker, 2009: 64). At de derfor også er egnet til å måle «uspesifikke» mengder er derfor ikke overraskende. Eksempler på bruken av samlinger som nærmer seg en slik oppheving av begrensning følger i (96) og (97):

- (96) som å se på en endeløs sverm av meteorer eller stjerneskudd.
- (97) [På] universitetet fant hun seg sjøl i en flokk av erobrere

I (96) er det særlig adjektivet *endeløs* som fører til en oppheving av begrensning. Opphevingen er spatial og fungerer overdrivende på antallet *meteorer eller stjerneskudd*. Heller ikke i (97)

er det snakk om en begrenset *flokk av erobrere*. Trolig er det ikke snakk om en konsentrert *flokk* der alle befinner seg på samme sted, men heller et (*overdrevet*) *stort antall* erobrere.

Behovet for slike hyperbolske uttrykk er ifølge De Clerck og Brems en viktig drivkraft bak mange PPT-uttrykk (De Clerck og Brems, 2016: 162). Hvorfor *av* er den foretrukne preposisjonen ved oppheving av begrensning kan ifølge Kinn forklares med lav motivasjon for beholder-*med*, og han skriver følgende om oppheving av begrensning og beholder-*med*: «containment, on the other hand, is affected by bounding: If there are no boundaries, there can hardly be any containment. Therefore, containment *med* works well in bounding, but less so in unbounding» (Kinn, 2001: 173).

Til tross for en tydelig preferanse for konstruksjoner med *av*, må en likevel spørre seg om det er noen forskjeller mellom samlingene i konstruksjoner med preposisjonene *av* og *med*. Eksemplene (98)–(100) viser at det ikke nødvendigvis er noen klar grense mellom *av*- og *med*-konstruksjoner for samlingene, men at preposisjonen *med* muligens kan signalisere en mer spatielt begrenset samling. På den måten kan trolig visse konstruksjoner der MS-et er en samling også konseptualiseres som *en beholder med et innhold*.

- (98) flakser gjennom skumringen som en sverm med flaggermus
(99) fikk henne til å sende et team med teknikere til deltaet med det samme.
(100) Og en stim med portugisiske krigsskip slår til mot små barn.

5.4.8 Klynge B2: gjeng og haug

Klynge B2				
MS	Kategori	<i>av</i> %	<i>med</i> %	juksta. %
<i>gjeng</i>	Samling	5,3	72,6	22,1
<i>haug</i>	Form	14,7	69,6	15,7

Samlingen gjeng og formen haug

Klynge B2 består bare av to MS og tendensen er at disse MS-ene først og fremst opptrer i konstruksjoner med preposisjonen *med* (69,6-72,6 %). Mens *gjeng* er en samling, tilhører *haug* den semantiske gruppen former. Et spørsmål som derfor gjør seg gjeldende, er hvorfor *gjeng* ser ut til å foretrekke konstruksjoner med preposisjonen *med* når flertallet av samlingene foretrekker *av*. En mulig forklaring kan være forskjeller i leksikalsk innhold mellom *gjeng* og de andre samlingene. Selv om også *gjeng* står til AS der referentene er tellelige levende vesener (mennesker), skiller *gjeng* seg ut ved å også kunne ha betydningen

‘gruppe som driver med mer eller mindre lyssky virksomhet’ (BOB), og brukes derfor hyppig i kontekster der det gis uttrykk for denne negative betydningen, som vist med (101) og (102):

(101) ektemannen din rotet seg borti en gjeng med skurker, sa han en dag.

(102) blir landets politikk styrt av en gjeng med mørkemenn som samarbeider med opportunisten av alle tenkelig slag.

Gjeng kan dermed forstås som å kategorisere klart kvalitativt i tillegg til kvantitativt over AS-et, noe som gjør at *gjeng* også har likheter med formene. Andre årsaker til den høye frekvensen i konstruksjoner med preposisjonen *med* kan være at *gjeng* måler færre individer enn for eksempel *horde*, *flokk* og *stim*, noe som gjør de enkelte målte individene mer saliente, noe som hverken motiverer en objektlesning av MS-et eller oppheving av begrensning. At *gjeng* skiller seg fra de andre samlingene er en interessant observasjon som hadde fortjent en nærmere undersøkelse, men som dessverre ikke, av hensyn til oppgavens omfang, kan gjennomføres i denne oppgaven.

Det andre MS-et i klyngen er *haug*. *Haug* er en form, og det er av den grunn ikke overraskende at MS-et foretrekker preposisjonen *med* (se kapittel 5.4.9). *Haug* måler først og fremst tellelige konkrete objekter, som i (103), men kan også måle konkrete masser, som i (104). I noen få tilfeller kan *haug* også stå til mennesker og abstrakte AS. I (103) og (104), der *haug* er brukt med den konkrete betydningen ‘(rundaktig) forhøyning i terrenget, hop, dyng

(103) en stor haug med steiner (...)

(104) huset til foreldrene er en svart haug med aske.

(105) Godt å ha med en haug med ulltepper for det var mange tynne sommersoveposer i høstnatten.

Når det kommer til tilfeller der *haug* ikke refererer til en konkret *haug*, er det spesielt en type konstruksjon som viser seg å være høyfrekvent i materialet, nemlig konstruksjoner med adjektivet *hel*, som i *en hel haug med AS*. *Haug* kan i disse tilfellene måle både konkrete objekter (106), levende vesener (107) og abstrakte AS (108), og betydningen er ikke lenger en ‘(rundaktig) forhøyning i terrenget’ (BOB), men heller overdrivende ‘(svært) mye’ eller

‘(svært) mange’. I disse tilfellene kategoriserer *haug* først og fremst kvantitativt, noe som igjen tyder på at MS-et *haug* både alene og i konstruksjonen *en hel haug* kan forstås som grammatikalisert.

(106) Legen sier at jeg trenger en hel haug med mat.

(107) Vi inviterte en hel haug med kjentfolk til innspillingen (...)

(108) Passolini forteller dem alle en hel haug med skrøner om sitt oppdiktete Italia (...)

5.4.9 Klynge B3: MS som foretrekker med og jukstaposisjon

Klynge B3				
MS	Kategori	av %	med %	juksta. %
<i>bukett</i>	Form	15,8	21,6	62,6
<i>klase</i>	Form	12,2	34,1	53,7
<i>klynge</i>	Form	19,4	29,9	50,7
<i>rull</i>	Form	0,9	50,4	48,7
<i>stabel</i>	Form	7,8	46,1	46,1
<i>lass</i>	Form	6,4	50,0	43,6
<i>rad</i>	Form	11,7	51,1	37,2

Tabell 27: Klynge B3

Former: AS-semantikk

Den siste klyngen, klynge B3, består utelukkende av MS fra den semantiske gruppen former, nemlig *bukett*, *klase*, *klynge*, *rull*, *stabel*, *lass* og *rad*. Som tabell 27 også viser, har de fleste formene i klynge B3 høy prosentvis opptreden med jukstaposisjon (37,2–62,6 %). I tillegg kan det observeres at formene tenderer mot å foretrekke preposisjonen *med* over *av*. Jeg har allerede gjort rede for semantiske forskjeller mellom de to gruppene former og samlinger. At formene i klynge B3 og samlingene i klynge B1 i tillegg skiller seg fra hverandre når det kommer til foretrukket preposisjon, ved at formene ser ut til å foretrekke *med* og samlingene *av*, er enda et argument for å behandle de to semantiske gruppene hver for seg.

Navnet på den semantiske gruppen, former, poengterer den viktigste funksjonen til disse MS-ene. Langacker skriver at «Nouns like *pile* and *stack* designate a bounded entity characterized by its spatial configuration (...)» (Langacker, 2009: 64). Til tross for at de har en romlig forankring til felles, er gruppen svært heterogen når det kommer til hva slags AS formene kan opptre med, noe gjennomgangen vil vise.

De fleste formene måler først og fremst ikke-levende objekter, som vist med (109)–(112). Disse kan være både tellelige, som *rosen* og *boder* i (109) og (110), og masse, som *lerret* og *stein* i (111) og (112). Mens MS-ene *bukett*, *klynge*, *rad* og *stabel* tenderer mot å stå til

tellelige AS, står rull til masse-AS. Lass befinner seg i en mellomposisjon og står omtrent like ofte til tellelige som til masse-AS.

- (109) På bordet står en bukett roser.
- (110) Han gikk hjemmevant inn langs en rad med boder (...)
- (111) Jeg kjøper en rull med lerret.
- (112) Hvert år bestiller Joe et lass stein.

I tillegg til å stå til objekter kan *lass*, *rad* og særlig *klynge* også måle levende vesener, som oftest menneskelige, som vist med *klynge* i (113). Med unntak av *rad*, har også alle formene i klynge B3 noen få treff med abstrakte AS, som vist med *stabel* i (114). Formene er med andre ord svært heterogene når det kommer til hvilke typer AS de kan stå til, og har også en større utstrekning enn de undersøkte samlingene.

- (113) en klynge med amerikanske investorer som snakket høyrøstet
- (114) komme hjem til et hus der en stabel praktiske gjøremål ventet på ham

Former: jukstaposisjon vs. preposisjon

Formene opptrer både i konstruksjoner med jukstaposisjon og med preposisjon, men hva som skiller jukstaposisjon fra preposisjon er mindre tydelig. Ved å anvende samme argumentasjon som tidligere, er det forventet at det vil være en tendens til at MS med «gode», konkrete referenter i den virkelige verden vil tendere mot å opptre i konstruksjoner med preposisjon, og at MS med dårligere referenter i den virkelige verden i høyere grad vil foretrekke jukstaposisjon. Som vist opptrer formene i mindre grad med abstrakte AS, så dette er neppe en gyldig forklaring for jukstaposisjon her. Flere av formene kan derimot brukes som gode enhetstallere, som vist med *lass*, *rad* og *rull* i (115)–(117). Dette kommer tydelig frem ved at en kvantor av typen tall signaliserer at mengden kan, eller skal, telles:

- (115) Til vinterforingen gikk det gjerne med ti lass mose – eller lav for hvert naut
- (116) Gressplenen var pent klippet, og to rader rosebusker vaktet husfasaden
- (117) 15 liter vegglim, 6 ruller maskeringstape, 4 stk dørvidere, 9 stk stikkontakt

Selv om formene i mindre grad enn for eksempel kvantaene kan regnes som konvensjonelle mål, fungerer flere av dem som gode enhetstallere, noe som også kan være en grunn til at formene er bedre egnet med jukstaposisjon enn samlingene. Flere av dem kan telles, har en relativt stabil og gjenkjennelig form, håndgripelig størrelse som kan bæres, kjøpes og selges,

som vist med *stabel* og *bukett* i (118) og (119). Samlinger av levende vesener er på den andre siden større og mer uoversiktlige av natur.

(118) Den aldrende resepsjonisten legger fra seg en stabel håndklær (...)

(119) Kjøpe en stor bukett blomster. Roser eller kanskje tulipaner (...)

Former: av vs med

At *formene* ser ut til å foretrekke preposisjonen *med* over *av* i frasekategori 1 kan ha å gjøre med formenes begrensende natur. *Rull* og *lass* begrenser i flere tilfeller masser, slik som i (120), mens de andre formene begrenser tellelige enheter, som *bukett* i (121). I begge tilfeller er begrensningen spatial. I *lass* sitt tilfelle er det snakk om ‘masse, mengde som et kjøretøy er lastet eller kan lastes med’ (BOB):

(120) Et helt lass med teglstein er kommet fra Bratsberg Teglverk.

I tillegg til å kunne ha en gjenkjennelig form, lik den *haug* har, er også en beholder (et kjøretøy) til stede. *Lass* ligner derfor på kvantaene ved at en beholder, enten konkret som et lasteplan eller metaforisk, som *lassets* form i seg selv, knyttes til MS-et. At det derfor også er preposisjonen *med* som er den foretrukne, stemmer over ens med argumentasjonen gitt i kapittel 5.4.4 om kvantas kobling til «ekte» beholdere og avgrensede områder konseptualisert som beholdere i seg selv (Lakoff og Johnson, 1980: 29). Denne kombinasjonen motiverer trolig beholder-*med* for MS som *lass* i (120).

Selv om *med* er den foretrukne preposisjonen for formene, finnes det også flere eksempler der også *av* kan brukes uten at en får en endring i betydning. Dette kan tale for at begge konseptualiseringene av AS og MS-relasjonen, både *en beholder med et innhold* og *et objekt [konstituert] av et materiale*, er mulige. Dette er vist med eksempel (121) og (122), der *bukett* både kan konseptualiseres som å inneholde *blomster* og å være konstituert av *forårsblomster*:

(121) Det stod en bukett med blomster på nattbordet hans.

(122) Inger kom hjem i dag med en bukett av forårsblomster, nypetorn.

Oppsummert er formene i klynge B3 svært heterogene, og hvert MS viser derfor ulike tendenser. Mens noen er gode enhetstellere, er andre mindre gode. Til tross for dette har de fleste formene til felles at de har muligheten til en spatial begrensning, enten det er ikke-levende enheter eller masser som blir kategorisert over, og dermed begrenses. At det er preposisjonen *med* som foretrekkes, kan forklares med beholder-*med*. Preposisjonen *med*

fører trolig til et større fokus på den spatiale begrensningen, i motsetning til bruken av preposisjonen *av*, som i høyere grad opphever, eller nedtoner viktigheten av begrensningen. Formene har derfor mye til felles med kvantaene. Forskjellen er likevel at mens kvantaene begrenser ikke-individualiserte masser, så kan flere av formene begrense individualiserte tellelige enheter.

Oppsummering klynge B1, B2 og B3

De tre klyngene, klynge B1, B2 og B3, har til felles at de består av MS som i høyere grad opptrer i konstruksjoner med preposisjon enn MS-ene i klyngene A1 og A2. De omtalte MS-ene tilhører de to semantiske gruppene former og samlinger, som har til felles at de måler konkrete, tellelige objekter og levende vesener. Jeg har vist at flere former også har høy frekvens med jukstaposisjon, og foreslått at en årsak til dette kan være formenes perseptuelt stabile form, noe som gjør dem bedre egnet som gode enhetstallere, som kan telles, bæres, kjøpes, selges osv.

Jeg viser også at det går et skille mellom former og samlinger når det kommer til valget mellom *av*- og *med*-konstruksjoner, der den rådende tendensen er at formene foretrekker preposisjonen *med*, mens samlingene foretrekker preposisjonen *av*. Dette kan henge sammen med formenes iboende betydning som gode, stabile former, konseptualisert som en beholder med en ytre grense og et indre. Samlingene, på den andre siden, kjennetegnes av et mer kollektivt fokus og en mindre stabil form, noe som også taler for en lavere motivasjon for beholder-*med*. Dette kollektive fokuset kan trolig manifestere seg på to måter for samlingene: 1) MS og AS-relasjonen konseptualisert som *et objekt [konstituert] av et materiale*, eller 2) oppheving av begrensning. Sistnevnte er trolig nært knyttet til samlingenes tendens til å måle tellelige individualiserte enheter, samt referentenes størrelse og mindre stabile form i den virkelige verden. Dette fører i tillegg til at flere av samlingene er godt egnet til å uttrykke overdrivelse.

5.4.10 Oppsummering av frasekategori 1

I kapittel 5.4 har jeg med utgangspunkt i en hierarkisk klyngeanalyse sett nærmere på MS-ene i frasekategori 1 og undersøkt om MS-ets semantiske gruppetilhørighet og AS-semantikk (tellelig vs. masse og konkret vs. abstrakt) kan forklare MS-enes opptreden i de tre ulike konstruksjonstypene: *av*, *med* og jukstaposisjon.

Selv om jukstaposisjon har vist seg å være den mest frekvente konstruksjonstypen for MS-ene i frasekategori 1 som helhet, har jeg vist at det også er stor variasjon mellom enkelte MS

og mellom de semantiske gruppene av MS. MS tilhørende samme semantiske gruppe tenderer nemlig mot å klynge seg sammen i trestrukturen ved å foretrekke samme konstruksjonstype. Til tross for enkelte unntak kan en forenklet oversikt over sammenhengen mellom semantisk kategori og foretrukne konstruksjonstyper vises med tabell 28.

Semantisk kategori	Jukstaposisjon vs. preposisjon	Av vs. med
Ubestemte MS	jukstaposisjon	av/med
Fraksjoner	jukstaposisjon	av
Kvanta	jukstaposisjon	med
Former	jukstaposisjon/preposisjon	med
Samlinger	preposisjon	av

Tabell 28: Frasekategori 1: Semantisk kategori av MS og foretrukne konstruksjonstyper

Gjennomgangen av frasekategori 1 har også vist at semantiske egenskaper hos AS-et kan ha en sammenheng med foretrukket konstruksjonstype. Mens MS-ene som opptrer med masse-AS (fraksjoner, kvanta og noen former) ser ut til å foretrekke jukstaposisjon, opptrer MS-ene som står til tellelige AS (former og samlinger) i høyere grad med preposisjon. På samme måten har jeg også vist at MS-enes utstrekning og opptreden med abstrakte AS, samt MS-ets funksjon som god enhetstetter, i noen grad ser ut til å korrelere med jukstaposisjon. Jeg har underveis, basert på tidligere forskning, foreslått at grammatikalisering og ulike konseptualiseringer av relasjonen mellom MS-et og AS-et kan bidra til en økt forståelse av de ulike MS-enes foretrukne konstruksjonstype. Denne diskusjonen vil jeg komme tilbake til i kapittel 6.

Jeg vil videre, i kapittel 5.5 og 5.6, undersøke om MS-ets semantiske gruppetilhørighet og AS-semantikk også kan sies å påvirke foretrukket konstruksjonstype for MS-ene i frasekategori 2 og frasekategori 3.

5.5 Frasekategori 2

5.5.1 Frasetyper i frasekategori 2

Frasekategori 2 består av tre undertyper. Den første, *DEM/POSS/GEN MS (entall, bestemt frase)*, kjennetegnes av at frasen innledes med et demonstrativ (123), et possessiv (124) eller en genitiv (125), og at MS-et står i entall. Det er totalt 588 treff på denne frasetyper i materialet, noe som utgjør 4,6 % av det totale materialet. Eksempler er vist under:

(123) og vasket opp den enorme bunken tallerkener og glass.

(124) Mens hun ventet på å få sin porsjon fisk og salat, skjøv hun skuldrene bakover

(125) penger til å bekoste neste dags nødvendige dose amfetamin

Den andre typen frase i frasekategori 2 er av typen *DEM/POSS/GEN MS (flertall, bestemt frase)*. Denne typen er lik den forrige, med unntak av MS-et, som her står i flertall. Eksempler er vist med (126)–(128). Den følgende frasetyper er mindre frekvent, med bare 189 treff i korpus, noe som utgjør 1,5 % av materialet.

(126) tabellanalyse som viser hvordan hver av disse gruppene arkeologer rangerer momentene (...)

(127) De vakre byene med sine fantastiske mengder palasser og katedraler sto tilbake som vitner om en bedre tid (...)

(128) uteserveringens rader av tomme stoler og bord (...)

Den tredje frasetyper er *ADJ MS (ub. flertall)*. Disse frasene kjennetegnes av adjektiv før MS-et og at MS-et står i ubestemt form flertall, som vist med (129) og (130). Frasetyper ligner *TALL/KVANTOR MS (ub. flertall)*, som inngår i frasekategori 1, men innebærer ikke kvantorer foran MS-et. Denne frasetyper er den mest frekvente i frasekategori 2, med 968 treff, noe som utgjør 7,6 % av materialet.

(129) skadevirkningene av store doser alkohol og nikotin i fosterlivet (...)

(130) Det ble konsumert store mengder brennevin.

Frasekategori 2								
Konstruksjon	Av		Med		Jukstaposisjon		Total	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Alle MS	710	40,7	495	28,4	540	30,9	1745	100

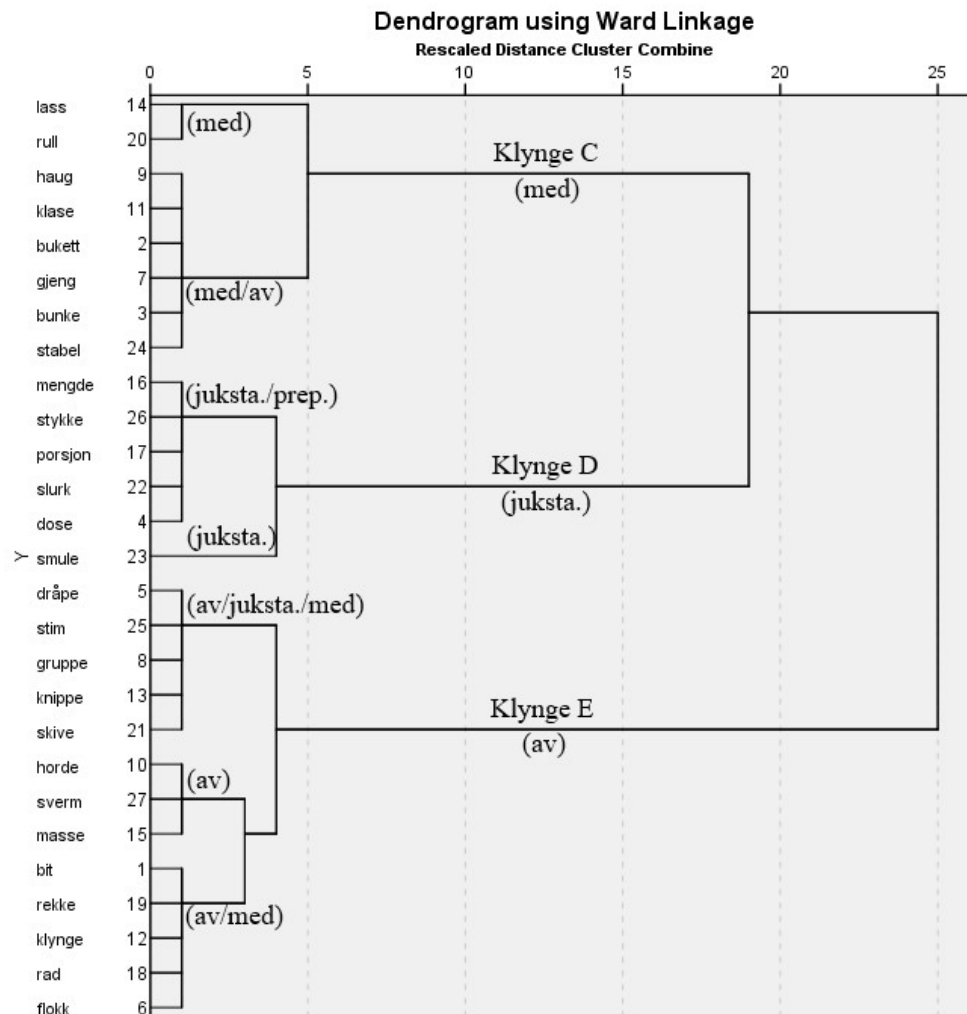
Tabell 29: Prosentvis fordeling av konstruksjonstypene for MS-ene i frasekategori 2

Som vist med tabell 29, er den prosentvise fordelingen mellom konstruksjonstypene jevnere for *frasekategori 2* enn for den allerede diskuterte frasekategori 1, der jukstaposisjon var den mest frekvente konstruksjonstypen og *av* den minst frekvente. Frasekategori 2 skiller seg fra frasekategori 1 ved at den mest frekvente konstruksjonstypen her er preposisjonen *av* (40,7 %) etterfulgt av jukstaposisjon (30,9 %) og til slutt preposisjonen *med* (28,4 %).

Sammenlignet med frasekategori 1 er frasekategori 2 en mindre frekvent frasekategori med bare 1745 treff totalt, som utgjør 13,7 % av materialet. På grunn av færre treff i frasekategori 2, er også flere av MS-ene dårligere representert. MS med færre enn 10 treff i materialet har derfor blitt fjernet fra den videre analysen. For frasekategori 2 gjelder dette det ubestemte

MS-et *anelse*, kvantaene *skvett* og *slump* og samlingen *team*. En oversikt over disse MS-ene finnes i vedlegg 8.2.3.

5.5.2 Frasekategori 2: hierarkisk klyngeanalyse

Figur 7: Frasekategori 2: hierarkisk klyngeanalyse utført med SPSS

På samme måten som for MS-ene i frasekategori 1 har jeg for MS-ene i frasekategori 2 utført en hierarkisk klyngeanalyse i SPSS. Resultatet av denne klyngeanalysen kan presenteres som en hierarkisk trestruktur vist med figur 7. Som figuren viser, er det tre overordnede klynger i trestrukturen. Disse har fått navnene klynge C, klynge D og klynge E, og vil bli undersøkt nærmere i kapittel 5.5.3, 5.5.4 og 5.5.5. Videre består trestrukturen også av flere underordnede klynger, slik av en ved avstand 3 kan lese av hele 7 forskjellige klynger. Disse har for ordens skyld blitt markert med foretrukket konstruksjonstype i figuren. I klynger der mer enn én konstruksjonstype er frekvent, er disse skilt med «/», der førstnevnte

konstruksjonstype er den mest frekvente. Klyngenavn og parenteser er redigert inn med bilderedigeringsprogrammet *Paint 3D*.

Hovedforskjellen mellom de tre overordnede klyngene, klynge C, klynge D og klynge E, er i grove trekk at mens MS-ene i klynge C foretrekker konstruksjoner med preposisjonen *med*, foretrekker MS-ene i klynge D jukstaposisjon og MS-ene i klynge E preposisjonen *av*. Hovedfokuset i den videre analysen vil, i likhet med gjennomgangen av frasekategori 1, ligge på MS-enes semantiske gruppetilhørighet og AS-semantikk. Jeg vil samtidig undersøke om observasjonene gjort for MS-ene i frasekategori 1 er gyldige for MS-ene i frasekategori 2.

5.5.3 Klynge C: MS som foretrekker preposisjonen med

Tendensen er at MS-ene i klynge C foretrekker konstruksjoner med preposisjonen *med*. I tillegg til å opptre i konstruksjoner med preposisjonen *med* opptre også flere av disse MS-ene med preposisjonen *av*. En oversikt over MS-ene i klynge C, samt prosentvis opptreden i de ulike konstruksjonstypene er presentert i tabell 30.

Klynge C				
MS	Kategori	<i>av</i> %	<i>med</i> %	juksta. %
<i>rull</i>	form	7,1	92,9	0,0
<i>lass</i>	form	7,7	92,3	0,0
<i>stabel</i>	form	31,0	66,7	2,4
<i>bunke</i>	form	20,7	60,3	19,0
<i>haug</i>	form	42,1	52,6	5,3
<i>gjeng</i>	samling	50,0	50,0	0,0
<i>klase</i>	form	45,0	50,0	5,0
<i>bukett</i>	form	42,1	47,4	10,5

Tabell 30: Klynge C

Klynge C: MS-enes semantiske gruppetilhørighet

I tillegg til å opptre med preposisjonen *med*, har MS-ene i klynge C, med unntak av samlingen *gjeng*, det til felles at de tilhører den semantiske gruppen former (*rull*, *stabel*, *bunke*, *haug*, *klase* og *bukett*). Også i frasekategori 1 var det slik at et flertall av formene klynget seg sammen ved å foretrekke preposisjonen *med*. Det ser altså ut til at formene foretrekker preposisjonen *med* både i frasekategori 1 og 2. En forskjell mellom de to frasekategoriene er likevel at mens flere av formene har høy frekvens med både preposisjonen *med* og jukstaposisjon i frasekategori 1, så har flere av formene i frasekategori 2 høy frekvens med *med* og *av*, og opptre i liten eller ingen grad i konstruksjoner med jukstaposisjon.

Klynge C: AS-semantikk

Felles for MS-ene i klynge C er at de hovedsakelig opptrer med konkrete AS der referenten er et ikke-levende objekt eller levende vesen (menneske, dyr). AS-ene er først og fremst tallelige, men *rull*, *lass* og *haug* opptrer også med masse-AS. At MS-ene i denne klyngen opptrer med konkrete AS, gjør at de også brukes og forstås med sin konkrete leksikalske betydning, som vist med (131)–(134), der *bukett* har betydningen ‘bunt avskårne blomster’ (BOB) og *haug* har betydningen ‘(rundaktig) forhøyning i terrenget’ (BOB). Dette står i kontrast til *haugs* tendens til å opptre med betydningen *mye* eller *mange* i frasekategori 1, som tidligere vist i kapittel 5.4.8.

(131) En periode sendte han henne daglig store buketter med røde roser.

(132) digre buketter av visne blomster.

(133) fluene som surrer over den lille haugen med døde snegler.

(134) noen offiserer rundt meg ligger på små hauger av halm (...)

En slik konkret lesning gjør at MS-referenten kan konseptualiseres som et «godt objekt» i den virkelige verden. Ifølge Kinn (2001) motiverer en slik lesning av MS-et konstruksjoner med preposisjon over jukstaposisjon på grunn av oppheving av konseptuell enhet (jf. kapittel 3.3.2). Hvorfor en slik konkret lesning ser ut til å være svært vanlig i frasekategori 2 kan ha å gjøre med frasetyperne *DEM/POSS/GEN MS (entall, bestemt frase)*, *DEM/POSS/GEN MS (flertall, bestemt frase)* og *ADJ MS (ub. flertall)*, der både bestemthet og flertall, samt demonstrativ, possessiv og genitiv bidrar til at MS-referenten(e) blir pekt ut som et bestemt eller flere bestemte tilfeller. Dette kan være en av årsakene til at formene i frasekategori 2 har lavere frekvens med jukstaposisjon enn i frasekategori 1, der majoriteten av frasene ble innledet med den ubestemte artikkelen *en*, og dermed kan regnes som «umarkerte» (Vervecken, 2015a: 31, 254).

Selv om formene i klynge C foretrekker konstruksjoner med preposisjonen *med*, er det vanskelig å si noe om hva som skiller MS-enes opptreden i *med-* fra *av-*konstruksjoner. En mulig årsak er at relasjonen mellom MS-et og AS-et kan konseptualiseres på to ulike måter, både som *en beholder med et innhold* og som *et objekt [konstituert] av et materiale*. Dette kan observeres i de fire eksemplene (131)–(134) over, der *bukett* og *haug* opptrer med både *av* og *med*, uten at det finnes en tydelig betydningsforskjell mellom bruken. Dette kan tyde på at begge skjemaene er mulige, ved at en konseptualisering av *buketter* både som *buketter med [innholdet]roser* og *buketter [konstituert] av visne blomster* er mulig.

To former som derimot skiller seg ut, og tydelig foretrekker konstruksjoner med *med*, er *rull* og *lass*. Begge opptrer med masse-AS, og jeg har tidligere nevnt *lass* sin kobling til ekte beholdere som ‘mengde et kjøretøy er lastet med’ (BOB). Jeg vil argumentere for at en slik forståelse av *lass* også er tilgjengelig i frasekategori 2, vist med (135). Det samme gjelder også for *rull*, bare at *rull* fungerer som en beholder på en annen måte enn prototypiske beholdere som *kopp* og *bøtte*, der innholdet befinner seg på innsiden. I *rulls* tilfelle rulles «innholdet» utenpå, som i (136). I eksemplene er AS-ene (et innhold) avhengige av MS-et (en beholder) for å kunne befinne seg i den gitte formen.

(135) Ja, det skal komme flere lass med høy og poteter fraktet fra Hedemarken (...)

(136) Inne på rommet ble det funnet åpnede ruller med dobbeltsidig tape (...)

Oppsummert viser formene i klynge C lignende tendenser som formene i frasekategori 1. Forskjellen er derimot en mye lavere frekvens med jukstaposisjon og høyere frekvens med *av* enn i frasekategori 1.

5.5.4 Klynge D: MS som foretrekker jukstaposisjon

Klynge D består av MS som foretrekker jukstaposisjon. En oversikt over MS-ene i klynge D er gitt i tabell 31.

Klynge D				
MS	Kategori	av %	med %	juksta. %
<i>smule</i>	fraksjon	3,9	0,0	96,1
<i>stykke</i>	fraksjon	22,5	17,5	60,0
<i>dose</i>	kvantum	14,3	30,7	55,0
<i>mengde</i>	ub. MS	26,8	24,0	49,2
<i>porsjon</i>	kvantum	19,6	35,3	45,1
<i>slurk</i>	kvantum	12,5	43,8	43,8

Tabell 31: Klynge D

Klynge D: semantisk gruppetilhørighet

MS-ene i klynge D tilhører de semantiske gruppene fraksjoner (*smule*, *stykke*), kvanta (*dose*, *porsjon*, *slurk*) og ubestemte målssubstantiv (*mengde*). At fraksjonene, kvantaene og de ubestemte målssubstantivene klynger seg sammen ved å foretrekke jukstaposisjon, var også tilfellet i frasekategori 1. Til tross for likheter har også enkelte fraksjoner og kvanta i frasekategori 2 noe lavere frekvens med jukstaposisjon enn hva som var tilfellet i frasekategori 1.

Klynge D: AS-semantikk

MS-ene i klynge D tenderer, i likhet med fraksjonene og kvantaene i frasekategori 1, mot å opptre med AS der referenten er en konkret masse (ikke-levende objekt), som i (137) og (138) eller en abstrakt masse, som i (139)–(141).

- (137) smaken av det lille stykke madeleine-kake som min tante Léonie pleide å gi meg (...)
- (138) laget Angela Martini den ukentlige porsjonen med søndagssaus (...)
- (139) jeg blir spurt om bakgrunnen for min smule suksess som presseemann (...)
- (140) Vi som fikk ta del i dette stykket norsk pressehistorie (...)
- (141) bare formaninger og stadig større doser kjeft (...)

For frasekategori 1 ble fraksjonene og kvantaenes høye frekvens i konstruksjoner med jukstaposisjon blant annet forklart med disse MS-enes tendens til å 1) måle abstrakte AS og 2) opptre i kontekster der MS-et lignet konvensjonelle MS ved å kunne fungere som gode enhetstallere. Det er tenkelig at den samme forklaringen også kan være gyldig for fraksjonene og kvantaene i klynge D.

Flere av MS-ene i klynge D opptre med abstrakte AS, som vist med *stykke* og *dose* i (140) og (141) over. *Smule* opptre eksempelvis utelukkende med abstrakte AS i frasekategori 2. Dette viser at også enkelte av fraksjonene og kvantaene i klynge D må sies å ha en stor utstrekning ved å kunne kategorisere over abstrakte AS, og også her korrelerer dette med høy frekvens med jukstaposisjon. Hva gjelder MS-enes status som gode enhetstallere, er denne bruken mindre frekvent i frasekategori 2. Enkelte av MS-ene i klynge D, slik som *dose*, *porsjon*, *slurk* og *stykke* i eksempel (142)–(145), kan riktignok brukes på en måte som nærmer seg funksjonen god enhetstaller, men i mindre grad enn i frasekategori 1.

- (142) penger til å bekoste neste dags nødvendige dose amfetamin.
- (143) De tre porsjonene med meieriprodukter kan være tre glass melk (...)
- (144) De tok hver sin slurk dr. Pepper.
- (145) Da vi satt med hvert vårt stykke brød med egg (...)

I kapittel 5.4.4 argumenterer jeg for at valget mellom de to preposisjonene *av* og *med* speiler skillet mellom de to kategoriene fraksjoner og kvanta, der fraksjonene foretrekker preposisjonen *av*, mens kvantaene foretrekker preposisjonen *med*. Dette er også tilfellet i frasekategori 2. Selv om alle MS-ene (med unntak av *smule*) kan opptre med både *av* og *med*, er tendensen at fraksjonene (*smule* og *stykke*) har prosentvis høyere opptreden med preposisjonen *av* enn med *med*, mens kvantaene (*dose*, *slurk* og *porsjon*) i høyere grad opptre

med preposisjonen *med*. Det er derfor tenkelig at to ulike konseptualiseringer av relasjonen mellom MS-et og AS-et kan forklare dette skillet også i frasekategori 2, nemlig *material-av* og *beholder-med*, som vist med fraksjonen *stykke* og kvantumet *dose* i (146) og (147), der en konseptualisering av *gode stykker [konstituert]av lår og bog* og *store doser med [innholdet]smertestillende midler* kan bidra til å belyse denne tendensen.

(146) Legg kjøttstykkene oppi, bare gode stykker av lår og bog, fyll gryta (...)

(147) Legene ordinerte store doser med smertestillende midler (...)

I likhet med frasekategori 1 er det heller ikke i frasekategori 2 lett å finne eksempler på *av*-konstruksjoner med partitiv betydning. Det nærmeste eksempelet jeg har klart å finne for MS-ene i klynge D er (148), der verbet *veltet* gjør at en partitiv tolkning (*en del av en helhet*) av relasjonen mellom MS-et og AS-et er mulig. Dette taler for at partitive kontekster heller ikke er en god forklaringsmodell for *av*-konstruksjoner i frasekategori 2.

(148) raste Zuckermanns fasade sammen. Store, sammenhengende stykker av murpuss veltet utover den brede allmenningen (...)

Oppsummert ligner fraksjonene og kvantaene i klynge D flere av MS-ene fra de samme semantiske gruppene i frasekategori 1, men forskjellen er også her en noe lavere frekvens med jukstaposisjon.

5.5.5 Klynge E: MS som foretrekker preposisjonen av

Den siste klyngen, klynge E, består av flere MS enn de to andre klyngene i frasekategori 2, og er av den grunn også mer heterogen, både når det gjelder fordelingen mellom konstruksjonstypene og MS-enes semantiske gruppetilhørighet. Som det også kan observeres i tabell 32, er den mest frekvente konstruksjonstypen for MS-ene i klynge E preposisjonen *av*.

I tillegg til å opptre i konstruksjoner med *av* er flere av MS-ene også frekvente i en av de to andre konstruksjonstypene. Som vist med skravering i tabellen har MS-ene *horde*, *sverm* og *masse* prosentvis høyest opptreden med *av*. *Rekke*, *bit*, *rad*, *klynge* og *flokk* opptre også i noen grad med preposisjonen *med*, mens *skive*, *knippe*, *gruppe*, *stim* og *dråpe* også opptre med *jukstaposisjon*.

Klynge E				
MS	Kategori	av %	med %	juksta. %
<i>horde</i>	samling	96,0	0,0	4,0
<i>sverm</i>	samling	90,9	9,1	0,0
<i>masse</i>	form	83,3	0,0	16,7
<i>rekke</i>	form	78,9	21,1	0,0
<i>bit</i>	fraksjon	77,5	16,9	5,6
<i>rad</i>	form	68,2	30,3	1,5
<i>klynge</i>	samling	65,1	34,9	0,0
<i>flokk</i>	samling	63,7	27,5	8,8
<i>skive</i>	fraksjon	67,5	12,5	20,0
<i>knippe</i>	form	60,0	10,0	30,0
<i>gruppe</i>	samling	58,3	6,8	34,9
<i>stim</i>	samling	50,0	30,0	20,0
<i>dråpe</i>	kvantum	48,0	26,0	26,0

Tabell 32: Klynge E

Klynge E: semantisk gruppetilhørighet

MS-ene i klynge E tilhører både de semantiske gruppene samlinger (*horde*, *sverm*, *klynge*, *flokk*, *gruppe* og *stim*), former (*masse*, *rekke*, og *knippe*), fraksjoner (*bit* og *skive*) og kvanta (*dråpe*), noe som gjør at klyngen må beskrives som svært heterogen.

Klynge E: AS-semantikk

Fraksjonene *skive* og *bit* og kvantumet *dråpe*.

I likhet med frasekategori 1, foretrekker også fraksjonene i klynge E preposisjonen *av*, men frekvensen med jukstaposisjon er noe lavere enn i frasekategori 1. *Skive* og *bit* opptrer hovedsakelig med AS der referenten er en konkret masse, som vist med *pastinakk* og *glass* i (149) og (150):

(149) Stekte skiver av pastinakk blandet i en salat eller en risotto (...)

(150) Bitene av glass ville kunne brukes som våpen.

I disse tilfellene kan relasjonen mellom MS-et og AS-et konseptualiseres som *et objekt [konstituert] av et materiale*. Jeg nevnte i kapittel 5.4.4 at det er få partitive forståelser (*en del tatt av en helhet*) av *av*-konstruksjoner i frasekategori 1. Det samme må sies å være tilfellet her, men enkelte eksempler med *skive* og *bit* kan oppfattes som tvetydige og nærme seg en slik partitiv betydning, som vist med (151) og (152). Dette er trolig påvirket av verbene *skjære* og *rive*, som også kan opptre i verbfraser som *å rive av* og *å skjære av* på norsk:

- (151) Her skjæres løvtynne skiver av skinker som er blitt tørrsaltet (...)
(152) Riv store biter av aluminiumsfolie og pensle folien med smør og olivenolje.

Kvantumet *dråpe* skiller seg fra de andre kvantaene ved å her foretrekke preposisjonen *av* over *med*. En mulig forklaring er at *dråpe* kan brukes på to ulike måter, både om individuelle dråper og om dråper som sammen utgjør en masse. Brukt om individuelle dråper kan relasjonen mellom MS-et og AS-et forstås som *et objekt [konstituert] av et materiale*, slik som i (153). Ser en derimot på opptredener av *dråpe* i konstruksjoner med *med*, er det oftere en forståelse av *dråper* som en masse (en væske med behov for en begrensende beholder) som er i fokus, som vist med (154). For å kunne ha *de edle dråpene med vin for hånden*, må også disse dråpene normalt sett befinne seg i en beholder, en flaske eller et glass. Et slikt fokus på en spatial begrensning i form av en beholder kan være det som motiverer bruken av *beholder-med* for *dråpe* i (154):

- (153) I gresset trillet morgenduggen som små dråper av krystall.
(154) Var ikke de edle dråpene med vin for hånden, måtte man ty til ølet.

Samlingene gruppe, stim, team, flokk, horde og sverm

I kapittel 5.4.7 viste jeg at samlingene i frasekategori 1 foretrekker preposisjonen *av* og foreslo at en konseptualisering av MS og AS-relasjonen som *et objekt [konstituert] av et materiale* eller oppheving av begrensning kunne forklare dette. Det samme er tenkelig for samlingene i frasekategori 2, vist med *horde* (155) og *sverm* (156). *Nysgjerrige horder* kan konseptualiseres som objekter konstituert av materialet *vanlige mennesker*, mens *talløse svermer av øre mygg* fungerer overdreven og opphever begrensning. På samme måten som i frasekategori 1 opptrer samlingene med konkrete (mennesker eller dyr) og tellelige AS, men *gruppe* skiller seg ut ved å i tillegg kunne stå til abstrakte AS, som i (157). Jeg kommer ikke til å kommentere samlingene i frasekategori 2 noe nærmere.

- (155) nysgjerrige horder av vanlige mennesker pleide også å valfarte til stedet (...)
(156) millioner av prikker danser som talløse svermer av øre mygg mot den lyseste demringshimmel.
(157) utgjør uten sammenlikning den største gruppen lovbrudd (...)

Formene knippe, klynge, rad, rekke og masse

Til slutt i klynge E finner en også formene *knippe, klynge, rad, rekke* og *masse*. At formene *knippe, rekke* og *masse* skiller seg fra de andre formene var også tilfellet i frasekategori 1. Dette ble i frasekategori 1 forsøkt forklart med MS-enes nesten ubegrensede utstrekning, som

resultat av grammatikalisering. Også her kan de tre MS-ene stå til abstrakte AS, som vist med *masse* i (158), *knippe* i (159) og *rekke* i (160):

- (158) den grenseløse massen av urealiserte muligheter (...)
- (159) med det knippet av politiske syn som de fleste gjenkjenner som «demokrati» (...)
- (160) den hurtige rekken av bevegelser, unikt for akkurat dette øyeblikket (...)

Forskjellen er likevel at denne typen konstruksjoner er mindre frekvente i frasekategori 2 enn i frasekategori 1. *Masse* er eksempelvis oftere brukt konkret, slik som i (161) med betydningen '(formløst) stoff, substans' (BOB), og i (161) med betydningen 'fys. stoffmengde i et legeme' (BOB), som utløser en klar objektlesning:

- (161) fossende, flommende, rasende masser av vann.
- (162) konsentrasjonen av radium i den enorme massen av omgivende materiale.

En annen mulig årsak til at disse formene ser ut til å foretrekke *av* kan henge sammen med tendensen deres til å opptre med tellelige AS som også kan være menneskelige, som i (163) og (164). På den måten ligner de også MS fra gruppen samlinger:

- (163) splitte det knippe av motstandere han hadde på det jyske fastland (...)
- (164) de veldige masser av rødegardister og revolusjonære lærere og studenter (...)

5.5.6 Oppsummering av frasekategori 2

Jeg har i kapittel 5.5 i kortere trekk, med utgangspunkt i en hierarkisk klyngeanalyse, undersøkt om MS-ets semantiske gruppetilhørighet og AS-semantikk kan forklare MS-enes opptreden i de tre konstruksjonstypene. En sammenligning av frasekategori 1 og 2 har også blitt utført. Gjennomgangen av frasekategori 2 har på ingen måter vært uttømmende, og flere momenter kunne ha blitt nevnt. Likevel har enkelte tendenser vist seg.

I motsetning til frasekategori 1, har MS-ene i frasekategori 2 en mer jevn fordeling mellom de tre konstruksjonstypene. Kort oppsummert er tendensen at MS-ene i frasekategori 2 har lavere frekvens med jukstaposisjon, og høyere frekvens med preposisjon enn hva som var tilfellet i frasekategori 1, der jukstaposisjon var den klart mest frekvente konstruksjonstypen. I likhet med frasekategori 1 er det også for MS-ene i frasekategori 2 variasjon mellom de semantiske gruppene av MS. Til tross for enkelte unntak kan tendensen til de ulike semantiske gruppene skisseres opp som i tabell 33:

Semantisk kategori	Fraseskategori 1		Fraseskategori 2	
	juksta. vs. prep.	av vs. med	juksta. vs. prep.	av vs. med
Ubestemte MS	juksta.	av/med	juksta./prep.	av/med
Fraksjoner	juksta.	av	juksta./prep.	av
Kvanta	juksta.	med	juksta./prep.	med
Former	juksta./prep.	med	prep.	av/med
Samlinger	prep.	av	prep.	av

Tabell 33: Fraseskategori 1 og 2: Semantisk kategori av MS og foretrukne konstruksjonstyper

Som jeg har vist, er det slik at flere av grupperingene som ble dannet for MS-ene i fraseskategori 1, også gjør seg gyldige for MS-ene i fraseskategori 2. Flertallet av formene klynger seg sammen ved å foretrekke preposisjonen *med* i begge fraseskategoriene. Det samme gjelder for flere av fraksjonene og kvantaene, som foretrekker jukstaposisjon i begge fraseskategoriene. Tendensen til at fraksjonene foretrekker preposisjonen *av*, og at kvantaene foretrekker preposisjonen *med* når de ikke opptrer med jukstaposisjon, ser ut til å være gyldig også i fraseskategori 2. I tillegg viser flertallet av samlingene samme tendens i fraseskategori 1 og 2 ved å foretrekke konstruksjoner med preposisjonen *av*.

Til tross for denne tendensen er det også enkelte MS som skiller seg ut. Dette gjelder blant annet formene *masse*, *rekke* og *knippe*, som også skilte seg ut i fraseskategori 1 ved å ha stor utstrekning og ved å først og fremst kategorisere kvantitativt heller enn kvalitativt over AS-ene. Jeg har vist at disse MS-ene også kan brukes på denne måten i fraseskategori 2, men at de her, i høyere grad, også brukes med sin konkrete leksikalske betydning.

På bakgrunn av observasjonene som her har blitt presentert, foreslår jeg at MS-ene i fraseskategori 2 i høyere grad både brukes og forstås som «ekte substantiv» enn hva som er tilfellet i fraseskategori 1. En mulig årsak til dette kan være den grammatiske konteksten. I motsetning til fraseskategori 1, der MS-ene står i ubestemt form, er frasene i fraseskategori 2 bestemte, eller består av et possessiv, en genitiv, et demonstrativ eller et adjektiv som peker ut og beskriver en mer eller mindre bestemt referent, eller flere referenter. Determinativ har som funksjon å bestemme eller spesifisere substantivets referanse (Faarlund m.fl., 1997: 202), noe som trolig bidrar til at MS-referenten oppfattes som et «godt» objekt i den virkelige verden.

Men dette gjelder ikke for alle MS-ene. *Smule* er et godt eksempel på dette, ved at det kun står til abstrakte AS i fraseskategori 2, og nesten utelukkende opptrer med jukstaposisjon. At *smule* til og med ikke i bestemt form brukes med sin konkrete leksikalske betydning, taler for en høy grad av grammatikalisering.

5.6 Frasekategori 3

5.6.1 Frasetyper i frasekategori 3

Jeg vil til slutt presentere den siste av de tre frasekategoriene, frasekategori 3. Denne består av fire forskjellige undertyper. Den første, *MS (ub. flertall; naken)*, inneholder konstruksjoner av typen:

- (165) Du ser inn på stabler med trøyer og truser og sokker.
(166) Mengder av lidende unge mennesker må finne ut av sine problemer.

Frasen er naken, noe som betyr at den hverken innledes med determinativ eller adjektiv. I tillegg står MS-et i ubestemt form flertall. Frasen har 1289 treff i materialet, noe som utgjør 10,1 % og er derfor den mest frekvente frasetypen i materialet etter *en MS (ub. entall)* i frasekategori 1.

Den andre frasetypen i frasekategori 2 er *MS (-vis)*, fraser der MS-et har endelsen *-vis*, som vist med eksempel (167) og (168). Denne frasetypen er ikke like frekvent, med 241 treff, noe som bare utgjør 1,9 % av det totale materialet.

- (167) mens treet fortsatte å lempe lassevis med snø i hodet på meg.
(168) De hadde fått inn haugevis av tips som ble grovsortert (...)

Den tredje og fjerde frasetypen er *MS (b. entall; naken)* og *MS (b. flertall; naken)*. Felles for de to er at MS-et står i bestemt form, og at frasen er naken. Forskjellen mellom dem er derfor bare MS-ets tall. Frasekategori 3 består dermed både av MS i entall (169) og flertall (170). Disse to frasetyperne har henholdsvis 975 og 264 treff og utgjør derfor 7,6 % og 2,1 % av materialet.

- (169) I gruppen politiske seniorrådgivere var alle nye.
(170) Jeg tegnet rekkene av tekanner på en hylle, den falske mingvasen, bordene (...)

Slik det også kan observeres i tabell 34, skiller MS-ene i frasekategori 3 seg tydelig fra MS-ene i både frasekategori 1 og 2 når det kommer til fordelingen mellom de ulike konstruksjonstypene. Mens jukstaposisjon er den klart mest frekvente konstruksjonstypen for MS-ene i frasekategori 1, er fordelingen mellom konstruksjonstypene mer jevn i frasekategori 2. I frasekategori 3 er derimot *av* den mest frekvente konstruksjonstypen, med 68 % treff, etterfulgt av *med*, med 30,6 % treff. Jukstaposisjon utgjør bare 1,4 % av frasekategori 3 med 39 treff, og er derfor nesten ikke representert. Frasekategori 3 må med andre ord beskrives

som svært ulik de to andre frasekategoriene. Dette er særlig interessant både fordi jukstaposisjon nesten ikke er tilstedeværende, og fordi *av*, som regnes som en mer begrenset PPT-konstruksjonstype på norsk (Kinn, 2001: 165) er den mest frekvente.

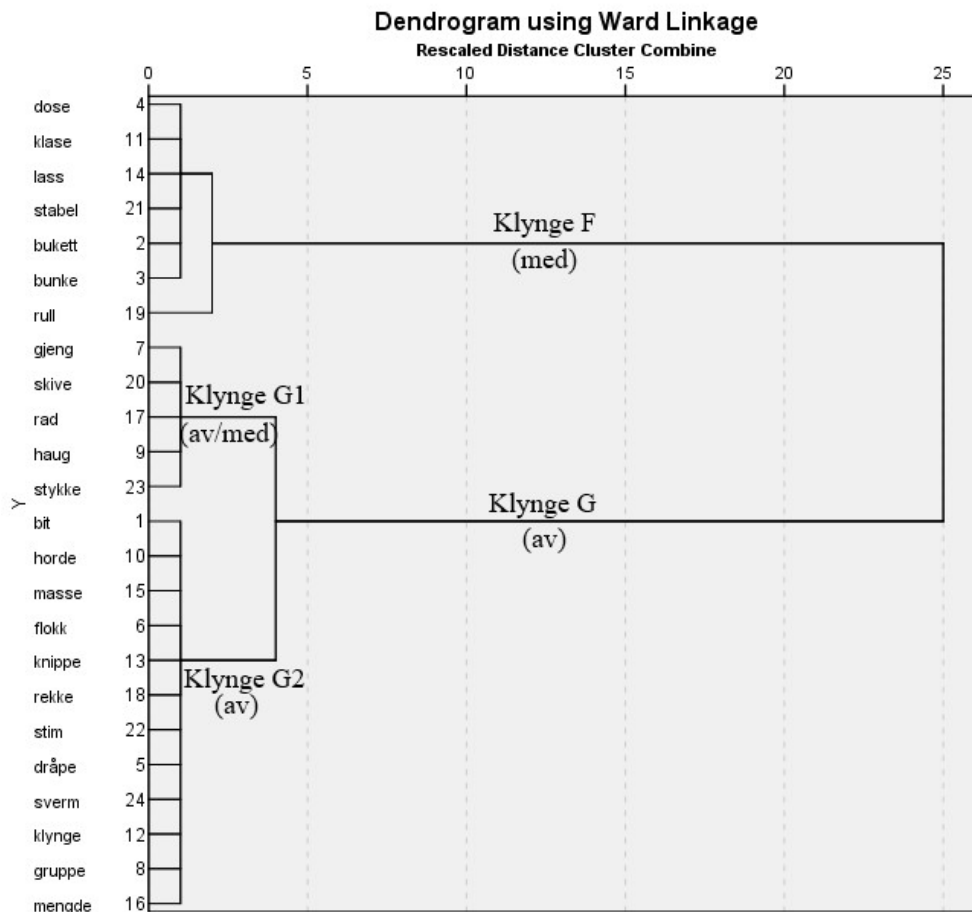
<i>Frasekategori 3</i>								
Konstruksjon	<i>Av</i>		<i>Med</i>		Jukstaposisjon		Total	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Alle MS	1883	68,0	847	30,6	39	1,4	2769	100

Tabell 34: Frasekategori 2: prosentvis fordeling mellom konstruksjonstypene

Selv om frasekategori 3 totalt utgjør 21,7 % av materialet, er flere av MS-ene dårlig representert i frasekategorien. Derfor har alle MS med mindre enn 10 treff blitt fjernet fra den videre analysen også her. De fjernede MS-ene er det ubestemte målssubstantivet *anelse*, kvantaene *porsjon*, *skvett* og *slurk*, fraksjonen *smule* og samlingen *team*. En fullstendig oversikt over de fjernede MS-ene finnes i vedlegg 8.2.4.

5.6.2 Frasekategori 3: hierarkisk klyngeanalyse

Etter at MS-ene med færre enn 10 treff er fjernet, kan den hierarkiske klyngeanalysen utført i SPSS presenteres som en trestruktur i figur 8. Trestrukturen består av to overordnede klynger, klynge F og klynge G, ved avstand 25. Mens klynge F kjennetegnes av at MS-ene foretrekker preposisjonen *med*, tenderer MS-ene i klynge G mot å opptre i konstruksjoner med preposisjonen *av*. Videre består klynge G av to underordnede klynger, klynge G1 og klynge G2. Begge disse klyngene domineres av preposisjonen *av*, men klynge G1 består også av MS med høy frekvens i konstruksjoner med preposisjonen *med*. En oversikt over trestrukturen, samt en forenklet oversikt over klyngenes foretrukne konstruksjonstyper er presentert i figur 8.

Figur 8: Frasekategori 3: hierarkisk klyngeanalyse utført med SPSS

5.6.3 *Klynge F: MS som foretrekker preposisjonen med*
 MS-ene i klynge F har som nevnt høyest frekvens i konstruksjoner med preposisjonen *med*. Til tross for høy frekvens med *med*, må det poengteres at alle MS-ene også kan opptre med *av*, og at fordelingen mellom *av* og *med* er nokså jevn for flere av MS-ene, slik som for eksempel *lass* og *stabel*. Med unntak av *stabel* opptrer ingen av MS-ene i klyngen med jukstaposisjon. Her er det i tillegg kun snakk om ett enkelt eksempel, som vist med (171). Jukstaposisjon er med andre ord ikke foretrukket av MS-ene i klynge F.

(171) På gulvet, mellom stabler byggeklosser og lekedyr, satt en småfyldig kvinne i femtiårsalderen alene (...)

Klynge F				
MS	Kategori	av %	med %	juksta. %
<i>dose</i>	kvantum	38,9	61,1	0,0
<i>klase</i>	form	39,0	61,0	0,0
<i>lass</i>	form	41,9	58,1	0,0
<i>stabel</i>	form	43,0	56,5	0,4
<i>bukett</i>	form	28,6	71,4	0,0
<i>bunke</i>	form	29,3	70,7	0,0
<i>rull</i>	form	11,1	88,9	0,0

Tabell 35: Klynge F

Klynge F: semantisk gruppetilhørighet

Med unntak av kvantumet *dose* tilhører samtlige MS i klynge F den semantiske gruppen former. Også i frasekategori 1 og 2 klynger et flertall av formene seg sammen ved å foretrekke konstruksjoner med preposisjonen *med*. Når det kommer til formenes opptreden med jukstaposisjon og med preposisjonen *av*, ligner frasekategori 3 på frasekategori 2, der flere av formene kan opptre med både *med* og *av*, men i liten eller ingen grad med jukstaposisjon. I frasekategori 1 var derimot tendensen at formene opptrådte med både *med* og jukstaposisjon.

Klynge F: AS-semantikk

De fleste MS-ene i klynge F har til felles at de opptrer med AS der referenten kan være både tallelig og masse, men hovedsakelig er konkrete ikke-levende objekter. På samme måten som i frasekategori 2 tenderer formene mot å brukes med sin konkrete leksikalske betydning, slik som vist med (172)–(174) der *bunke* har betydningen ‘haug, stabel av papirer, bøker’ (BOB), *bukett* har betydningen ‘bunt avskårne blomster’ (BOB), og *dose* har betydningen ‘mengde som skal brukes av et legemiddel’ (BOB):

- (172) selv jager jeg jevnlig gjennom bunker med utenlandske aviser og tidsskrifter (...)
 (173) Jeg tok buketten med roser opp fra passasjersetet, rullet ned sidevinduet (...)
 (174) og det er ikke tvil om at dosene med heroin ble øket for å dempe smertene (...)

Et par av MS-ene har også noen få treff med abstrakte AS, men dette er unntaket heller enn regelen for MS-ene i klynge F. To eksempler med abstrakt AS er vist under med *dose* og *lass*:

- (175) som ennå ikke har rukket å få dosen med feiltrinn og skuffelser og svik (...)
 (176) Livet er for kort til å lese lassevis av umorsomme vitser.

Det er vanskelig å si noe om forskjellen på *av*- og *med*-konstruksjoner for MS-ene i klynge F. Begge konstruksjonstypene er mulige og i flere tilfeller virker det som om valget mellom *av* og *med* er helt vilkårlig, slik som for MS-et *stabel* i (177) og (178). Hvorfor det er slik kan ha å gjøre med formenes stabile form, som gjør at både en objekt- og en beholderlesning er mulig.

(177) Margaret kastet et fort blick på stabelen med bøker på bordet mellom dem (...)

(178) Jeg tenkte på stabelen av bøker som Kate hadde oppdaget ved Roberts sofa (...)

5.6.4 Klynge G1: MS som foretrekker preposisjonen *av* (og litt *med*)

Klynge G1 er en del av den overordnede klyngen G. MS-ene i denne klyngen foretrekker konstruksjoner med preposisjonen *av*, men flere av MS-ene opptrer også med preposisjonen *med*. I klyngen er det bare ett MS som opptrer med jukstaposisjon, nemlig *stykke*. Det er her bare snakk om ett enkelt eksempel, som vist med (179), og jukstaposisjon er derfor en lite foretrukket konstruksjonstype også for MS-ene i klynge G1.

(179) *av* og *til* kan man se «stykker kjød» som faller ut av sårbummen.

Klynge G1				
MS	Kategori	<i>av</i> %	<i>med</i> %	juksta. %
<i>gjeng</i>	samling	68,8	31,3	0,0
<i>skive</i>	fraksjon	70,6	29,4	0,0
<i>rad</i>	form	65,4	34,6	0,0
<i>haug</i>	form	58,9	41,1	0,0
<i>stykke</i>	fraksjon	56,3	37,5	6,3

Tabell 36: Klynge G1

Klynge G1: semantisk gruppetilhørighet

MS-ene i klynge G1 tilhører de tre semantiske gruppene samlinger (*gjeng*), fraksjoner (*skive* og *stykke*), samt former (*rad* og *haug*).

Klynge G1: AS-semantikk

Samlingen *gjeng* og fraksjonene *skive* og *stykke*

Gjeng står til tellelige og konkrete AS der referenten er menneskelig. At *gjeng* foretrekker preposisjonen *av* er forventet ut fra semantisk gruppetilhørighet, selv om *gjeng* skilte seg ut fra de andre samlingene i frasekategori 1 ved å foretrekke preposisjonen *med*. Jeg vil ikke kommentere *gjeng* noe videre her, selv om MS-et hadde fortjent en nærmere undersøkelse.

Fraksjonene *skive* og *stykke* står til AS der referenten er en konkret (ikke-levende) masse. At disse MS-ene foretrekker *av*, er også forventet på bakgrunn av semantisk gruppetilhørighet. At fraksjoner foretrekker preposisjonen *av* over *med*, har i de foregående kapitlene blitt forklart med fraksjonenes tendens til å måle såkalte «faste masser», noe som motiverer en objektlesning, og dermed material-*av*. Men som tabellen over også viser, kan begge fraksjonene også opptre med preposisjonen *med* i frasekategori 3.

Formene rad og haug

De to formene *rad* og *haug* har hatt noe varierende opptreden i de allerede gjennomgåtte frasekategoriene. I frasekategori 1 foretrakk de begge *med*, mens tendensen her, i frasekategori 3, er at også *av* er en frekvent konstruksjon. Som nevnt tenderer formene, som gruppe, mot å begrense masser eller enheter. I klynge G1 står *rad* og *haug* først og fremst til tellelige og konkrete AS (ikke-levende objekter), slik som vist med *bringebærbusker*, *bøker* og *gullringer* i (180)–(182). I tillegg til dette kan *haug* også opptre med både tellelige konkrete (mennesker og dyr) (183) og abstrakte AS (184). I kapittel 5.4.8 om *haug* i frasekategori 1 viste jeg hvordan *haug*, særlig i konstruksjoner av typen *en hel haug*, hadde stor utstrekning. Det samme må dermed sies å være tilfellet for *haug* også her:

- (180) Den sto under epletrærne, bak raden med bringebærbusker.
- (181) Jeg har ofte hauger med oppslåtte bøker rundt meg når jeg jobber.
- (182) Og hauger av gullringer i ørene.
- (183) bli stuet sammen med hauger av andre ulykkelige, som alle led av savn (...)
- (184) Det er hauger av ambivalens.

Det som er særlig interessant å merke seg med *haug* i tilfeller som i (182)–(184) over, er at MS-et ikke kan sies å begrense AS-et. I de tre eksemplene befinner ikke *gullringer*, *andre ulykkelige* og *ambivalens* seg i en konkret og fysisk *haug*. *Haug* brukes med betydningen '(veldig) mange' eller '(veldig) mye' og kategoriserer derfor kvantitativt heller enn kvalitativt over AS-et. Dette taler for at *haug* opptre i grammatikaliserte former også i frasekategori 3. I tillegg til dette fungerer også *hauger av* overdrivende på referenten til AS-et, og opphever begrensning. Som jeg har nevnt tidligere taler både tidligere forskning (Kinn, 2001) og eget korpusmateriale for at *med*-konstruksjoner er nærmere knyttet til begrensning enn hva som er tilfellet for *av*-konstruksjoner. Dette kan være en mulig forklaring på *haugs* opptreden med *av* i frasekategori 3 når MS-et brukes til å oppheve begrensning.

5.6.5 Klynge G2: MS som foretrekker preposisjonen av

Den siste klyngen, klynge G2, som også er en del av den overordnede klynge G, kjennetegnes av MS som foretrekker preposisjonen *av*. I motsetning til klynge G1 har MS-ene her lavere frekvens i konstruksjoner med *med*. Kun tre MS, formen *rekke*, samlingen *gruppe* og det ubestemte målssubstantivet *mengde* opptrer i konstruksjoner med jukstaposisjon.

Klynge G2				
MS	Kategori	av %	med %	juksta. %
<i>bit</i>	fraksjon	93,0	7,0	0,0
<i>horde</i>	samling	92,5	7,5	0,0
<i>masse</i>	form	98,1	1,9	0,0
<i>flokk</i>	samling	81,1	18,9	0,0
<i>knippe</i>	form	80,0	20,0	0,0
<i>rekke</i>	form	79,0	17,7	3,2
<i>stim</i>	samling	75,0	25,0	0,0
<i>dråpe</i>	kvantum	85,2	14,8	0,0
<i>sverm</i>	samling	85,7	14,3	0,0
<i>klynge</i>	form	83,8	16,2	0,0
<i>gruppe</i>	samling	79,4	11,6	9,0
<i>mengde</i>	ub. MS	83,9	10,9	5,2

Tabell 37: Klynge G2

Klynge G2: semantisk gruppetilhørighet

Når det kommer til MS-enes semantiske gruppetilhørighet, er klynge G2 svært heterogen og inneholder MS fra alle de fem gruppene, fraksjoner (*bit*), samlinger (*horde*, *flokk*, *stim*, *sverm* og *gruppe*), former (*knippe* og *rekke*), kvanta (*dråpe*) og ubestemte målssubstantiv (*mengde*).

Samlingene horde, flokk, stim, sverm og gruppe

At samlingene klynger seg sammen her på grunn av høy frekvens med preposisjonen *av*, er forventet ettersom dette også har vært tendensen for flertallet av samlingene i frasekategori 1 og 2. I tillegg til en objektlesning, som har blitt argumentert for i tidligere kapitler, vil jeg argumentere for at frasekategori 3, og da særlig frasetyperne *MS (ub. flertall; nakent)* og *MS – (vis)* også bidrar til en annen lesning av MS og AS-relasjonen for enkelte samlinger og former. Denne lesningen er oppheving av begrensning, som jeg også nevnte for formen *haug* i klynge G1. Med oppheving av begrensning forstår jeg at massen eller enhetene ikke kan eller skal telles. MS-et fungerer med andre ord overdrivende og som en svært dårlig enhetsteller på massen eller enhetene. Dette er vist med *horder* og *flokkevis* i (185) og (186), der MS-ene

hovedsakelig kategoriserer kvantitativt over AS-et og brukes med betydningen '(veldig) mange'.

(185) Det har inspirert horder av medierådgivere og politiske strateger i alle land.

(186) mengde seg med flokkevis av fremmede, kanskje bli beglodd, utpekt.

Samlingene ser ut til å være svært godt egnet til oppheving av begrensning, særlig i frasetypene *MS (ub. flertall; naken)* og *MS (-vis)*. Dette bekrefter det jeg tidligere skrev om samlingene som kollektivt kategoriserende, med et mindre fokus på begrensning og stabil spatial form enn f.eks formene. Når samlingene i tillegg opptrer i ubestemt form flertall i en naken frase eller med endelsen *-vis*, blir det kollektive fokuset enda større. Dersom en ser for seg referenten til en *horde av mennesker* i den virkelige verden, er dette allerede en svært stor samling av mange mennesker. Prøver en deretter å se for seg *horder av mennesker*, blir bildet svært uoverskuelig.

Fraksjonen bit og kvantumet dråpe

Fraksjonen *bit* foretrekker i likhet med de andre fraksjonene preposisjonen *av*. På samme måten som i frasekategori 2 foretrekker også kvantumet *dråpe* preposisjonen *av*. Selv om tendensen for gruppen kvanta som helhet er å foretrekke preposisjonen *med*, har jeg i kapittel 5.5.5 argumentert for *dråpes* likheter med fraksjonene, noe som også viser de ulne grensene mellom kategoriene. Jeg vil derfor ikke gå nærmere inn på hverken *bit* eller *dråpe* her.

Formene masse, rekke, knippe og klynge

Klynge G2 består også av de fire formene *masse, rekke, knippe* og *klynge*. Som vist for de to foregående frasekategoriene, har disse formene, og da særlig *masse* og *rekke*, vist seg å skille seg fra de andre formene. At de også gjør det her, er et tegn på at disse MS-ene må regnes som ulike de andre formene. I kapittel 5.4.4 foreslår jeg grammatikalisering som en mulig årsak til dette. I frasekategori 1 viste jeg at *rekke* og *masses* utstrekning er ulik de andre formenes utstrekning, ved at *rekke* og *masse* også hyppig opptrer med konkrete levende vesener og abstrakte AS. Av denne grunn ble det argumentert for at *masse* og *rekke* har flere likhetstrekk med primært kvantifiserende MS. Dette er også tilfellet i frasekategori 3.

Masse har stor utstrekning, og det er først og fremst i frasetypen *MS b. entall naken* at en finner den mer konkrete bruken av *masse* med betydningen '(formløst) stoff, substans' og 'fys. stoffmengde i et legeme' (BOB), som i (187) og (187):

- (187) fabrikkproduktet var lettere å håndtere enn massen av rennende, brun kuskitt (...)
(188) Massen av atomære partikler bestemmes ved å måle avbøyningen i et magnetfelt.

I de tre andre frasetypene, *MS (ub. flertall; naken)*, *MS (-vis)* og *MS (b. flertall; naken)*, er derimot *masse* i høyere grad brukt med betydningen ‘mange’ (189)–(190) eller ‘mye’ (191). Det er trolig kombinasjonen av MS-ets opprinnelige betydning, tall og bestemthet som bidrar til denne typen lesning. Særlig frasetypene *MS (ub. flertall; nakent)* og *MS (-vis)* bidrar til en konseptualisering av AS-referenten som en overdrevet, (svært) stor og ikke-begrenset masse eller samling av enheter:

- (189) Det var Frankrikes nasjonaldag. Masser av folk og flagg overalt, opptog på Champs-Élysées (...)
(190) Store smil med masser av tenner tvers over ansiktet.
(191) Jeg har massevis av energi (...)

MS-et *masse* har som nevnt vært i fokus i flere studier av PPT-konstruksjoner og grammatikalisering både for norsk (Kinn, 2017) og på tvers av språk. De Clerck og Brems (2016: 165–166) observerer to aspekter ved semantisk bleking av *masse* både på engelsk og nederlandsk, og skriver følgende:

First, from referring to a coherent, tangible body of matter (...) or a dense aggregation of contiguous objects in their lexical meaning, as quantifiers *heap/mass* and *hoop/massa* shift to referring to a non-continuous large amount/collection of concrete entities (...) In a second step, the data suggest a move from concrete N2s to abstract N2s (...)

Masses leksikalske innhold knyttet til ‘et (formløst) stoff eller substans’ (BOB) tones med andre ord ned til fordel for en mer generell kvantitativ betydning av typen «stor mengde» eller «stort antall». Denne mer generelle kvantifiserende betydningen av *masse* åpner videre opp for oppheving av begrensning, eller det De Clerck og Brems kaller tap av opprinnelig spatiotemporal grense (*loss of spatio-temporal contiguity*) (De Clerck og Brems, 2016: 165). *Masse* refererer altså i disse tilfellene ikke lenger bare til en sammenhengende konsentrert masse eller samling av enheter, men også til et stort antall ikke-sammenhengende enheter fordelt over et større område, slik jeg viste med (189)–(191) over. En slik tydelig oppheving av begrensning motiverer i liten grad beholder-*med*. Den samme argumentasjonen kan trolig også favne om andre MS, slik som den nevnte formen *haug* i konstruksjoner som *hauger av ambivalens*.

Også *rekke* (192) og *knippe* (193) kan stå til abstrakte AS, noe som tilsier at en finner grammatikalisererte former også av disse MS-ene i frasekategori 3.

- (192) Tsjernobyl var bare den siste i rekken av tragedier som har rammet landet (..)
(193) om jeg skal holde meg til knippet av følelser en retter mot det som ennå ikke har skjedd.

5.6.6 Jukstaposisjon i frasekategori 3

Til slutt vil jeg fremheve tre interessante MS i *klynge G2*. Dette er *mengde*, *gruppe* og *rekke*, som er de eneste MS-ene i frasekategori 3 med flere treff i konstruksjoner med jukstaposisjon. *Mengde* har vist denne tendensen i både frasekategori 1 og 2, og har også i frasekategori 3 stor utstrekning ved å kunne stå til både tellelige og masse, konkrete (194) og abstrakte AS (195):

- (194) Mengden fostervann øker etter hvert som fosterets nyrer begynner å danne urin (...)
(195) Reduser mengden stress i livet ditt (...)

At *gruppe* og *rekke* opptrer med jukstaposisjon er derimot mer overraskende. *Gruppe* og *rekke* står her til tellelige og konkrete AS der referentene er levende vesener. Til tross for dette er det ikke den konkrete betydningen til *gruppe* som 'samling av personer eller ting' (BOB) eller *rekke* som 'rad, linje' (BOB) som først og fremst realiseres, men heller en abstrakt betydning som 'kategori' eller 'dyregruppe som omfatter flere klasser' (BOB). Dette kan vises med (196)–(198):

- (196) I mitt materiale er gruppa religiøse for liten til å bli gjenstand for pålitelige studier.
(197) tilhører gruppen dykkender og er utbredt fra Skandinavia og østover (...)
(198) fellesbetegnelse for to klasser i rekken leddormer.

Et fellestrekk for *mengde*, *gruppe* og *rekke* i konstruksjoner med jukstaposisjon i frasekategori 3 er at de i hovedsak opptrer i frasetyper *MS (b. entall; naken)*. Dette kan tyde på at den nakne entallsformen av MS-et er bedre egnet i konstruksjoner med jukstaposisjon enn de nakne flertallsformene og *-vis*. I tillegg må tekstene som de jukstaponerte MS-ene opptrer i forstås som formelle og akademiske, da det først og fremst er en *gruppe* (forstått som *kategori*) i et materiale det refereres til. Denne observasjonen er svært interessant, da det i litteraturen pekes på at jukstaposisjon sjelden blir brukt i nakne PPT-konstruksjoner.

5.6.7 Oppsummering av frasekategori 3

Jeg har i kapittel 5.6, i kortere trekk, med utgangspunkt i en hierarkisk klyngeanalyse undersøkt om MS-ets semantiske gruppetilhørighet og AS-semantikk kan forklare MS-enes

opptreden i de tre konstruksjonstypene i frasekategori 3. Jeg har også sammenlignet frasekategori 3 med de tidligere diskuterte frasekategoriene 1 og 2. Som jeg har vist, ligner frasekategori 3 mer på frasekategori 2, men skiller seg likevel fra denne med enda høyere frekvens med preposisjonen *av* og svært lav frekvens med jukstaposisjon.

Også for MS-ene i frasekategori 3 har det vist seg å være variasjon mellom de semantiske MS-kategoriene når det kommer til foretrukket konstruksjonstype. Dette kan i svært grove trekk skisseres opp som vist med tabell 38.

Semantisk kategori	Frasekategori 1		Frasekategori 2		Frasekategori 3	
	juksta. vs. prep.	av vs. med	juksta. vs. prep.	av vs. med	juksta vs. prep.	av vs. med
Ubestemte MS	juksta.	av/med	juksta./prep.	av/med	prep.	av
Fraksjoner	juksta.	av	juksta./prep.	av	prep.	av
Kvanta	juksta.	med	juksta./prep.	med	prep.	av/med
Former	juksta./prep.	med	prep.	av/med	prep.	av/med
Samlinger	prep.	av	prep.	av	prep.	av

Tabell 38: Frasekategori 1, 2 og 3: Semantisk kategori av MS og foretrukne konstruksjonstyper

Som tabellen også viser, har flere av grupperingene som er skissert opp for MS-ene i frasekategori 1 vist seg å være gyldige også for frasekategori 3. For det første er tendensen i frasekategori 3 at mange av formene klynger seg sammen ved å foretrekke konstruksjoner med preposisjonen *med*. Forskjellen mellom frasekategori 1 og 3 er likevel at flere av formene også foretrekker preposisjonen *av* i frasekategori 3. Også fraksjonene og kvantaene viser en lignende tendens på tvers av frasekategoriene. Jeg vil likevel være forsiktig med å påstå at dette er en tendens som er generaliserbar til andre kvanta ettersom frasekategori 3 bidro med få eksempler på MS fra denne gruppen. Samlingene er den gruppen som har vist mest stabilitet på tvers av frasekategoriene, ved å foretrekke preposisjonen *av* uavhengig av frasekategori.

I likhet med MS-ene i frasekategori 2 står MS-ene i frasekategori 3 i mindre grad til abstrakte AS, og tendensen er at de fleste, og særlig formene som foretrekker *med*, brukes med sin opprinnelige leksikalske betydning, noe som fører til at MS-et kan konseptualiseres som et «godt» substantiv med en «god» referent i den virkelige verden. Til tross for dette kan også et par av MS-ene, vist med formene *masse*, *rekke* og *knippe*, stå til abstrakte AS, noe som kan være et argument for at disse MS-ene også i frasekategori 3 har en grammatikalisert form.

Det mest interessante med frasekategori 3 er derimot at MS-ene som gruppe foretrekker konstruksjoner med preposisjonen *av*. Jeg har foreslått at denne tendensen er motivert av den grammatiske konteksten, og spesielt frasetyperne *MS (ub. flertall; naken)* og *MS (-vis)*, som bidrar til å oppheve begrensning, særlig for samlingene og et utvalg av formene som står til tellelige AS. Når MS-et kategoriserer kvantitativt på en slik måte, der antallet eller mengden hverken kan eller skal kunne telles, er også motivasjonen for beholder-*med* lav. Det er derfor mulig at det er de ubestemte flertallsformene av MS-ene i frasekategori 3 som bidrar mest til den høye frekvensen i konstruksjoner med preposisjonen *av*.

6. Diskusjon og avslutning

6.1 Hva bestemmer PPT-konstruksjonstypen?

I kapittel 5 presenterte jeg tre hierarkiske klyngeanalyser av tre ulike frasekategorier, frasekategori 1, frasekategori 2 og frasekategori 3. Jeg vil nå, med utgangspunkt i forskningsspørsmålene og funnene som har blitt undersøkt i tidligere kapitler, diskutere i hvilken grad MS-enes semantiske gruppering, AS-semantikk, frasetype, grammatikaliseringsteori og skjemateori kan bidra til en dypere forståelse av variasjonen mellom de tre PPT-konstruksjonstypene, *av*, *med* og jukstaposisjon, på norsk. Avslutningsvis, i kapittel 6.2, stiller jeg spørsmålet om konstruksjonstypene kan regnes som motiverte, og foreslår i kapittel 6.3 videre forskning på grammatisk variasjon i PPT-konstruksjoner.

6.1.1 Semantisk klassifisering av målssubstantivene

Det finnes flere måter å klassifisere MS på, og uavhengig av klassifiseringen som blir lagt til grunn, vil det være ulne grenser mellom de semantiske gruppene av MS og variasjon innenfor gruppene. Like fullt har det vist seg å være en sterk tendens i materialet mitt til at et flertall av MS-ene tilhørende den samme semantiske gruppen viser et lignende mønster når det kommer til foretrukket konstruksjonstype. Dette støtter altså hypotesen jeg la frem i kapittel 4.4.3. Dette gjelder både innad i den enkelte frasekategorien og på tvers av de tre frasekategoriene som er blitt undersøkt. Jeg viste en forenkling av tendensene med tabell 38 i kapittel 5.6.7.

Semantiske grupper og jukstaposisjon

Tendensen er at MS-ene som foretrekker jukstaposisjon, er medlemmer av de semantiske gruppene ubestemte MS, fraksjoner, kvanta og former. Dette er først og fremst tilfellet i frasekategori 1, men til dels også i frasekategori 2. MS-ene i frasekategori 3 har som vist ingen eller svært få treff med jukstaposisjon. I tillegg til semantisk gruppetilhørighet er også observasjonen at enkelte MS avviker fra tendensen til den semantiske gruppen de tilhører ved å ha svært høy frekvens med jukstaposisjon. Dette har særlig vært tilfellet for formene *masse*, *rekke*, *knippe* og *bunke* og samlingene *gruppe* og *flokk* i frasekategori 1.

Semantiske grupper og preposisjonen av

MS-ene som foretrekker preposisjonen *av*, er hovedsakelig medlemmer av de semantiske gruppene samlinger og fraksjoner, og i noen grad også former (særlig i frasekategori 2 og 3).

Damberg (2002) observerer også den samme korrelasjonen mellom de nevnte semantiske gruppene og konstruksjoner med preposisjonen *av* for svensk.

Semantiske grupper og preposisjonen med

Hva gjelder MS-ene som opptrer med preposisjonen *med*, så er disse hovedsakelig medlemmer av de semantiske gruppene former og kvanta, og i noen grad også samlinger. Damberg (2002) viser også at formene og samlingene opptrer med *med*, men observerer derimot at kvanta opptrer med preposisjonen *av* på svensk. Her skiller altså mine funn seg fra Dambergs.

Andre semantiske grupper av målssubstantiv

Jeg valgte å utelate de semantiske gruppene tallsubstantiv (*hundre, tusen*) og ubestemte tallsubstantiv (*antall, utall*) (Kinn, 2001), konvensjonelle målssubstantiv (*kilo, liter, meter*) og beholdersubstantiv (*sekk, kopp*) (Koptjevskaja-Tamm, 2001) fra denne studien. De tre førstnevnte omtales ofte i litteraturen som primært kvantifiserende målssubstantiv, mens beholdersubstantiv må regnes som sekundært kvantifiserende. Selv om disse gruppene ikke eksplisitt har blitt undersøkt, har jeg underveis referert til flere av dem, særlig konvensjonelle målssubstantiv og beholdersubstantiv. Et interessant spørsmål er av den grunn hvordan mine egne observasjoner av gruppene ubestemte MS, fraksjoner, kvanta, former og samlinger forholder seg til de andre semantiske gruppene som ikke er undersøkt.

Mens de primært kvantifiserende MS-ene i litteraturen blir beskrevet som å foretrekke jukstaposisjon, knyttes beholdersubstantivene til konstruksjoner med preposisjonen *med* i tillegg til jukstaposisjon (Kinn, 2001: 144). Slik jeg ser det, støtter mine egne funn, og tolkninger av disse funnene, opp om disse observasjonene. Jeg har observert at både de to ubestemte MS-ene i materialet (*mengde* og *anelse*), samt flere andre MS, brukt på en måte som ligner ubestemte målssubstantiv (*masse, rekke, smule*), ser ut til å foretrekke jukstaposisjon. Det samme gjelder også MS brukt på en måte som ligner konvensjonelle MS (*stykke, bit, dråpe, skvett, bunke*). Mine egne funn støtter dermed tidligere observasjoner, men belyser samtidig de semantiske gruppenes ullenhet ved at også sekundært kvantifiserende MS kan oppføre seg som, og dermed brukes med samme funksjon som, primært kvantifiserende MS.

Jeg har også argumentert for at enkelte kvanta og former har visse fellestrekk med beholdersubstantiv ved at MS-referenten ofte er nært relatert til en beholder, enten en fysisk «ekte» beholder som en tallerken (*porsjon*), en sprøyte (*dose*), et lasteplan (*lass*) eller en rent

konseptuell beholder som begrenser massen. At kvantaene og formene foretrekker samme preposisjon som beholdersubstantivene, nemlig *med*, støtter også denne tolkningen. Det er selvfølgelig mulig at en ny undersøkelse av beholdersubstantiv og de andre primært kvantifiserende MS-ene også kunne ha bidratt med ny kunnskap, men dette må jeg overlate til videre forskning.

Oppsummert viser det seg at den semantiske klassifiseringen jeg har lagt til grunn i denne studien har vært produktiv. Et større materiale har gjort det mulig å nyansere den klassifiseringen som tas i bruk av Kinn (2001). Men selv om det er sterke tendenser til at MS med lik betydning også foretrekker den samme konstruksjonstypen, føyer ikke alle MS seg inn i dette mønsteret. Dette er forventet og viser at valget av konstruksjonstype ikke kan forstås som helt predikerbart ut fra den semantiske klassifiseringen.

6.1.2 AS-ets semantiske egenskaper

I tillegg til at flertallet av MS-ene tilhørende samme semantiske gruppe viser en tendens til å opptre med AS med lignende semantiske egenskaper, har også undersøkelsen av AS-semantikk, tellelig vs. masse og konkret (menneske, dyr, objekt) vs. abstrakt, presentert i de foregående kapitlene, vist seg å kunne bidra til en mer nyansert forståelse av de semantiske gruppene og de enkelte MS-enes individuelle mønstre.

Tellelig vs. masse

Som jeg også viste i kapittel 5.4.2, figur 6, er tendensen at masse-AS i høyere grad enn tellelige AS opptre i konstruksjoner med jukstaposisjon enn med preposisjon. Dette er særlig tydelig for fraksjonene og kvantaene i frasekategori 1. På samme måten opptre også de tellelige AS-ene i høyre grad i konstruksjoner med preposisjon. Dette gjelder særlig samlingene, men også for formene i frasekategori 2.

Konkret vs. abstrakt

Også MS-ets opptreden med konkret vs. abstrakt, samt ulike typer konkrete (menneske, dyr, ikke-levende objekt) AS, har i noen grad vist seg å korrelere med den foretrukne konstruksjonstypen. Konkrete og tellelige AS der referenten er et levende vesen (menneske eller dyr) har vist seg å foretrekke konstruksjoner med preposisjonen *av*, mens konkrete og tellelige AS der referenten er et ikke-levende objekt, tenderer mot å foretrekke preposisjonen *med*. Dette speiler de to gruppene samlinger og former. Jeg har også observert at konkrete masser der referentene i den virkelige verden kan regnes som «faste», foretrekker *av* over

med, mens konkrete masser der referenten viser til en «løs» masse i den virkelige verden, tenderer mot å foretrekke *med* over *av*. Dette speiler skillet mellom gruppene fraksjoner og kvanta.

En annen interessant observasjon er også tendensen til at visse MS med stor utstrekning, som dermed også kan opptre med abstrakte AS, tenderer mot å ha høy frekvens med jukstaposisjon. Dette har særlig blitt observert for fraksjonene *smule* og *stykke*, kvantaene *dose* og *porsjon*, formene *knippe* og *masse* og de ubestemte MS-ene *anelse* og *mengde*.

6.1.3 Frasekategorier

En inndeling av materialet i ulike frasekategorier har vist at det er forskjeller mellom de ulike frasekategoriene når det kommer til foretrukket konstruksjonstype. Mens MS-ene i frasekategori 1, som gruppe, har høyest frekvens med jukstaposisjon, er fordelingen mellom konstruksjonstypene mer jevn for MS-ene i frasekategori 2. I frasekategori 3 er derimot den mest frekvente konstruksjonstypen preposisjonen *av*, og bare et fåtall av MS-ene opptrer med jukstaposisjon. Dette kan observeres i tabell 39. Fordelingen er trolig påvirket av den grammatiske konteksten, altså MS-enes tall og bestemthet, tilstedeværelse eller fravær av determinativ og adjektiv (nakne fraser).

FK	Frasetype	<i>av</i> %	<i>med</i> %	juksta. %
1	I. <i>en</i> MS (ub. entall)			
	II. KVANTOR MS (ub. flertall)	8,3	20,7	70,9
2	III. DEM/POSS/GEN MS (entall, bestemt frase)			
	IV. DEM/POSS/GEN MS (flertall, bestemt frase)	40,0	28,8	31,2
	V. ADJ MS (ub. flertall)			
3	VI. MS (ub. flertall; naken)			
	VII. MS (-vis)			
	VIII. MS (b. entall; naken)	68,0	30,6	1,4
	IX. MS (b. flertall; naken)			

Tabell 39: Prosentvis fordeling etter konstruksjonstype for frasekategori 1-3.

I frasekategori 1 er frasene ubestemte og innledes enten med den ubestemte artikkelen *en/ei/et* når MS-et er bøyd i entall, eller en kvantor når MS-et er bøyd i flertall. At MS-referenten ikke pekes ut som et eller flere bestemte tilfeller, viser seg å være en særlig gunstig kontekst for jukstaposisjon. Jeg har tidligere referert til Verveckken som beskriver den ubestemte artikkelen som det «umarkerte valget» for PPT-konstruksjoner på spansk (Verveckken, 2015a: 31, 254). Dette er trolig også et viktig poeng for å forstå de norske PPT-ene, og særlig i konstruksjoner der MS-et brukes på en måte som ligner kvantorer ved å først og fremst kategorisere kvantitativt over AS-et.

For MS-ene i frasekategori 2 er derimot observasjonen at bestemthet hos MS-et eller en possessiv, genitiv eller determinativ markering av MS-et gjør at MS-referenten blir pekt ut som et bestemt tilfelle, slik som en bestemt *gruppe*, en bestemt *masse* eller en bestemt *bukett*. Dette gjør at MS-referenten også i høyere grad må oppfattes som et «godt» substantiv med en «god» referent i den virkelige verden. Også i disse tilfellene kan MS-ene opptre i konstruksjoner med jukstaposisjon, men i lavere grad enn i frasekategori 1.

Særlig interessant er det at nakne konstruksjoner og MS med endelsen *-vis* i frasekategori 3 ser ut til å foretrekke konstruksjoner med preposisjon, og at den foretrukne preposisjonen er *av*. Jeg har foreslått at dette skyldes den ubestemte flertallsformen av MS-et som bidrar til en oppheving av begrensning, slik at mengden eller antallet hverken kan eller skal telles. Denne typen kvantitativ kategorisering kan fungere til å overdrive omfanget av AS-referenten. En slik oppheving av begrensning motiverer trolig ikke bruken av preposisjonen *med*, som jeg i denne oppgaven argumenterer for at har en begrensende funksjon ved å uttrykke en beholderrelasjon mellom MS-et og AS-et.

Basert på tendensene i eget materiale, og i tråd med tidligere forskning (Kinn, 2001 og Hankamer og Mikkelsen, 2008), vil jeg konkludere med at bestemt form og flertallsbøyning av MS-et, fravær av determinativ og adjektiv (nakne frasetyper) og endelsen *-vis* gjør jukstaposisjon mindre sannsynlig, og dermed også preposisjon mer sannsynlig.

6.1.4 Grammatikalisering

Utstrekning og semantisk bleking

At enkelte MS er grammatikaliserte, blir poengtert flere steder i litteraturen. I likhet med Verveckken (2015a: 75) har jeg gjennom erstatningsprøver og undersøkelser av MS-enes utstrekning (forstått som hvilke typer AS MS-et kan stå til) vist at flere av MS-ene i materialet mitt må regnes som grammatikaliserte når de opptre i gitte kontekster. Typisk for de grammatikaliserte MS-ene i materialet er at de 1) har stor utstrekning, 2) kan erstattes av *mye* eller *mange* uten at det fører til noen betydningsendring, 3) brukes hovedsakelig til å kategorisere kvantitativt over MS-et, 4) mangler en «god» referent i den virkelige verden, og 5) opptre i konstruksjoner med jukstaposisjon. Tydeligst har dette vært for formene *masse* og *rekke*, men jeg har også vist at andre MS, slik som formene *haug* og *knippe*, samlingen *gruppe*, fraksjonene *smule* og *stykke* og kvantaene *dose* og *porsjon*, kan ha stor utstrekning ved å kunne kategorisere over flere typer AS, og dermed kan regnes som grammatikaliserte.

I tillegg til at de kan kategorisere kvantitativt over abstrakte AS, har jeg også observert at flere former, fraksjoner og kvanta brukes på en måte som minner om konvensjonelle målssubstantiv (*kilo, liter, meter*), ved å fungere som gode enhetstellere.

Jeg tolker disse observasjonene dit hen at de nevnte MS-ene må regnes som semantisk blekede. I tråd med Hopper og Traugott (2003: 94) forstår jeg ikke semantisk bleking som et rent betydningstap, men heller som en betydningssendring. MS-et *dose* i *solide doser sentimentalitet* har gjennomgått en betydningssendring fra leksikalsk til mer grammatisk, fra 'mengde som skal brukes av et legemiddel' (BOB) til den kvantitative betydningen '(en viss) mengde' eller 'noe'. Adjektivet *solide* bidrar igjen til at *solide doser* i eksempelet får betydningen 'stor mengde' eller 'mye'. Men det er ikke slik at den opprinnelige betydningen forsvinner i det den nye tas i bruk. På den måten kan begge betydningene eksistere side om side, og en får det som blir referert til som lagdeling (Hopper og Traugott, 2003: 124).

Bleking og utstrekning henger tett sammen. Ved at MS-ene endrer betydning, får de også nye bruksmåter. MS-et *dose* begrenser seg eksempelvis ikke til å bare kunne opptre med AS som refererer til medisiner og andre konkrete masser, men kan i sin grammatikaliserte form også kategorisere over abstrakte masser. *Dose* har derfor gjennom grammatikalisering og sin blekede betydning fått større utstrekning.

Dekategorisering og rekategorisering

Betydningssendringen kan også forklares med dekategoriisering og rekategorisering. MS-ene har sitt opphav som substantiv, men gjennomgangen av materialet i kapittel 5 har vist at flere MS må forstås som å ha mistet typiske egenskaper knyttet til substantiv (dekategoriisering), og blitt likere kvantorer (rekategorisering). På den måten kan disse MS-ene forstås som å ha utviklet seg fra sekundært kvantifiserende MS til å ligne de primært kvantifiserende MS-ene og kvantorer, eller en kan si at de har utviklet seg fra innholdsord i retning av funksjonsord. Mens tendensen er at MS-ene brukt med sin opprinnelige og konkrete betydning har en «god» referent i den virkelige verden, kategoriserer kvantitativt (og/eller kvalitativt) over AS-et, kan opptre i bestemt form og med flertallsbøying, med demonstrativ, possessiv og genitiv, er tendensen at de grammatikaliserte formene av MS-ene opptre i konstruksjoner der MS-et har en «dårlig» referent i den virkelige verden, MS-et kategoriserer kvantitativt over AS-et, MS-et har ubestemt form og entallsbøying, samt at frasen innledes med den ubestemte artikkelen *en*.

Frekvens

Bybee (2007: 602) regner frekvens både som en pådriver til og et resultat av grammatikalisering. I hvilken grad dette er riktig, skal jeg ikke ta stilling til, men at økt frekvens kan henge sammen med semantisk bleking og økt utstrekning er rimelig. Når MS som *haug*, *rekke* og *dose* utvikler seg til allsidige MS som kan opptre med både konkrete og abstrakte AS, vil de også få flere bruksmåter. Jeg har ikke gjort noen spesiell undersøkelse av MS-enes frekvens i denne oppgaven, men observerer at de mest frekvente MS-ene i materialet også er blant MS-ene med prosentvis høyest opptreden i konstruksjoner med jukstaposisjon. Dette viser jeg blant annet for MS-ene i klynge A2 i kapittel 5.4.5. En fullstendig oversikt over MS-enes frekvens finnes i vedlegg 8.2.1.

Grammatikalisering og jukstaposisjon

Oppsummert bekrefter funnene mine det blant andre Koptjevskaja-Tamm (2001) og Hankamer og Mikkelsen (2008)⁶ skriver om MS i konstruksjoner med jukstaposisjon som mer like funksjonsord. Likevel er det ikke et én-til-én-forhold mellom jukstaposisjon og grammatikalisering. MS-et *haug* er et veldig godt eksempel på dette. *Haug* er det mest frekvente MS-et i materialet og har stor utstrekning ved at det kan opptre med flere typer AS. Selv om det må regnes som grammatikalisert, foretrekker *haug* konstruksjoner med preposisjon uavhengig av bruksmåte, slik som i både *en haug med klær*, *en haug av problemer* og *en haug med misforståelser*.

6.1.5 Kan ulike skjemaer forklare foretrukket konstruksjonstype?

Med utgangspunkt i skjemateori og skjemaer foreslått i tidligere litteratur (Ekberg, 1994, Kinn, 2001 og Damberg, 2002) har jeg undersøkt om beholderskjema, materialskjema og partitive kontekster kan forklare variasjonen mellom de to preposisjonene *av* og *med* på norsk. Jeg konkluderer i kapittel 5 med at det finnes svært få eksempler på PPT-konstruksjoner med potensielt partitiv betydning på norsk. Eksemplene som kommer nærmest en partitiv tolkning, finnes blant MS-ene tilhørende den semantiske gruppen fraksjoner, men utgjør en ubetydelig del av det undersøkte materialet. Jeg støtter derfor Kinn (2001), som skriver at partitive kontekster ikke er en god forklaringsmodell for *av*-konstruksjoner på norsk. Med utgangspunkt i analysen vil jeg derimot fremheve to skjemaer som uttrykker den konseptuelle

⁶ Hankamer og Mikkelsen (2008) observerer at MS-et i konstruksjoner med jukstaposisjon oppfører seg som funksjonsord, men begrunner ikke dette med grammatikaliseringsteori.

relasjonen mellom MS-et og AS-et i norske PPT-konstruksjoner. Dette er beholder-*med* og material-*av*.

En beholder med et innhold

Selv om ikke all tidligere forskning på PPT-er er skrevet med en kognitiv innfallsvinkel, finnes det særlig støtte i litteraturen for at visse MS i *med*-konstruksjoner kan forstås, eller konseptualiseres, som en beholder og AS-et som et innhold (Daugaard, 1994, Ekberg, 1994, Kinn, 2001, Damberg, 2002). Basert på tendensene i materialet og tidligere forskning foreslår jeg skjemaet *X med [innholdet] Y* som en forklaring på de undersøkte *med*-konstruksjonene.

Skjema	Eksempel
X med [innholdet] Y	en beholder med et innhold
et kvantum med [innholdet] en konkret «løs» masse	<i>en porsjon med cornflakes</i>
en form med [innholdet] en konkret masse	<i>et helt lass med teglstein</i>
en form med [innholdet] konkrete tellelige enheter	<i>en bukett med blomster</i>
en samling med [innholdet] tellelige enheter	<i>et team med teknikere</i>

Tabell 40: Beholderskjema for *med*-konstruksjoner

I tabell 40 presenterer jeg beholderskjemaet og en generalisering av de mest frekvente *med*-konstruksjonene i materialet. For enkelhetens skyld tar jeg ikke hensyn til ulik grammatisk kontekst her, og velger på bakgrunn av frekvens å presentere eksempler fra frasekategori I: *en MS (ub. entall)*. I den grad en kan snakke om mer eller mindre åpne og fylte posisjoner i *med*-konstruksjonene har tendensene i eget materiale vist at MS-et først og fremst er et kvantum, en form, og noen ganger en samling i *med*-konstruksjoner.

Jeg har ikke tatt med eksempler der MS-ene måler abstrakte AS i tabell 40, men tanken er at skjemaet *X med [innholdet] Y* også, gjennom metaforiske utvidinger, kan brukes til å forstå mer abstrakte relasjoner, slik som *daglige doser med [innholdet] historier*.

Et objekt konstituert av et materiale

På samme måten som for *med*-konstruksjonene foreslår jeg den konseptuelle relasjonen *et objekt [konstituert] av et materiale* og det språklige skjemaet *X [konstituert] av Y* for *av*-konstruksjonene i materialet. Med tabell 41 viser jeg en generalisering av de mest frekvente *av*-konstruksjonene i materialet.

Skjema	Eksempel
X [konstituert] av Y	et objekt konstituert av et materiale
en fraksjon [konstituert] av en konkret «fast» masse	<i>en bit av glass</i>
en samling [konstituert] av konkrete tellelige enheter	<i>en sverm av politispanere</i>

Tabell 41: Materialskjema for av-konstruksjoner

Til tross for forskjeller mellom AS-ene når det kommer til tellelighet, har jeg i gjennomgangen brukt *konstituert av* som en fellesbetegnelse for både relasjonen mellom fraksjoner som står til AS der referenten er en masse, og samlinger som står til AS der referenten er tellelige enheter. Jeg har tidligere vært inne på den perseptuelle sammenhengen mellom store samlinger av tellelige enheter på den ene siden, og masser på den andre (jf. kapittel 5.4.7). Lakoff peker også på denne relasjonen, og forklarer den med utgangspunkt i visuell persepsjon:

The relationship between multiplex entities and masses is a natural visual relationship. Imagine a large herd of cows up close – close enough to pick out the individual cows. Now imagine yourself moving back until you can no longer pick out the individual cows. What you perceive is a mass. There is a point at which you cease making out the individuals and start perceiving a mass. It is this perceptual experience upon which the relationship between multiplex entities and masses rest. (Lakoff, 1987: 428)

På denne måten kan en diskutere hvorvidt en har å gjøre med ett skjema, *et objekt [konstituert] av et materiale*, eller om en har å gjøre med to relaterte skjemaer for *av-konstruksjoner*, og dermed også skjemaet *en helhet [bestående] av deler*. Det siste skjemaet presenteres som DEL-HELHET-skjemaet hos Lakoff (1987: 273-274), der det blant annet brukes til å forklare familier og sosiale organisasjoner bestående av individer (*en gruppe [bestående] av mennesker*). Et viktig poeng her er at DELENE kan eksistere hver for seg uavhengig av HELHETEN. Denne forståelsen av *av-konstruksjonene* med tellelige AS er også forenlig med den kvantitative funksjonen oppheving av begrensning, som også har vist seg å korrelere med *av-konstruksjoner* i materialet, særlig for MS-ene i frasekategori 3.

6.2 Er konstruksjonstypene motiverte?

For å kunne undersøke, beskrive og foreslå forklaringer på variasjonen mellom konstruksjonstypene har jeg vært avhengig av et stort korpus. Selv om mitt eget materiale er betydelig større enn tidligere korpus som har blitt anvendt for å undersøke PPT-konstruksjoner på norsk, kan en også stille spørsmålsteget ved dette materialets generaliserbarhet, da korpus aldri kan bli store nok til å favne om all språkbruk. Særlig har

frekvensen til enkelte MS i frasekategori 2 og 3 vært for lav, og det kan tenkes at en undersøkelse av andre MS, eller et materiale hentet fra et annet korpus, ville ha bidratt med andre typer treff.

Til tross for dette vil jeg, basert på analyse og diskusjon av funn, konkludere med at valget mellom de tre konstruksjonstypene på norsk hverken er tilfeldig eller helt predikerbart, men motivert av kroppslig og sosial erfaring.

6.3 Forslag til videre forskning

Jeg har underveis i undersøkelsen av eget materiale og gjennomgangen av tidligere forskning oppdaget flere interessante sider ved PPT-konstruksjoner som denne oppgaven ikke har kunnet favne om. Jeg foreslår av den grunn et utvalg temaer for videre forskning:

- En undersøkelse av PPT-konstruksjoner i muntlig språk: Er jukstaposisjon mer frekvent i skriftlig språk enn i muntlig språk? Er konstruksjoner med preposisjonen *med* mer frekvent i muntlig språk enn i skriftlig språk? Er det forskjeller mellom de ulike MS-enes frekvens i muntlig og skriftlig?
- En undersøkelse av trykk på MS-et
- En undersøkelse av PPT-konstruksjoner i svensk og dansk: Finnes de samme tendensene som er skissert opp i denne oppgaven i svensk og dansk?
- En diakron undersøkelse av de ulike (grammatikaliserte) MS-ene
- En nærmere undersøkelse av adjektiv i MS-frasen og hvilken funksjon ulike adjektiv har. Særlig interessant er adjektivet *hel*, i eksempler som *en hel haug med*, *en hel masse*, *en hel del*.
- En nærmere undersøkelse av ulike typer determinativ og hvilken funksjon ulike determinativ har i PPT-konstruksjoner.

7. Litteraturliste

Korpus:

Korp. Hentet fra: <https://spraakbanken.gu.se/>

Leksikografisk bokmålkorpus (LKB). Hentet fra:

<http://www.tekstlab.uio.no/glossa/html/?corpus=bokmal>

NorGramBank (NGB). Hentet fra: <http://clarino.uib.no/iness/page?page-id=iness-main-page>

Litteratur:

Borin, L, Forsberg, M. og Roxendal, J. (2012). *Korp – the corpus infrastructure of Språkbanken. Proceedings of LREC 2012*, 474–478. Istanbul: ELRA. Hentet fra: http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2012/pdf/248_Paper.pdf

Bybee, J. (2006). From Usage to Grammar: The Mind's Response to Repetition. *Language*, 82(4), 711-733. Hentet fra: <https://muse.jhu.edu/article/208049>

Bybee, J. (2007). *Frequency of Use and the Organization of Language*. New York: Oxford University Press. Hentet fra: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/bergen-ebooks/detail.action?docID=415321#>

Bybee, J. (2010). *Language, Usage and Cognition*. New York: Cambridge University Press

Croft, W. (1991). *Syntactic Categories and Grammatical Relations: The Cognitive Organization of Information*. Chicago: The University of Chicago Press

Damberg, E. (2002). *Ett glas rött, en skvätt ironi, en gnutta flyt – och andra falska partitiver i svenska*. (Mastergradsavhandling). Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för lingvistik.

Daugaard, J. (1994). Mængdehelheder. I Baron, I. (Red.), *NORDLEX-Projektet: Sammensatte substantiver i dansk*. København: Handelshøjskolen i København.

De Clerck, B. og Brems, L. (2016). Size nouns matter: a closer look at mass(es) of and extended uses of SNs. *Language Sciences*. 53(B), 160-176. Hentet fra: <https://doi.org/10.1016/j.langsci.2015.05.007>

Delsing, L-O. (1993). *The Internal Structure of Noun Phrases in the Scandinavian Languages: A Comparative Study* (Doktorgradsavhandling). Institutionen för nordiska

- språk, Lunds universitet, Lund. Hentet fra:
http://portal.research.lu.se/ws/files/16810632/Dissertation_Lars_Olof_Delsing_1993.pdf
- Det Norske Akademi for Språk og Litteratur og Kunnskapsforlaget. *Det Norske Akademis ordbok*. Hentet fra: <https://www.naob.no/>
- Ekberg, L. (1994). *Ett glas vin – och andra falska partitiver*. I *Språkbruk, grammatik och språkförändring: En festskrift till Ulf Teleman*. Lund: Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet.
- Evans, V. og Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd
- Faarlund, J. T., Lie, S. og Vannebo, K. I. (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Goldberg, A. E. (2005). *Constructions at work: the nature of generalization in language*. Hentet fra: <http://ebookcentral.proquest.com>
- Gries, S. Th. (2012). Behavioral profiles: A fine-grained and quantitative approach in corpus-based lexical semantics. I Libben, G., Jarema og Westbury, C. (Red.), *Methodological and Analytic Frontiers in Lexical Research*.
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/bergen-ebooks/detail.action?docID=1079720#>
- Haiman, J. (1985). *Natural syntax*. Cambridge: Cambridge University Press
- Hankamer, J. og Mikkelsen, L. (2008). Marking and the Structure of Danish Pseudopartitives. I *Journal of Linguistics*. 44(2), 317-346. Hentet fra:
<https://search.proquest.com/docview/196373352/fulltextPDF/24D96A5F5CC44268PQ/1?accountid=8579>
- Heine, B. (1993). *Auxiliaries: Cognitive Forces and Grammaticalization*. New York: Oxford University Press
- Heine, B. (1997). *Cognitive Foundations of Grammar*. New York: Oxford University Press.
- Heine, B. (1997b). *Possession: Cognitive Sources, Forces and Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press
- Hopper, P. J. og Traugott, E. C. (2003) *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press
- Ibbotson, P. (2013). The scope of usage-based theory. *Frontiers in psychology*, 4, 1-15.
Hentet fra: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00255>

- Johannessen, J. B. (2003) Innsamling av språklige data: Informanter, introspeksjon og korpus. I Johannessen (red.) *På språkjakt – problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling*, 133-168. Oslo: Unipub forlag
- Johnson, M. (1987) *The Body in the Mind*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Kinn, T. (2001). *Pseudopartitives in Norwegian* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Bergen, Bergen. Hentet fra: <https://bora.uib.no/handle/1956/2586>
- Kinn, T. (2005). Ord på -vis i moderne norsk: samansetninger, avleier og bøyingsformer? *Maal og Minne*, 2005(1), 45-78.
- Kinn, T. (2007). Den historiske utviklinga til ord på -vis, Del 1: Dokumentasjon. *Maal og Minne*, 2007(1), 9-28. Hentet fra: <https://www.idunn.no/maal/2007/01/009-kinn>
- Kinn, T. (2012). *Nominalitet: tankar om topologi, ordklassar og sentrisitet*. I Enger, H-O., Faarlund, J. T., Vannebo, K. I. (Red.), *Grammatikk, bruk og norm. Festskrift til Svein Lie på 70-årsdagen*, 173–188. Oslo: Novus.
- Kinn, T. (2017). Norwegian masse: from measure noun to quantifier. I Rosén, V. og De Smedt, K. (Red.) *The very model of a modern linguist - in honor of Helge Dyvik*, 143–166. Bergen: Bergen Language and Linguistics Studies.
- Knudsen, R. L og Fjeld, R. E. V. (2013). LBK2013: A Balanced, Annotated National Corpus for Norwegian Bokmål. I Borin, L., Fjeld, R. V., Forsberg, M., Nimb, S., Nugues, P. og Pedersen, B. S. (Red.) *Proceedings of the workshop on lexical semantic resources for NLP at NODALIDA 2013*, 12-20. Hentet fra: <http://www.ep.liu.se/ecp/contents.asp?issue=088>
- Koptjevskaja-Tamm, M. (2001). «A piece of the cake» and «a cup of tea»: Partitive and pseudo-partitive nominal constructions in the Circum-Baltic languages. I Dahl, Ö. og Koptjevskaja-Tamm, M. (Red.), *Circum-Baltic Languages. Volume 2: Grammar and Typology*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. Hentet fra: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/bergen-ebooks/detail.action?docID=622298>
- Koptjevskaja-Tamm, M. (2006) Partitives. I Brown, K. (Red.) *Encyclopedia of Language & Linguistics* (2. utg.), 218-221. Amsterdam: Elsevier. Hentet fra: <https://doi.org/10.1016/B0-08-044854-2/00204-2>
- Koptjevskaja-Tamm, M. (2009), «A lot of grammar with a good portion of lexicon»: towards a typology of partitive and pseudo-partitive nominal constructions. I Helmbrecht, J., Nishina, Y. og Shin, Y-M. (Red.), *Trends in Linguistics. Studies and Monographs*:

- Form and Function in Language Research: Papers in Honour of Christian Lehmann.*
Berlin: Mouton de Gruyter.
- Kristoffersen, K. E. (2001). Semantic Structure of the Norwegian Preposition *mot*. *Nordic Journal of Linguistics*, 24. Oslo.
- Kulbrandstad, L. A. og Kinn, T. (2016) *Språkets mønstre: Norsk språklære med øvingsoppgaver*. Oslo: Universitetsforlaget
- Lakoff, G. (1987) *Woman, Fire, and Dangerous Things*. Chicago: The University of Chicago Press
- Lakoff, G. og Johnson, M. (1980) *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press
- Langacker, R. W. (2009). A constructional approach to grammaticization. I Dirven, R., Geeraerts, D., Langacker R. W. og Taylor, J. R. (Red.) *Cognitive Linguistic Research 42: Investigations in Cognitive Grammar*, 60-80. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Lyons, J. (1977). *Semantics 2*. Cambridge: Cambridge University Press
- McEnery, T. og Hardie, A. (2012). *Corpus Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press
- Rosén, V., De Smedt, K., Meurer, P. og Dyvik H. An open infrastructure for advanced treebanking. I Hajič, J., De Smedt, K., Tadić, M., og Branco, A. (eds.) METARESEARCH Workshop on Advanced Treebanking at LREC2012, s. 22–29, Istanbul, Turkey, May 2012.
- Runde, Å. og Kristoffersen, K. E. (2006). Preposisjonen til mellom lingvistisk teori og leksikografisk praksis. I *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 24, 3-25.
- Svensson, P. (1998). *Number and Countability in English Nouns*. Umeå: Umeå University.
- Teleman, U., Hellberg, S. og Andersson, E. (1999). *Svenska Akademiens grammatik 3: Fraser*. Stockholm: Svenska Akademien. Hentet fra: <https://svenska.se/grammatik/>
- Traugott, E. C. og Trousdale, G. (2010). *Gradience, Gradualness and Grammaticalization*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. Hentet fra: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/bergen-ebooks/detail.action?docID=623359>
- Universitetet i Bergen og Språkrådet (2018). *Bokmålsordboka*. Hentet fra: <https://ordbok.uib.no>

Universitetet i Oslo: Institutt for lingvistiske og nordiske studier. (2010). *Leksikografisk bokmålskorpus*. Hentet fra:

<https://www.hf.uio.no/iln/om/organisasjon/tekstlab/prosjekter/lbk/> [30.01.19]

Verveckken, K. (2015a). *Binominal quantifiers in spanish*. Berlin: De Gruyter

Verveckken, K. (2015b). Binominal quantifiers in Spanish: syntagmatic and paradigmatic analogy in interaction. *Language Sciences*, 53, 114-135.

8. Vedlegg

Kap.	Innhold
8.1	Søkeresultater fra <i>NorGramBank</i>
8.2.1	Tabell 42: Hele materialet: MS-frekvens i fallende rekkefølge
	Tabell 43: Hele materialet, MS-enes prosentvise fordeling mellom konstruksjonstypene
	Tabell 44: Hele materialet, MS-enes prosentvise fordeling etter variablene tellelig vs. masse (AS)
	Tabell 45: Hele materialet, MS-enes prosentvise fordeling etter variablene konkret vs. abstrakt (AS)
8.2.2	Tabell 46: Frasekategori 1, MS-enes prosentvise fordeling etter variablene tellelig vs. masse (AS)
	Tabell 47: Frasekategori 1, MS-enes prosentvise fordeling etter variablene konkret vs. abstrakt (AS)
8.2.3	Tabell 48: Frasekategori 2: MS med færre enn 10 treff
	Tabell 49: Frasekategori 2, MS-enes prosentvise fordeling etter variablene tellelig vs. masse (AS)
	Tabell 50: Frasekategori 2, MS-enes prosentvise fordeling etter variablene konkret vs. abstrakt (AS)
8.2.4	Tabell 51: Frasekategori 3: MS med færre enn 10 treff
	Tabell 52: Frasekategori 3, MS-enes prosentvise fordeling etter variablene tellelig vs. masse (AS)
	Tabell 53: Frasekategori 3, MS-enes prosentvise fordeling etter variablene konkret vs. abstrakt (AS)

8.1 Søkeresultater fra *NorGramBank*

Date: 2017-10-20, 15:03:00

Query: Nmeas > #w:[lemma]

Treebanks: nno-child, nno-nnk-av, nno-nnk-sa, nno-novel, nob-avis, nob-child, nob-fn, nob-lbkav, nob-lbk-sa, nob-lbk-tv, nob-ndt-lfg, nob-novel, nob-novel_1, nob-novel_2, nob-novel_3, nobnovel_4, nob-novel_5, nob-sofie, nor-stortinget

match types: 249 # matches: 42849

# Count lemma	112	time	25	klynge
5688 type	110	glas	24	hakk
5237 antall	108	drÅ¥pe	24	sort
4088 million	105	utvalg	24	stripe
3596 Å¥r	104	sett	24	dose
3188 milliard	104	haug	21	slump
2625 mill.	101	art	20	kubikkmeter
1384 mengde	93	tanke	19	smule
1344 gruppe	92	krus	18	kategori
1316 kopp	84	generasjon	17	tÅ¥ne
1051 meter	84	gram	17	klase
963 glass	70	parti	17	overdose
862 stykke	67	mÅ¥l	15	team
790 flaske	66	neve	15	skÅ¥l
684 prosent	62	mengd	14	strime
493 andel	62	%	14	strÅ¥m
470 rekke	61	knippe	14	handfull
451 tonn	61	cm	14	halvliter
431 flokk	61	fot	13	titall
379 dag	61	skive	13	rull
333 pst.	58	fat	13	anelse
307 kilo	58	kasse	12	bolle
297 bunke	56	mil	12	dekar
262 par	52	bÅ¥tte	12	bit
237 kilometer	49	bukett	12	strÅ¥k
233 mÅ¥ned	48	kg	12	desiliter
233 serie	45	boks	12	pund
233 pakke	44	skritt	11	klasse
223 hÅ¥ndfull	43	eske	11	titusen
220 centimeter	42	kanne	10	munfull
206 liter	42	mÅ¥ltid	10	dosis
193 lag	40	stabel	9	grann
177 rekkje	39	tomme	9	klump
171 km	37	fÅ¥tall	9	kvadratmeter
167 uke	31	tallerken	9	horde
162 slurk	31	m	9	ark
145 pose	30	halvmeter	8	mugge
143 dusin	29	rad	8	sekk
135 samling	28	slag	8	kast
134 gjeng	27	sum	8	forsamling
119 porsjon	26	del	8	sverm

8	bråte	3	kurv	2	blanding
8	tredjedel	3	m.	2	skvadron
8	flertall	3	ladning	2	pakning
8	lass	3	kvadratkilometer	2	krukke
7	teppe	3	blokk	2	vektprosent
7	kartong	3	beger	2	dram
7	bande	3	centiliter	2	tusentall
7	skvett	3	drope	1	klikk
7	hektar	3	remse	1	potte
6	klatt	3	slant	1	stykk
6	klype	3	omgang	1	dunge
6	skare	3	skjefull	1	kar
6	kobbel	3	halvflaske	1	hovedgruppe
6	unse	3	bÅ,ling	1	femtedel
6	Å,skje	2	Å,se	1	flekk
6	ansamling	2	kvantum	1	brÅ,kdel
6	tropp	2	hinne	1	trio
6	skje	2	stump	1	tue
6	drøss	2	utval	1	Åÿrskull
6	avdeling	2	bylt	1	fantasillion
5	tjuetall	2	dott	1	suite
5	milliliter	2	koloni	1	femtital
5	teskje	2	halvtime	1	korg
5	kull	2	last	1	tuste
5	milligram	2	runde	1	fantasilliard
5	tal	2	tall	1	snev
5	kjele	2	bytte	1	magnumflaske
5	millimeter	2	dunk	1	kasserolle
5	hundretusen	2	skipslast	1	stamp
5	snos	2	sjÅ,mil	1	sprÅ,yte
4	tube	2	skjeppe	1	helflaske
4	sete	2	dusj	1	balje
4	tital	2	hekto	1	fange
4	spiseskje	2	pipe	1	skudd
4	volum	2	dÅ,lsj	1	kubikkcentimeter
4	slekt	2	prosentandel	1	drag
4	mangfold	2	underart	1	minimum
4	kompani	2	steinkast	1	skvalp
4	steg	2	sekund	1	kombinasjon
4	enhet	2	hundretall	1	dÅÿse
4	skokk	2	brett	1	drakt
4	utal	2	kagge		
3	billion	2	strimmel		

8.2 Frekvenstabeller

8.2.1 Hele materialet

MS	Frekvens	Prosent
<i>haug</i>	1302	10,2
<i>rekke</i>	1070	8,4
<i>mengde</i>	965	7,6
<i>flokk</i>	940	7,4
<i>bunke</i>	893	7,0
<i>gruppe</i>	727	5,7
<i>stykke</i>	683	5,4
<i>stabel</i>	509	4,0
<i>rad</i>	484	3,8
<i>masse</i>	424	3,3
<i>dose</i>	421	3,3
<i>dråpe</i>	419	3,3
<i>porsjon</i>	397	3,1
<i>bit</i>	353	2,8
<i>gjeng</i>	337	2,6
<i>slurk</i>	313	2,5
<i>knippe</i>	305	2,4
<i>skive</i>	295	2,3
<i>klynge</i>	286	2,2
<i>smule</i>	259	2,0
<i>horde</i>	214	1,7
<i>bukett</i>	172	1,3
<i>rull</i>	172	1,3
<i>lass</i>	138	1,1
<i>sverm</i>	136	1,1
<i>anelse</i>	123	1,0
<i>skvett</i>	123	1,0
<i>klase</i>	102	,8
<i>slump</i>	72	,6
<i>stim</i>	61	,5
<i>team</i>	55	,4
Total	12750	100,0

Tabell 42: Hele materialet: MS-frekvens i fallende rekkefølge

MS * Konstruksjon						
		Konstruksjon			Total	
		<i>av</i>	<i>med</i>	<i>juksta</i>		
MS	<i>anelse</i>	Antall	40	0	83	123
		Prosent	32,5%	0,0%	67,5%	100,0%
	<i>bit</i>	Antall	186	29	138	353
		Prosent	52,7%	8,2%	39,1%	100,0%
	<i>bukett</i>	Antall	34	49	89	172
		Prosent	19,8%	28,5%	51,7%	100,0%

<i>bunke</i>	Antall	91	360	442	893
	Prosent	10,2%	40,3%	49,5%	100,0%
<i>dose</i>	Antall	47	100	274	421
	Prosent	11,2%	23,8%	65,1%	100,0%
<i>dråpe</i>	Antall	59	35	325	419
	Prosent	14,1%	8,4%	77,6%	100,0%
<i>flokk</i>	Antall	269	177	494	940
	Prosent	28,6%	18,8%	52,6%	100,0%
<i>gjeng</i>	Antall	49	226	62	337
	Prosent	14,5%	67,1%	18,4%	100,0%
<i>gruppe</i>	Antall	288	46	393	727
	Prosent	39,6%	6,3%	54,1%	100,0%
<i>haug</i>	Antall	415	763	124	1302
	Prosent	31,9%	58,6%	9,5%	100,0%
<i>horde</i>	Antall	171	24	19	214
	Prosent	79,9%	11,2%	8,9%	100,0%
<i>klase</i>	Antall	30	49	23	102
	Prosent	29,4%	48,0%	22,5%	100,0%
<i>klynge</i>	Antall	139	74	73	286
	Prosent	48,6%	25,9%	25,5%	100,0%
<i>knippe</i>	Antall	74	31	200	305
	Prosent	24,3%	10,2%	65,6%	100,0%
<i>lass</i>	Antall	20	77	41	138
	Prosent	14,5%	55,8%	29,7%	100,0%
<i>masse</i>	Antall	182	5	237	424
	Prosent	42,9%	1,2%	55,9%	100,0%
<i>mengde</i>	Antall	461	162	342	965
	Prosent	47,8%	16,8%	35,4%	100,0%
<i>porsjon</i>	Antall	15	49	333	397
	Prosent	3,8%	12,3%	83,9%	100,0%
<i>rad</i>	Antall	167	211	106	484
	Prosent	34,5%	43,6%	21,9%	100,0%
<i>rekke</i>	Antall	113	38	919	1070
	Prosent	10,6%	3,6%	85,9%	100,0%
<i>rull</i>	Antall	7	110	55	172
	Prosent	4,1%	64,0%	32,0%	100,0%
<i>skive</i>	Antall	61	26	208	295
	Prosent	20,7%	8,8%	70,5%	100,0%
<i>skvett</i>	Antall	4	19	100	123
	Prosent	3,3%	15,4%	81,3%	100,0%
<i>slump</i>	Antall	1	11	60	72
	Prosent	1,4%	15,3%	83,3%	100,0%
<i>slurk</i>	Antall	7	30	276	313
	Prosent	2,2%	9,6%	88,2%	100,0%
<i>smule</i>	Antall	14	0	245	259
	Prosent	5,4%	0,0%	94,6%	100,0%
<i>stabel</i>	Antall	133	268	108	509
	Prosent	26,1%	52,7%	21,2%	100,0%
<i>stim</i>	Antall	35	20	6	61

		Prosent	57,4%	32,8%	9,8%	100,0%
	<i>stykke</i>	Antall	24	17	642	683
		Prosent	3,5%	2,5%	94,0%	100,0%
	<i>sverm</i>	Antall	105	20	11	136
		Prosent	77,2%	14,7%	8,1%	100,0%
	<i>team</i>	Antall	37	17	1	55
		Prosent	67,3%	30,9%	1,8%	100,0%
Total		Antall	3278	3043	6429	12750
		Prosent	25,7%	23,9%	50,4%	100,0%

Tabell 43: Hele materialet, MS-enes prosentvise fordeling mellom konstruksjonstypene

MS * Tellelighet (AS)					
MS			Tellelighet (AS)		Total
			tellelig	masse	
<i>anelse</i>	Antall	11	112	123	
	Prosent	8,9%	91,1%	100,0%	
<i>bit</i>	Antall	38	315	353	
	Prosent	10,8%	89,2%	100,0%	
<i>bukett</i>	Antall	156	16	172	
	Prosent	90,7%	9,3%	100,0%	
<i>bunke</i>	Antall	832	61	893	
	Prosent	93,2%	6,8%	100,0%	
<i>dose</i>	Antall	62	359	421	
	Prosent	14,7%	85,3%	100,0%	
<i>dråpe</i>	Antall	2	417	419	
	Prosent	0,5%	99,5%	100,0%	
<i>flokk</i>	Antall	900	40	940	
	Prosent	95,7%	4,3%	100,0%	
<i>gjeng</i>	Antall	337	0	337	
	Prosent	100,0%	0,0%	100,0%	
<i>gruppe</i>	Antall	723	4	727	
	Prosent	99,4%	0,6%	100,0%	
<i>haug</i>	Antall	978	324	1302	
	Prosent	75,1%	24,9%	100,0%	
<i>horde</i>	Antall	211	3	214	
	Prosent	98,6%	1,4%	100,0%	
<i>klase</i>	Antall	78	24	102	
	Prosent	76,5%	23,5%	100,0%	
<i>klynge</i>	Antall	265	21	286	
	Prosent	92,7%	7,3%	100,0%	
<i>knippe</i>	Antall	305	0	305	
	Prosent	100,0%	0,0%	100,0%	
<i>lass</i>	Antall	59	79	138	
	Prosent	42,8%	57,2%	100,0%	
<i>masse</i>	Antall	294	130	424	
	Prosent	69,3%	30,7%	100,0%	
<i>mengde</i>	Antall	519	446	965	
	Prosent	53,8%	46,2%	100,0%	
<i>porsjon</i>	Antall	58	339	397	
	Prosent	14,6%	85,4%	100,0%	
<i>rad</i>	Antall	472	12	484	
	Prosent	97,5%	2,5%	100,0%	

<i>rekke</i>	Antall	1068	2	1070
	Prosent	99,8%	0,2%	100,0%
<i>rull</i>	Antall	52	120	172
	Prosent	30,2%	69,8%	100,0%
<i>skive</i>	Antall	9	286	295
	Prosent	3,1%	96,9%	100,0%
<i>skvett</i>	Antall	0	123	123
	Prosent	0,0%	100,0%	100,0%
<i>slump</i>	Antall	59	13	72
	Prosent	81,9%	18,1%	100,0%
<i>slurk</i>	Antall	0	313	313
	Prosent	0,0%	100,0%	100,0%
<i>smule</i>	Antall	6	253	259
	Prosent	2,3%	97,7%	100,0%
<i>stabel</i>	Antall	437	72	509
	Prosent	85,9%	14,1%	100,0%
<i>stim</i>	Antall	46	15	61
	Prosent	75,4%	24,6%	100,0%
<i>stykke</i>	Antall	16	667	683
	Prosent	2,3%	97,7%	100,0%
<i>sverm</i>	Antall	134	2	136
	Prosent	98,5%	1,5%	100,0%
<i>team</i>	Antall	54	1	55
	Prosent	98,2%	1,8%	100,0%
Total	Antall	8181	4569	12750
	Prosent	64,2%	35,8%	100,0%

Tabell 44: Hele materialet, MS-enes prosentvise fordeling etter variablene tellelig vs. masse (AS)

MS * Menneske, dyr, objekt (AS)								
		Menneske, dyr, objekt (AS)					Total	
		Abstrakt	Objekt	Menneske	Dyr	Tvilstilfelle		
MS	<i>anelse</i>	Antall	83	36	0	1	3	123
		Prosent	67,5%	29,3%	0,0%	0,8%	2,4%	100,0%
	<i>bit</i>	Antall	62	257	3	12	19	353
		Prosent	17,6%	72,8%	0,8%	3,4%	5,4%	100,0%
	<i>bukett</i>	Antall	10	156	3	1	2	172
		Prosent	5,8%	90,7%	1,7%	0,6%	1,2%	100,0%
	<i>bunke</i>	Antall	24	868	0	0	1	893
		Prosent	2,7%	97,2%	0,0%	0,0%	0,1%	100,0%
	<i>dose</i>	Antall	155	264	0	0	2	421
		Prosent	36,8%	62,7%	0,0%	0,0%	0,5%	100,0%
	<i>dråpe</i>	Antall	20	383	0	0	16	419
		Prosent	4,8%	91,4%	0,0%	0,0%	3,8%	100,0%
	<i>flokk</i>	Antall	7	24	551	354	4	940
		Prosent	0,7%	2,6%	58,6%	37,7%	0,4%	100,0%
	<i>gjeng</i>	Antall	1	10	321	5	0	337
		Prosent	0,3%	3,0%	95,3%	1,5%	0,0%	100,0%
	<i>gruppe</i>	Antall	78	70	561	15	3	727
		Prosent	10,7%	9,6%	77,2%	2,1%	0,4%	100,0%
	<i>haug</i>	Antall	69	1047	135	16	35	1302
		Prosent	5,3%	80,4%	10,4%	1,2%	2,7%	100,0%
	<i>horde</i>	Antall	0	20	172	18	4	214
		Prosent	0,0%	9,3%	80,4%	8,4%	1,9%	100,0%

<i>klase</i>	Antall	5	93	1	2	1	102
	Prosent	4,9%	91,2%	1,0%	2,0%	1,0%	100,0%
<i>klynge</i>	Antall	12	179	85	8	2	286
	Prosent	4,2%	62,6%	29,7%	2,8%	0,7%	100,0%
<i>knippe</i>	Antall	118	108	69	7	3	305
	Prosent	38,7%	35,4%	22,6%	2,3%	1,0%	100,0%
<i>lass</i>	Antall	12	115	8	3	0	138
	Prosent	8,7%	83,3%	5,8%	2,2%	0,0%	100,0%
<i>masse</i>	Antall	190	126	77	14	17	424
	Prosent	44,8%	29,7%	18,2%	3,3%	4,0%	100,0%
<i>mengde</i>	Antall	319	513	77	42	14	965
	Prosent	33,1%	53,2%	8,0%	4,4%	1,5%	100,0%
<i>porsjon</i>	Antall	187	195	2	6	7	397
	Prosent	47,1%	49,1%	0,5%	1,5%	1,8%	100,0%
<i>rad</i>	Antall	36	371	36	12	29	484
	Prosent	7,4%	76,7%	7,4%	2,5%	6,0%	100,0%
<i>rekke</i>	Antall	746	184	129	4	7	1070
	Prosent	69,7%	17,2%	12,1%	0,4%	0,7%	100,0%
<i>rull</i>	Antall	0	170	0	1	1	172
	Prosent	0,0%	98,8%	0,0%	0,6%	0,6%	100,0%
<i>skive</i>	Antall	7	268	0	6	14	295
	Prosent	2,4%	90,8%	0,0%	2,0%	4,7%	100,0%
<i>skvett</i>	Antall	0	123	0	0	0	123
	Prosent	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>slump</i>	Antall	8	63	1	0	0	72
	Prosent	11,1%	87,5%	1,4%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>slurk</i>	Antall	1	312	0	0	0	313
	Prosent	0,3%	99,7%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>smule</i>	Antall	241	18	0	0	0	259
	Prosent	93,1%	6,9%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>stabel</i>	Antall	10	492	3	1	3	509
	Prosent	2,0%	96,7%	0,6%	0,2%	0,6%	100,0%
<i>stim</i>	Antall	1	9	14	35	2	61
	Prosent	1,6%	14,8%	23,0%	57,4%	3,3%	100,0%
<i>stykke</i>	Antall	260	395	8	9	11	683
	Prosent	38,1%	57,8%	1,2%	1,3%	1,6%	100,0%
<i>sverm</i>	Antall	9	28	28	69	2	136
	Prosent	6,6%	20,6%	20,6%	50,7%	1,5%	100,0%
<i>team</i>	Antall	0	1	54	0	0	55
	Prosent	0,0%	1,8%	98,2%	0,0%	0,0%	100,0%
Total	Antall	2671	6898	2338	641	202	12750
	Prosent	20,9%	54,1%	18,3%	5,0%	1,6%	100,0%

Tabell 45: Hele materialet, MS-enes prosentvise fordeling etter variablene konkret vs. abstrakt (AS)

8.2.2 Frasekategori 1

MS * Tellelighet (AS)					
		Tellelighet (AS)			Total
		tellelig	masse		
MS	<i>anelse</i>	Antall	9	105	114
		Prosent	7,9%	92,1%	100,0%
	<i>bit</i>	Antall	3	164	167
		Prosent	1,8%	98,2%	100,0%
	<i>bukett</i>	Antall	129	10	139
		Prosent	92,8%	7,2%	100,0%
	<i>bunke</i>	Antall	550	29	579
		Prosent	95,0%	5,0%	100,0%
	<i>dose</i>	Antall	15	199	214
		Prosent	7,0%	93,0%	100,0%
	<i>dråpe</i>	Antall	2	340	342
		Prosent	0,6%	99,4%	100,0%
	<i>flokk</i>	Antall	626	11	637
		Prosent	98,3%	1,7%	100,0%
	<i>gjeng</i>	Antall	281	0	281
		Prosent	100,0%	0,0%	100,0%
	<i>gruppe</i>	Antall	377	3	380
		Prosent	99,2%	0,8%	100,0%
	<i>haug</i>	Antall	610	143	753
		Prosent	81,0%	19,0%	100,0%
	<i>horde</i>	Antall	54	1	55
		Prosent	98,2%	1,8%	100,0%
	<i>klase</i>	Antall	35	6	41
		Prosent	85,4%	14,6%	100,0%
	<i>klynge</i>	Antall	135	9	144
		Prosent	93,8%	6,3%	100,0%
	<i>knippe</i>	Antall	260	0	260
		Prosent	100,0%	0,0%	100,0%
	<i>lass</i>	Antall	40	54	94
		Prosent	42,6%	57,4%	100,0%
	<i>masse</i>	Antall	173	82	255
		Prosent	67,8%	32,2%	100,0%
	<i>mengde</i>	Antall	138	35	173
		Prosent	79,8%	20,2%	100,0%
	<i>porsjon</i>	Antall	44	296	340
		Prosent	12,9%	87,1%	100,0%
	<i>rad</i>	Antall	275	7	282
		Prosent	97,5%	2,5%	100,0%
	<i>rekke</i>	Antall	970	0	970
		Prosent	100,0%	0,0%	100,0%
	<i>rull</i>	Antall	28	85	113
		Prosent	24,8%	75,2%	100,0%
	<i>skive</i>	Antall	2	219	221
		Prosent	0,9%	99,1%	100,0%
	<i>skvett</i>	Antall	0	112	112
		Prosent	0,0%	100,0%	100,0%
	<i>slump</i>	Antall	58	13	71
		Prosent	81,7%	18,3%	100,0%

<i>slurk</i>	Antall	0	275	275
	Prosent	0,0%	100,0%	100,0%
<i>smule</i>	Antall	4	198	202
	Prosent	2,0%	98,0%	100,0%
<i>stabel</i>	Antall	196	34	230
	Prosent	85,2%	14,8%	100,0%
<i>stim</i>	Antall	24	7	31
	Prosent	77,4%	22,6%	100,0%
<i>stykke</i>	Antall	8	619	627
	Prosent	1,3%	98,7%	100,0%
<i>sverm</i>	Antall	89	1	90
	Prosent	98,9%	1,1%	100,0%
<i>team</i>	Antall	43	1	44
	Prosent	97,7%	2,3%	100,0%
Total	Antall	5178	3058	8236
	Prosent	62,9%	37,1%	100,0%

Tabell 46: Frasekategori 1, MS-enes prosentvise fordeling etter variablene tellelig vs. masse (AS)

MS * Menneske, dyr, objekt (AS)								
		Menneske, dyr, objekt (AS)					Total	
		Abstrakt	Objekt	Menneske	Dyr	Tvilstilfelle		
MS	<i>anelse</i>	Antall	78	34	0	1	1	114
		Prosent	68,4%	29,8%	0,0%	0,9%	0,9%	100,0%
	<i>bit</i>	Antall	22	134	1	7	3	167
		Prosent	13,2%	80,2%	0,6%	4,2%	1,8%	100,0%
	<i>bukett</i>	Antall	8	129	0	1	1	139
		Prosent	5,8%	92,8%	0,0%	0,7%	0,7%	100,0%
	<i>bunke</i>	Antall	12	567	0	0	0	579
		Prosent	2,1%	97,9%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	<i>dose</i>	Antall	106	106	0	0	2	214
		Prosent	49,5%	49,5%	0,0%	0,0%	0,9%	100,0%
	<i>dråpe</i>	Antall	14	320	0	0	8	342
		Prosent	4,1%	93,6%	0,0%	0,0%	2,3%	100,0%
	<i>flokk</i>	Antall	3	12	371	247	4	637
		Prosent	0,5%	1,9%	58,2%	38,8%	0,6%	100,0%
	<i>gjeng</i>	Antall	1	8	267	4	0	280
		Prosent	0,4%	2,9%	95,4%	1,4%	0,0%	100,0%
	<i>gruppe</i>	Antall	29	35	311	3	2	380
		Prosent	7,6%	9,2%	81,8%	0,8%	0,5%	100,0%
	<i>haug</i>	Antall	40	585	104	7	16	752
		Prosent	5,3%	77,8%	13,8%	0,9%	2,1%	100,0%
	<i>horde</i>	Antall	0	7	37	10	1	55
		Prosent	0,0%	12,7%	67,3%	18,2%	1,8%	100,0%
	<i>klase</i>	Antall	1	40	0	0	0	41
		Prosent	2,4%	97,6%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	<i>klynge</i>	Antall	7	91	40	5	1	144
		Prosent	4,9%	63,2%	27,8%	3,5%	0,7%	100,0%
	<i>knippe</i>	Antall	96	92	65	6	1	260
		Prosent	36,9%	35,4%	25,0%	2,3%	0,4%	100,0%
	<i>lass</i>	Antall	5	82	4	3	0	94
		Prosent	5,3%	87,2%	4,3%	3,2%	0,0%	100,0%
	<i>masse</i>	Antall	129	70	41	8	7	255
		Prosent	50,6%	27,5%	16,1%	3,1%	2,7%	100,0%

<i>mengde</i>	Antall	89	56	22	2	4	173
	Prosent	51,4%	32,4%	12,7%	1,2%	2,3%	100,0%
<i>porsjon</i>	Antall	173	154	2	5	6	340
	Prosent	50,9%	45,3%	0,6%	1,5%	1,8%	100,0%
<i>rad</i>	Antall	31	194	25	8	24	282
	Prosent	11,0%	68,8%	8,9%	2,8%	8,5%	100,0%
<i>rekke</i>	Antall	718	136	110	2	4	970
	Prosent	74,0%	14,0%	11,3%	0,2%	0,4%	100,0%
<i>rull</i>	Antall	0	113	0	0	0	113
	Prosent	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>skive</i>	Antall	2	216	0	1	2	221
	Prosent	0,9%	97,7%	0,0%	0,5%	0,9%	100,0%
<i>skvett</i>	Antall	0	112	0	0	0	112
	Prosent	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>slump</i>	Antall	8	63	0	0	0	71
	Prosent	11,3%	88,7%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>slurk</i>	Antall	0	274	0	0	0	274
	Prosent	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>smule</i>	Antall	189	13	0	0	0	202
	Prosent	93,6%	6,4%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>stabel</i>	Antall	4	222	2	1	1	230
	Prosent	1,7%	96,5%	0,9%	0,4%	0,4%	100,0%
<i>stim</i>	Antall	1	6	9	14	1	31
	Prosent	3,2%	19,4%	29,0%	45,2%	3,2%	100,0%
<i>stykke</i>	Antall	244	366	7	6	4	627
	Prosent	38,9%	58,4%	1,1%	1,0%	0,6%	100,0%
<i>sverm</i>	Antall	7	18	24	39	2	90
	Prosent	7,8%	20,0%	26,7%	43,3%	2,2%	100,0%
<i>team</i>	Antall	0	1	43	0	0	44
	Prosent	0,0%	2,3%	97,7%	0,0%	0,0%	100,0%
Total	Antall	2017	4256	1485	380	95	8233
	Prosent	24,5%	51,7%	18,0%	4,6%	1,2%	100,0%

Tabell 47: Frasekategori 1, MS-enes prosentvise fordeling etter variablene konkret vs. abstrakt (AS)

8.2.3 Frasekategori 2

MS	av	av %	med	med %	juksta	juksta %	total	total %
<i>anelse</i>	4	80,0	0	0,0	1	20,0	5	100,0
<i>skvett</i>	0	0,0	6	85,7	1	14,3	7	100,0
<i>slump</i>	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0
<i>team</i>	5	62,5	3	37,5	0	0,0	8	100,0

Tabell 48: Frasekategori 2: MS med færre enn 10 treff

MS * Tellelighet (AS)					
MS			Tellelighet (AS)		Total
			tellelig	masse	
<i>anelse</i>	Antall	0	5	5	
	Prosent	0,0%	100,0%	100,0%	
<i>bit</i>	Antall	3	68	71	
	Prosent	4,2%	95,8%	100,0%	
<i>bukett</i>	Antall	15	4	19	
	Prosent	78,9%	21,1%	100,0%	
<i>bunke</i>	Antall	52	6	58	
	Prosent	89,7%	10,3%	100,0%	
<i>dose</i>	Antall	43	146	189	
	Prosent	22,8%	77,2%	100,0%	
<i>dråpe</i>	Antall	0	50	50	
	Prosent	0,0%	100,0%	100,0%	
<i>flokk</i>	Antall	85	6	91	
	Prosent	93,4%	6,6%	100,0%	
<i>gjeng</i>	Antall	24	0	24	
	Prosent	100,0%	0,0%	100,0%	
<i>gruppe</i>	Antall	191	1	192	
	Prosent	99,5%	0,5%	100,0%	
<i>haug</i>	Antall	60	54	114	
	Prosent	52,6%	47,4%	100,0%	
<i>horde</i>	Antall	24	1	25	
	Prosent	96,0%	4,0%	100,0%	
<i>klase</i>	Antall	15	5	20	
	Prosent	75,0%	25,0%	100,0%	
<i>klynge</i>	Antall	38	5	43	
	Prosent	88,4%	11,6%	100,0%	
<i>knippe</i>	Antall	20	0	20	
	Prosent	100,0%	0,0%	100,0%	
<i>lass</i>	Antall	3	10	13	
	Prosent	23,1%	76,9%	100,0%	
<i>masse</i>	Antall	8	4	12	
	Prosent	66,7%	33,3%	100,0%	
<i>mengde</i>	Antall	144	244	388	
	Prosent	37,1%	62,9%	100,0%	
<i>porsjon</i>	Antall	12	39	51	
	Prosent	23,5%	76,5%	100,0%	
<i>rad</i>	Antall	64	2	66	
	Prosent	97,0%	3,0%	100,0%	
<i>rekke</i>	Antall	38	0	38	
	Prosent	100,0%	0,0%	100,0%	

<i>rull</i>	Antall	6	8	14
	Prosent	42,9%	57,1%	100,0%
<i>skive</i>	Antall	2	38	40
	Prosent	5,0%	95,0%	100,0%
<i>skvett</i>	Antall	0	7	7
	Prosent	0,0%	100,0%	100,0%
<i>slump</i>	Antall	1	0	1
	Prosent	100,0%	0,0%	100,0%
<i>slurk</i>	Antall	0	32	32
	Prosent	0,0%	100,0%	100,0%
<i>smule</i>	Antall	1	50	51
	Prosent	2,0%	98,0%	100,0%
<i>stabel</i>	Antall	34	8	42
	Prosent	81,0%	19,0%	100,0%
<i>stim</i>	Antall	5	5	10
	Prosent	50,0%	50,0%	100,0%
<i>stykke</i>	Antall	4	36	40
	Prosent	10,0%	90,0%	100,0%
<i>sverm</i>	Antall	10	1	11
	Prosent	90,9%	9,1%	100,0%
<i>team</i>	Antall	8	0	8
	Prosent	100,0%	0,0%	100,0%
Total	Antall	910	835	1745
	Prosent	52,1%	47,9%	100,0%

Tabell 49: Frasekategori 2, MS-enes prosentvise fordeling etter variablene tellelig vs. masse (AS)

MS * Menneske, dyr, objekt (AS)							
MS			Menneske, dyr, objekt (AS)				Total
			Abstrakt	Objekt	Menneske	Dyr	
<i>anelse</i>	Antall	4	1	0	0	0	5
	Prosent	80,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>bit</i>	Antall	15	47	0	1	8	71
	Prosent	21,1%	66,2%	0,0%	1,4%	11,3%	100,0%
<i>bukett</i>	Antall	2	15	2	0	0	19
	Prosent	10,5%	78,9%	10,5%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>bunke</i>	Antall	3	54	0	0	1	58
	Prosent	5,2%	93,1%	0,0%	0,0%	1,7%	100,0%
<i>dose</i>	Antall	45	144	0	0	0	189
	Prosent	23,8%	76,2%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>dråpe</i>	Antall	4	41	0	0	5	50
	Prosent	8,0%	82,0%	0,0%	0,0%	10,0%	100,0%
<i>flokk</i>	Antall	3	4	61	23	0	91
	Prosent	3,3%	4,4%	67,0%	25,3%	0,0%	100,0%
<i>gjeng</i>	Antall	0	1	23	0	0	24
	Prosent	0,0%	4,2%	95,8%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>gruppe</i>	Antall	33	14	135	9	1	192
	Prosent	17,2%	7,3%	70,3%	4,7%	0,5%	100,0%
<i>haug</i>	Antall	3	101	3	5	2	114
	Prosent	2,6%	88,6%	2,6%	4,4%	1,8%	100,0%
<i>horde</i>	Antall	0	6	18	1	0	25
	Prosent	0,0%	24,0%	72,0%	4,0%	0,0%	100,0%
<i>klase</i>	Antall	1	17	0	2	0	20
	Prosent	5,0%	85,0%	0,0%	10,0%	0,0%	100,0%

<i>klynge</i>	Antall	1	29	12	1	0	43
	Prosent	2,3%	67,4%	27,9%	2,3%	0,0%	100,0%
<i>knippe</i>	Antall	8	7	4	0	1	20
	Prosent	40,0%	35,0%	20,0%	0,0%	5,0%	100,0%
<i>lass</i>	Antall	1	11	1	0	0	13
	Prosent	7,7%	84,6%	7,7%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>masse</i>	Antall	2	2	4	2	2	12
	Prosent	16,7%	16,7%	33,3%	16,7%	16,7%	100,0%
<i>mengde</i>	Antall	102	252	19	13	2	388
	Prosent	26,3%	64,9%	4,9%	3,4%	0,5%	100,0%
<i>porsjon</i>	Antall	14	35	0	1	1	51
	Prosent	27,5%	68,6%	0,0%	2,0%	2,0%	100,0%
<i>rad</i>	Antall	3	58	3	1	1	66
	Prosent	4,5%	87,9%	4,5%	1,5%	1,5%	100,0%
<i>rekke</i>	Antall	14	14	9	0	1	38
	Prosent	36,8%	36,8%	23,7%	0,0%	2,6%	100,0%
<i>rull</i>	Antall	0	14	0	0	0	14
	Prosent	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>skive</i>	Antall	3	24	0	4	9	40
	Prosent	7,5%	60,0%	0,0%	10,0%	22,5%	100,0%
<i>skvett</i>	Antall	0	7	0	0	0	7
	Prosent	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>slump</i>	Antall	0	0	1	0	0	1
	Prosent	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>slurk</i>	Antall	1	31	0	0	0	32
	Prosent	3,1%	96,9%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>smule</i>	Antall	51	0	0	0	0	51
	Prosent	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>stabel</i>	Antall	2	40	0	0	0	42
	Prosent	4,8%	95,2%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>stim</i>	Antall	0	1	1	8	0	10
	Prosent	0,0%	10,0%	10,0%	80,0%	0,0%	100,0%
<i>stykke</i>	Antall	15	18	0	2	5	40
	Prosent	37,5%	45,0%	0,0%	5,0%	12,5%	100,0%
<i>sverm</i>	Antall	1	5	0	5	0	11
	Prosent	9,1%	45,5%	0,0%	45,5%	0,0%	100,0%
<i>team</i>	Antall	0	0	8	0	0	8
	Prosent	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Total	Antall	331	993	304	78	39	1745
	Prosent	19,0%	56,9%	17,4%	4,5%	2,2%	100,0%

Tabell 50: Frasekategori 2, MS-enes prosentvise fordeling etter variablene konkret vs. abstrakt (AS)

8.2.4 Frasekategori 3

MS	av	av %	med	med %	juksta	juksta %	total	total %
<i>anelse</i>	4	100,0	0	0,0	0	0,0	4	100,0
<i>porsjon</i>	2	33,3	4	66,7	0	0,0	6	100,0
<i>skvett</i>	4	100,0	0	0,0	0	0,0	4	100,0
<i>slurk</i>	3	50,0	3	50,0	0	0,0	6	100,0
<i>smule</i>	6	100,0	0	0,0	0	0,0	6	100,0
<i>team</i>	3	100,0	0	0,0	0	0,0	3	100,0
<i>slump</i>	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0

Tabell 51: Frasekategori 3: MS med færre enn 10 treff

MS * Tellelighet (AS)					
MS			Tellelighet (AS)		Total
			tellelig	masse	
<i>anelse</i>	Antall	2	2	4	
	Prosent	50,0%	50,0%	100,0%	
<i>bit</i>	Antall	32	83	115	
	Prosent	27,8%	72,2%	100,0%	
<i>bukett</i>	Antall	12	2	14	
	Prosent	85,7%	14,3%	100,0%	
<i>bunke</i>	Antall	230	26	256	
	Prosent	89,8%	10,2%	100,0%	
<i>dose</i>	Antall	4	14	18	
	Prosent	22,2%	77,8%	100,0%	
<i>dråpe</i>	Antall	0	27	27	
	Prosent	0,0%	100,0%	100,0%	
<i>flokk</i>	Antall	189	23	212	
	Prosent	89,2%	10,8%	100,0%	
<i>gjeng</i>	Antall	32	0	32	
	Prosent	100,0%	0,0%	100,0%	
<i>gruppe</i>	Antall	155	0	155	
	Prosent	100,0%	0,0%	100,0%	
<i>haug</i>	Antall	308	127	435	
	Prosent	70,8%	29,2%	100,0%	
<i>horde</i>	Antall	133	1	134	
	Prosent	99,3%	0,7%	100,0%	
<i>klase</i>	Antall	28	13	41	
	Prosent	68,3%	31,7%	100,0%	
<i>klynge</i>	Antall	92	7	99	
	Prosent	92,9%	7,1%	100,0%	
<i>knippe</i>	Antall	25	0	25	
	Prosent	100,0%	0,0%	100,0%	
<i>lass</i>	Antall	16	15	31	
	Prosent	51,6%	48,4%	100,0%	
<i>masse</i>	Antall	113	44	157	
	Prosent	72,0%	28,0%	100,0%	
<i>mengde</i>	Antall	237	167	404	
	Prosent	58,7%	41,3%	100,0%	
<i>porsjon</i>	Antall	2	4	6	

		Prosent	33,3%	66,7%	100,0%
<i>rad</i>	Antall		133	3	136
	Prosent		97,8%	2,2%	100,0%
<i>rekke</i>	Antall		60	2	62
	Prosent		96,8%	3,2%	100,0%
<i>rull</i>	Antall		18	27	45
	Prosent		40,0%	60,0%	100,0%
<i>skive</i>	Antall		5	29	34
	Prosent		14,7%	85,3%	100,0%
<i>skvett</i>	Antall		0	4	4
	Prosent		0,0%	100,0%	100,0%
<i>sturk</i>	Antall		0	6	6
	Prosent		0,0%	100,0%	100,0%
<i>smule</i>	Antall		1	5	6
	Prosent		16,7%	83,3%	100,0%
<i>stabel</i>	Antall		207	30	237
	Prosent		87,3%	12,7%	100,0%
<i>stim</i>	Antall		17	3	20
	Prosent		85,0%	15,0%	100,0%
<i>stykke</i>	Antall		4	12	16
	Prosent		25,0%	75,0%	100,0%
<i>sverm</i>	Antall		35	0	35
	Prosent		100,0%	0,0%	100,0%
<i>team</i>	Antall		3	0	3
	Prosent		100,0%	0,0%	100,0%
Total	Antall		2093	676	2769
	prosent		75,6%	24,4%	100,0%

Tabell 52: Frasekategori 3, MS-enes prosentvise fordeling etter variablene tellelig vs. masse (AS)

MS * Menneske, dyr, objekt (AS)								
		Menneske, dyr, objekt (AS)					Total	
		Abstrakt	Objekt	Menneske	Dyr	Tvilstilfelle		
MS	<i>anelse</i>	Antall	1	1	0	0	2	4
		Prosent	25,0%	25,0%	0,0%	0,0%	50,0%	100,0%
	<i>bit</i>	Antall	25	76	2	4	8	115
		Prosent	21,7%	66,1%	1,7%	3,5%	7,0%	100,0%
	<i>bukett</i>	Antall	0	12	1	0	1	14
		Prosent	0,0%	85,7%	7,1%	0,0%	7,1%	100,0%
	<i>bunke</i>	Antall	9	247	0	0	0	256
		Prosent	3,5%	96,5%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	<i>dose</i>	Antall	4	14	0	0	0	18
		Prosent	22,2%	77,8%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	<i>dråpe</i>	Antall	2	22	0	0	3	27
		Prosent	7,4%	81,5%	0,0%	0,0%	11,1%	100,0%
	<i>flokk</i>	Antall	1	8	119	84	0	212
		Prosent	0,5%	3,8%	56,1%	39,6%	0,0%	100,0%
	<i>gjeng</i>	Antall	0	1	30	1	0	32
		Prosent	0,0%	3,1%	93,8%	3,1%	0,0%	100,0%
	<i>gruppe</i>	Antall	16	21	115	3	0	155
		Prosent	10,3%	13,5%	74,2%	1,9%	0,0%	100,0%
	<i>haug</i>	Antall	25	361	28	4	17	435
		Prosent	5,7%	83,0%	6,4%	0,9%	3,9%	100,0%
	<i>horde</i>	Antall	0	7	117	7	3	134

		Prosent	0,0%	5,2%	87,3%	5,2%	2,2%	100,0%
	<i>klase</i>	Antall	3	36	1	0	1	41
		Prosent	7,3%	87,8%	2,4%	0,0%	2,4%	100,0%
	<i>klynge</i>	Antall	4	59	33	2	1	99
		Prosent	4,0%	59,6%	33,3%	2,0%	1,0%	100,0%
	<i>knippe</i>	Antall	14	9	0	1	1	25
		Prosent	56,0%	36,0%	0,0%	4,0%	4,0%	100,0%
	<i>lass</i>	Antall	6	22	3	0	0	31
		Prosent	19,4%	71,0%	9,7%	0,0%	0,0%	100,0%
	<i>masse</i>	Antall	59	54	32	4	8	157
		Prosent	37,6%	34,4%	20,4%	2,5%	5,1%	100,0%
	<i>mengde</i>	Antall	128	205	36	27	8	404
		Prosent	31,7%	50,7%	8,9%	6,7%	2,0%	100,0%
	<i>porsjon</i>	Antall	0	6	0	0	0	6
		Prosent	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	<i>rad</i>	Antall	2	119	8	3	4	136
		Prosent	1,5%	87,5%	5,9%	2,2%	2,9%	100,0%
	<i>rekke</i>	Antall	14	34	10	2	2	62
		Prosent	22,6%	54,8%	16,1%	3,2%	3,2%	100,0%
	<i>rull</i>	Antall	0	43	0	1	1	45
		Prosent	0,0%	95,6%	0,0%	2,2%	2,2%	100,0%
	<i>skive</i>	Antall	2	28	0	1	3	34
		Prosent	5,9%	82,4%	0,0%	2,9%	8,8%	100,0%
	<i>skvett</i>	Antall	0	4	0	0	0	4
		Prosent	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	<i>slurk</i>	Antall	0	6	0	0	0	6
		Prosent	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	<i>smule</i>	Antall	1	5	0	0	0	6
		Prosent	16,7%	83,3%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	<i>stabel</i>	Antall	4	230	1	0	2	237
		Prosent	1,7%	97,0%	0,4%	0,0%	0,8%	100,0%
	<i>stim</i>	Antall	0	2	4	13	1	20
		Prosent	0,0%	10,0%	20,0%	65,0%	5,0%	100,0%
	<i>stykke</i>	Antall	1	11	1	1	2	16
		Prosent	6,3%	68,8%	6,3%	6,3%	12,5%	100,0%
	<i>sverm</i>	Antall	1	5	4	25	0	35
		Prosent	2,9%	14,3%	11,4%	71,4%	0,0%	100,0%
	<i>team</i>	Antall	0	0	3	0	0	3
		Prosent	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Total		Antall	322	1648	548	183	68	2769
		Prosent	11,6%	59,5%	19,8%	6,6%	2,5%	100,0%

Tabell 53: Frasekategori 3, MS-enes prosentvise fordeling etter variablene konkret vs. abstrakt (AS)

Sammendrag

Tittel: «en smule konsentrasjon», «den siste skvetten med kaffe» og «haugevis av spørsmål»:
En undersøkelse av grammatisk og semantisk variasjon i pseudopartitive konstruksjoner på norsk. Forfatter: Elise Midtbø. Pseudopartitive konstruksjoner er binominale mengdeuttrykk der det første substantivet (*målssubstantivet*) kategoriserer over mengden (og/eller typen) masse som indikeres av det andre substantivet (*artssubstantivet*), slik som i *en dose med antibiotika*, *en stim av fisk* eller *en gruppe mennesker*. På norsk kan pseudopartitive konstruksjoner uttrykkes på tre forskjellige måter: 1) med jukstapponering av de to substantivene (*en flokk mennesker*), 2) med preposisjonen *av* (*en flokk av mennesker*), eller 3) med preposisjonen *med* (*en flokk med mennesker*). Oppgavens problemstilling er: Hva er det som bestemmer hvilken av de tre pseudopartitive konstruksjonstypene, jukstaposisjon, *av* og *med*, som tas i bruk på norsk? Materialet er basert på 31 frekvente målssubstantiv og består av totalt 12 750 treff hentet fra det vektete korpuset *Leksikografisk bokmålskorpus*. Med utgangspunkt i tidligere forskning (blant andre Kinn, 2001 og Koptjevskaja-Tamm, 2001) undersøkes det om målssubstantivets semantiske gruppetilhørighet, artssubstantivets semantiske egenskaper (tellelig vs. masse og konkret vs. abstrakt) og frasekategori (målssubstantivets tall og bestemthet, samt fravær eller tilstedeværelse av determinativ og adjektiv i frasen) kan forklare valget av konstruksjonstype. I analysen blir det vist at valget av konstruksjonstype i noen grad korrelerer med de nevnte variablene, og det argumenteres for at konstruksjonstypene ikke er tilfeldige, men motiverte. Med utgangspunkt i en kognitiv tilnærming til grammatikk (blant andre Heine 1997, Lakoff, 1987) foreslås det at variasjonen *av* vs. *med* kan forklares med utgangspunkt i to språklige skjemaer som speiler konseptualiseringen av relasjonen mellom målssubstantivet og artssubstantivet: *en beholder med et innhold* og *et objekt konstituert av et materiale*. Det blir også observert en tendens til at enkelte målssubstantiv med høy frekvens med jukstaposisjon brukes på en måte som nærmer seg funksjonsord. Disse målssubstantivene har stor utstrekning (kan opptre med ulike typer AS), kategoriserer kvantitativt over artssubstantivet, kan erstattes av *mye* eller *mange*, og har en «dårlig» referent i den virkelige verden, slik som *masse* og *rekke* i *en masse hodebry* og *en rekke eksempler*. Dette blir forklart med utgangspunkt i grammatikaliseringsteori, og det kan hevdes at konstruksjonstypen jukstaposisjon i noen grad henger sammen med grammatikalisering av målssubstantivene.

Abstract

This thesis presents a corpus-based investigation of grammatical and semantic variation in pseudopartitive constructions in Norwegian. Pseudopartitive constructions are binominal constructions where the first noun (the quantifying noun) designates an amount, and the second noun (the substance noun) designates a quantified substance, as in English *a dose of antibiotics*, *a shoal of fish* and *a group of people*. In Norwegian, pseudopartitive constructions can be expressed in three different ways: 1) by juxtaposing the two nouns (*en gruppe mennesker*, lit. ‘a group people’), 2) with the preposition *av* (*en gruppe av mennesker*, lit. ‘a group of people’), or 3) with the preposition *med* (*en gruppe med mennesker*, lit. ‘a group with people’). The problem to be addressed is: What determines which of the three pseudopartitive construction types, juxtaposition, *av* or *med*, is used in Norwegian? To answer this, the study examines 31 highly frequent quantifying nouns and a total of 12,750 examples obtained from the balanced written corpus *Leksikografisk bokmålskorpus*. Based on previous research (Kinn, 2001 and Koptjevskaja.Tamm, 2001) It is investigated whether the following variables can explain the choice of construction type in Norwegian: 1) the semantic classification of the quantifying noun, 2) semantic properties of the substance noun (countable vs. mass and concrete vs. abstract), and 3) phrasal construction type (number and form of the quantifying noun, as well as determiners and adjectives in the phrase). It is observed that the choice of construction type to some extent correlates with the variables mentioned. Therefore, the construction types are arguably not randomly chosen, but motivated. Based on a cognitive approach to grammar (Heine 1997, Lakoff, 1987) It is suggested that the variation between *av* vs. *med* can be explained with reference to two schemas that reflect the conceptualization of the relation between the quantifying noun and the substance noun: *an object constituted by a material* (X *av* Y) and *a container with a content* (X *med* Y). The study also observes a tendency for quantifying nouns with a high frequency with the juxtapositional construction type to be used in a way that approaches functional words. These quantifying nouns exhibit expansion to new contexts (can categorize over different types of substance nouns), categorize quantitatively over the substance noun, can be replaced by *much* or *many*, and designate "bad" objects in the real world. This can be shown with the quantifying nouns *masse* (*mass*) and *rekke* (*row*) in the constructions *en masse hodebry* (*a lot of headaches*) and *en rekke eksempler* (*a number of examples*). It is argued that this phenomenon can be explained with reference to grammaticalization theory (Hopper and Traugott, 2003), and that the

juxtapositional construction type is to some extent related to grammaticalization of the quantifying noun in Norwegian.

Profesjonsrelevanse

Jeg har gjennom arbeidet med denne avhandlingen tilegnet meg en dypere språkforståelse, et større begrepsapparat, og dermed også en større faglig trygghet som norskdidaktiker. Dette vil bli særlig viktig i arbeidet med å støtte, veilede og utvikle elevens språkforståelse, metaspråk, språklige trygghet og identitet.⁷ Under hovedområdet *Språk, litteratur og kultur* i læreplanen for norsk (NOR1-05) står det at «Elevene skal få kunnskap om språket som system og språket i bruk», og etter 10. årstrinn kunne «beherske grammatiske begreper som beskriver hvordan språk er bygd opp», samt kunne «bruke grammatiske begreper til å sammenligne nynorsk og bokmål». Kompetansemålene er svært åpne, og åpner derfor opp for spørsmål som: Hvilke grammatiske begreper? Og hvilke(t) språk? For at grammatikken skal få sin fortjente plass i norskfaget, må norsklæreren inneha gode kunnskaper om språk og grammatikk. Jeg stiller meg bak Ingebjørg Tonne som oppsummerer dette behovet på en god måte i *Språk i skolen*:

Her kan skolen og læreren selv bruke sin grammatiske kunnskap til å vise hvordan viten om språk er spennende, språklig bevisstgjørende og utviklende for elevene. Da er det viktig at læreren har god språk- og grammatikk-kunnskap slik at velbegrunnede valg gjøres i klasserommet og arbeidet er inspirerende og utviklende for elevene (Tonne, 2015: 199)⁸

Arbeidet med oppgaven har også gitt meg kunnskaper om planlegging og gjennomføring av et selvstendig vitenskapelig forskningsprosjekt, og hvordan en på en kritisk måte kan orientere seg i og vurdere relevant forskningslitteratur. I en profesjon der det stilles krav til forskningsbasert undervisning og evne til å videreutvikle egen kompetanse⁹, er en slik kunnskap om og erfaring fra forskningsfeltet uvurderlig. Erfaringen er også verdifull for arbeidet med de ulike fagene i skolen. Særlig på de høyere trinnene skal elevene utvikle og gjennomføre egne forskningsprosjekter og drøfte faglige emner. Gjeldende læreplan i norsk sier blant annet at «eleven skal kunne gjennomføre en selvvalgt og utforskende fordypningsoppgave med språklig, litterært eller annet norskfaglig emne (...)» etter Vg3. Samtidig peker også de nye kjerneelementene og utkastene til de nye læreplanene, som skal tre i kraft høsten 2020, mot at skolefagene skal bli mer utforskende ved at elevene i høyere grad enn tidligere skal «eksperimentere og bruke sin nysgjerrighet i [norsk]faget (...)».¹⁰

⁷ Utdanningsdirektoratet (2013). *Læreplan i norsk (NOR1-05)*, hentet fra: <http://data.udir.no/kl06/NOR1-05.pdf>

⁸ Tonne, I. (2015). *Grammatikk i klasserommet – didaktiske muligheter*. I Budal, I. B. (Red.) *Språk i skolen: Grammatikk, retorikk, didaktikk*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

⁹ Kunnskapsdepartementet (2013). *Forskrift om rammeplan for lektorutdanning for trinn 8-13*, fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-f-06-13-forskrifter-om-rammepl/id737728/?q=rammeplan%20lektor>

¹⁰ Kunnskapsdepartementet (2018) *Fornyelse innholdet i skolen*, fra:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/fornyelse-innholdet-i-skolen/id2606028/?expand=factbox2606065>

